МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

ДОКЛАД

ЗА РАВНОПОСТАВЕНОСТТА НА ЖЕНИТЕ И МЪЖЕТЕ В БЪЛГАРИЯ ЗА 2023 г.

гр. София
2024 г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

1.	**УВОД**	…… стр. 3
2.	**ДЪРЖАВНА ПОЛИТИКА ПО РАВНОПОСТАВЕНОСТ НА ЖЕНИТЕ И МЪЖЕТЕ**	…… стр. 3
2.1.	Национален съвет по равнопоставеността на жените и мъжете към Министерския съвет	…… стр. 4
2.2.	Координатори по равнопоставеност на жените и мъжете	…… стр. 6
2.3.	Националната стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2021-2030 г.	…… стр. 8
2.4.	Национален план за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2023-2024 г.	…… стр. 9
2.5.	Доклад за равнопоставеността на жените и мъжете в България за 2022 г.	…… стр. 10
2.6.	Отличителен знак от институциите/организациите със значими постижения в ефективното изпълнение на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете в Република България	…… стр. 11
2.7.	Меморандуми за сътрудничество с неправителствени организации и бизнеса за насърчаване на професионалното развитие на жените в корпоративния бизнес, в малкия и среден бизнес, както и във вземането на решения.	…… стр. 13
2.8.	Международна дейност на отдел „Равни възможности, антидискриминация и социални помощи“ в Министерство на труда и социалната политика	……стр. 14
3.	**ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА РАВНОПОСТАВЕНОСТТА НА ЖЕНИТЕ И МЪЖЕТЕ 2021-2030 г. И НАЦИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА РАВНОПОСТАВЕНОСТТА НА ЖЕНИТЕ И МЪЖЕТЕ ЗА ПЕРИОДА 2023-2024 г.**	…… стр. 16
	Приоритетна област 1: Повишаване на участието на жените на пазара на труда и равна степен на икономическа независимост	…… стр. 16
	Приоритетна област 2: Намаляване на разликите по пол в заплащането и доходите	…… стр. 30
	Приоритетна област 3: Насърчаване на равенство между жените и мъжете в процесите на вземане на решения	…… стр. 39
	Приоритетна област 4: Борба с насилието, основано на пола и защита и подкрепа за жертвите	…… стр. 43
	Приоритетна област 5: Промяна на съществуващите в обществото стереотипи по пол в различни сфери на обществения живот и на сексизма	…… стр. 64
4.	**ЗАКЛЮЧЕНИЕ**	…… стр. 77
5.	**ПРИЛОЖЕНИЕ**	…... стр. 80

1. УВОД

Докладът за равнопоставеността на жените и мъжете в България за 2023 г. е разработен в съответствие със Закона за равнопоставеност на жените и мъжете (ЗРЖМ) (Обн. ДВ. бр.33 от 26.04.2016 г.). Министърът на труда и социалната политика *„ …координира изготвянето на доклад за равнопоставеността на жените и мъжете в Република България“* (чл. 7, т. 4), като част от възложените функции да ръководи, координира и контролира осъществяването на държавната политика по равнопоставеност на жените и мъжете, която се определя от Министерският съвет (чл. 5, ал. 1), съгласно ЗРЖМ.

Настоящият доклад съдържа информацията, получени от институции и организации, членове на Националния съвет по равнопоставеността на жените и мъжете към Министерския съвет (НСРЖМ).

Координирането на процеса по набавянето на информацията и нейното обобщаване в доклад са осъществени от Секретариата на Съвета, който е звено в администрацията на Министерството на труда и социалната политика (МТСП).

Докладът е структуриран в четири части.

Увод, който представлява кратка информация относно равнопоставеността на жените и мъжете, и политиката за насърчаване на равнопоставеността.

Втората част включва преглед на координираното от МТСП изпълнение на държавната политика по равнопоставеност на жените и мъжете, вкл. институционалния механизъм, стратегическата рамка, ключови дейности и др.

Третата част систематизира получената от компетентните институции и организации информация за изпълнение на мерки по петте приоритетни области на основния програмен документ на държавната политика, актуален за 2023 г. - Национална стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за периода 2021-2030 г. (приета с РМС № 969 от 30 декември 2020 г.) и плана за нейното изпълнение Национален план за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2023-2024 г. (приет с РМС № 102 от 2 февруари 2023 г.**)**: равнопоставеност на жените и мъжете на пазара на труда и равна степен на икономическа независимост; намаляване на разликите по пол в заплащането и доходите; насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете в процесите на взимане на решения; борба с насилието и защита и подкрепа на жертвите, и преодоляване на стереотипите по пол в различни сфери на обществения живот и сексизма.

Четвъртата част е заключението, което представя кратко обобщение и основни насоки за изпълнение на държавната политика по равнопоставеност на жените и мъжете.

Приложението към доклада съдържа относими статистически данни.

2. ДЪРЖАВНА ПОЛИТИКА ПО РАВНОПОСТАВЕНОСТ НА ЖЕНИТЕ И МЪЖЕТЕ

България провежда единна, последователна и устойчива държавна политика в областта на равнопоставеност на жените и мъжете. Нормативната рамка за координирано провеждане на тази политика се съдържа в Закона за равнопоставеност на жените и мъжете.

ЗРЖМ регламентира националния институционален механизъм с оглед оптимизиране разпределението на отговорностите между съответните органи, ресурсите и управлението на процеса на провеждане на дългосрочна и единна държавна политика за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете.

Министерският съвет определя политиката по равнопоставеност на жените и мъжете, чието ръководене, координиране и контролиране са възложени на министъра на труда и социалната политика.

Отдел "Равни възможности, антидискриминация и социални помощи" (РВАСП) в дирекция "Политика за хората с увреждания, равни възможности и социални помощи" (ПХУРВСП) на Министерството на труда и социалната политика (МТСП), наред с другите си отговорности, разработва и координира изпълнението на държавната политика в областта на равните възможности, анализира и оценява съответствието на законодателството на Република България със законодателството на Европейския съюз в областта на равните възможности, изготвя проекти на нормативни актове и програмния бюджет на министерството в тази област, и др.

Отдел РВАСП отговаря за организирането и координирането, участва в разработването и анализирането на изпълнението на Националните планове за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете. Участва в комисии, работни групи, програми в областта на равнопоставеността на жените и мъжете и антидискриминацията на европейско и национално равнище. Отделът работи в тясно сътрудничество със служители на централните и териториалните органи на изпълнителната власт, определени като „координатори по равнопоставеност на жените и мъжете", съгласно чл. 8 (1) от Закона за равнопоставеност на жените и мъжете и чл. 7 (1) от Правилника за устройството, организацията и дейността на Националния съвет по равнопоставеността на жените и мъжете към МС, приет с Постановление №302 от 15 ноември 2016 г. Отделът е и секретариат на Националния съвет по равнопоставеността на жените и мъжете към Министерския съвет.

2.1. Национален съвет по равнопоставеността на жените и мъжете към Министерския съвет

Законът за равнопоставеност на жените и мъжете определя **Националния съвет по равнопоставеността на жените и мъжете към Министерски съвет** (ПМС № 313 от 17.11.2004 г., обн., ДВ, бр. 104 от 26.11.2004 г.) като орган за осъществяване на консултации, сътрудничество и координация между централните и териториалните органи на изпълнителната власт, както и структурите на гражданското общество. Членовете на Съвета са представители на всички министерства, държавни и изпълнителни агенции и други органи, създадени със закон (ДАЗД, ДАБ, НОИ, НСИ, КЗД, СЕМ, Омбудсманът на Република България, НКБТХ и БАН); представителните организации на работодателите и на работниците и служителите на национално равнище; Националното сдружение на общините в Република България; и юридически лица с нестопанска цел, чийто предмет на дейност е в съответствие с приоритетите на държавната политика по равнопоставеност на жените и мъжете, определени при условията, критериите и по реда, регламентирани в Правилника за устройството, организацията и дейността на Националния съвет (4-годишен опит в изпълнение на програми и проекти в областта на равнопоставеността на жените и мъжете и да осъществяват дейности с национално значение в тази област).

Съставът на Националния съвет по равнопоставеността на жените и мъжете към МС е актуализиран със Заповед № РД-02-98 от 17.08.2023 г., която е изменена и допълнена със Заповед № МТСП-00-2/08.09.2023 г.

През 2023 г. са проведени 4 заседания на Съвета, като организационното и техническото обслужване е осигурено от Министерството на труда и социалната политика, чрез отдел „Равни възможности, антидискриминация и социални помощи“.

Първото заседание за 2023 г. е проведено присъствено на 24 март 2023 г. в сградата на МТСП. Основните теми за обсъждане по време на заседанието са: представяне на работата на Комисията за разглеждане и оценка на постъпилите кандидатури по процедурата за връчване на Отличителния знак на институции/организации за значими постижения в ефективното изпълнение на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете в Република България и избор на носители на отличителния знак; обсъждане на Директива (ЕС) 2022/2381 на Европейския парламент и на Съвета за подобряване на баланса между половете сред директорите на дружества, регистрирани на фондовата борса, и за свързаните с това мерки, с оглед предстоящото й транспониране в националното законодателство. НСРЖМ към МС прие предложенията на Комисията по трите категории и одобри избора на носители на отличителния знак.

На основание чл. 10, ал. 7 от Правилника за устройството, организацията и дейността на Националния съвет по равнопоставеността на жените и мъжете (НСРЖМ) **второто заседание за 2023 г.** е проведено неприсъствено на 11.09.2023 г. Дневният ред и материалите за заседанието са изпратени по електронен път до всички членове на НСРЖМ. Основна точка от дневния ред на заседанието е съгласуване на проект на Доклад по равнопоставеност на жените и мъжете в Република България за 2022 г. След отразяване на постъпилите становища Националният съвет съгласува проекта на Доклад по равнопоставеност на жените и мъжете в Република България за 2022 г.

На 28 септември 2023 г. в сградата на МТСП се проведе **третото редовно заседание** на Националния съвет по равнопоставеността на жените и мъжете към Министерски съвет. Основните теми на дискусия са стартиране работата на междуведомствена работна група за транспониране в националното законодателство на Директива (ЕС) 2022/2381 на ЕП и на Съвета от 23 ноември 2022 г. за подобряване на баланса между половете сред директорите на дружества, регистрирани на фондовата борса, и за свързаните с това мерки; представяне и обсъждане на проект на Меморандум за съвместни дейности; обсъждане и приемане на текста на Доклада за равнопоставеността на жените и мъжете в България за 2022 г.; предоставяне на информация за предприети действия в областта на превенцията и борбата с насилието и др.

Последното за 2023 г. **четвърто заседание** на Националния съвет по равнопоставеността на жените и мъжете към Министерски съвет се проведе на 11 декември 2023 г. в сградата на МТСП. Заседанието на Съвета е тематично посветено на ключови и актуални към момента теми, като: Промените в климата и здравето на жените и Разликите в заплащането по пол. За целта са поканени ключови експерти от Националния център по обществено здраве и анализи към Министерство на здравеопазването и Националния статистически институт.

При представянето на темата: **„**Климатичните промени и здравето на жените и децата“ е поставен акцент върху жените, като по-слабият пол по отношение на изменението на климата и въздействието на климатичните промени върху здравето на жените. Климатичните промени не засягат еднакво всички групи от обществото. Най-уязвимите и най-бедните са тези, които понасят последиците от промените в климата най-силно и болезнено. Към уязвимите към климатичните промени групи хора биха могли да се причислят: възрастни хора, деца, жени, хронично болни, хора с ниски доходи, маргинализирани групи и хора, лишени от социална подкрепа.

Обърна се специално внимание и на Глобалния индекс на разликата между половете, който сравнява текущото състояние и развитие на равенството между половете

в четири ключови измерения - икономическо участие и възможности за работа, образователни постижения, здраве и оцеляване и политическо овластяване. Според предоставената информация жените допринасят по-малко за изменението на климата от мъжете. Установено е, че „приносът“ към глобалното затопляне и изхвърлянето на парникови газове зависи от пола. Представените данни показват, че жените са по-загрижени за изменението на климата от мъжете. Те са по-склонни да се съгласяват с научното мнение, че причините за изменението на климата се коренят в човешката дейност (мъже: 56%, жени: 64%, проучване във Финландия) и са по-обезпокоени от последиците от КП: 29% мъже и 35% жени – САЩ. Проучване сред младежи във Финландия показва, че загрижеността по повод изменението на климата влияе по-силно върху потреблението, което е по-благоприятно за климата, сред жените в сравнение с мъжете. В същото време ново проучване доказва, че компании, които се ръководят от жени, достигат много по-бързо климатичните си цели. Беше отбелязано, че жените са по-малко представени в научните изследвания и международните преговори за изменение на климата. Те са само 20% от авторите в научните изследвания за климатичните промени. Постави се акцент и върху факта, че жените са по-уязвими към изменението на климата. Съгласно представената информация за здравните последици беше посочено, че се наблюдава по-висока смъртност при жените във всички възрастови групи в Европа. Специално внимание се обърна и на факта, че българските жени са по-уязвими към здравните ефекти от изменението на климата, както и на това, че след природни бедствия риска от природни бедствия е по-висок.

По отношение на разлики в заплащането по пол бяха представени спецификите на структурния индикатор „Различие в заплащането по пол“ - Gender Pay Gap и какво трябва да се знае за него. В некоригирана форма той не отразява влиянието на трудов стаж, възраст, образование, упражнявана професия и представлява разликата между брутното почасово възнаграждение на наетите мъже и наетите жени като процент от средното брутно почасово възнаграждение на наетите мъже. Основен източник на информация е четиригодишното изследване „Наблюдение на структурата на заплатите“, а за годините, в които не се провежда се прави оценка въз основа на годишното изследване „Заети лица, средства за работна заплата и други разходи за труд“. Обхвата е предприятия с 10 и повече наети лица от всички икономически дейности без „Селско, горско, ловно и рибно стопанство“. Също така, беше представена информация за равнопоставеността между жените и мъжете в управлението 2021 и данни за Относителния дял на жените на ръководна длъжност „кмет на община/район/кметство“ и за този в състава на общинските съвети към 31.12.2021 г. Данни за наблюдението на структурата на заплатите 2018 и за заплащането по пол също бяха представени.

Освен това по време на заседанието са обсъдени и други теми като представяне на резултатите от Индекса за равенство между половете 2023 г. на Европейския институт за равенство между половете, борбата с насилието, стартиране на процедурата за събиране, оценка и избор на кандидатури на институции/организации за получаване на Отличителния знак за значими постижения в ефективното изпълнение на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете в Република България за 2024 г., съгласно чл. 16 от Закона за равнопоставеността на жените и мъжете и др.

Също така е представена и приета Годишна работна програма на НСРЖМ за 2024 г.

2.2. Координатори по равнопоставеност на жените и мъжете

През 2023 г. отдел РВАСП продължи да работи в тясно сътрудничество със служители на централните и териториалните органи на изпълнителната власт, определени като *„координатори по равнопоставеност на жените и мъжете“,* съгласно

чл. 8 (1) от Закона за равнопоставеност на жените и мъжете и чл. 7 (1) от Правилника за устройството, организацията и дейността на Националния съвет по равнопоставеността на жените и мъжете към МС, приет с ПМС № 302 от 15 ноември 2016 г. Те са част от националния институционален механизъм в България.

През 2023 г. координаторите по равнопоставеност на жените и мъжете на национално и областно ниво са над 80 души.

В централните органи на изпълнителната власт и всичките 28 областни администрации има служители определени за координатори по равнопоставеност на жените и мъжете. Те участват в разработването и провеждането на националната политика по равнопоставеност на жените и мъжете, координират изпълнението на мерките от компетентността на органа на изпълнителната власт и участват в изготвянето на доклади по равнопоставеност на жените и мъжете, в разработването на количествени и качествени индикатори и анализи на равнопоставеността на жените и мъжете в съответната област на компетентност на институцията, координират събирането и разпространението на информация и добри практики, предоставянето на данни по равнопоставеност на жените и мъжете от компетентността на органа на изпълнителната власт, участват в обучения по равнопоставеност на жените и мъжете, както и в организирането на такива обучения и др. Функциите им като такива са вписани в длъжностните им характеристики или в заповед на органа по назначаване.

В изпълнение на функциите на координатори по равнопоставеност на жените и мъжете определените като такива служители си сътрудничат с Министерството на труда и социалната политика.

Специализираното звено отдел РВАСП в МТСП осъществява постоянна текуща комуникация с националните и областните координатори по равнопоставеност на жените и мъжете, като оказва необходимата методическа подкрепа при изпълнението на ангажиментите им съгласно Закона за равнопоставеност на жените и мъжете.

Сборник с практики в сферата на превенцията и подкрепата на жертви на различни форми на насилие на областно ниво.

През август 2023 г. Министерство на труда и социалната политика изпрати писмо до всички координатори по равнопоставеност на жените и мъжете на областно ниво с молба за предоставяне на информация за утвърдени добри практики в сферата на превенцията и подкрепата на жертви на различни форми на насилие по места.

С тяхно съдействие Министерство на труда и социалната политика разработи Сборник с практики в сферата на превенцията и подкрепата на жертви на различни форми на насилие на областно ниво. В сборника са събрани местни политики и прилагани мерки за превенция и подкрепа на жертви на насилие на областно ниво предоставени от 22 областни администрации, като същевременно са изведени на преден план утвърдените добри практики по места в сферата на насилието. Информацията е подредена по области.

Включени са множество добри практики, като например работа с деца на възраст от 3 до 6 години в детските градини с цел опазване на техните лични (физически и емоционални) граници, създаване на Младежки клуб "Да бъдем приятели", който е неформална група от млади хора, обединени около разбирането да живеят в свят, свободен от насилие (Перник) и Програмата за позитивно родителстване “Училище за родители - роли и взаимоотношения" - фокус превенция на телесното насилие като метод на възпитание, създаване и функциониране на Областен съвет за превенция на домашното насилие (Разград), създаване на Местен механизъм за приложение на Закона за защита от домашно насилие (2011 г.) в област Разград, който е единствен и уникален за България. Механизмы представлява структурна рамка за взаимодействие, която институционализира сътрудничеството за превенция на домашното насилие,

функциониране на различни социални услуги по места, които са широко достъпни и сравнително равномерно разпределени, развитие на мобилните социални услуги, с което се дава възможност за използването им от жителите на по-отдалечените и труднодостъпни населени места, Функциониране на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисни ситуации (Русе) и наличие на правила за работа и взаимодействие на отговорните институции, които допълват и конкретизират Механизма. Областна администрация – Софийска област са поставили акцент в работата си по темата на Превенция на опасностите, тормоза, агресията и защита в онлайн общуването, както и популяризиране на Националната телефонна линия за деца в помощ и подкрепа на подрастващите и техните родители за споделяне на проблеми в семейството, училището и приятелската среда, Организиране на тренинги на тема „Какво да изберем-приятелство или агресия“, Работа с общността по превенция на „ранните бракове“, които често са съпроводени с вербално, физическо, психическо и сексуално насилие и др.

Проведени са и множество други дейности, отчетени като добри практики, като: организиране на колопоход под надслов: „Не на агресията“ - участват поне 75 ученици от всички училища на територията на общината на възраст между 12 и 18 години, организиране на ден на розовата фланелка, под надслов „Да бъдем по-добри“ и/или „Не на тормоза, Да на приятелството“, периодични срещи, беседи и лекции съвместно на теми: „Агресия, тормоз и насилие в училище“, „Превенция на насилието в училище“. Представени са и множество други дейности като провеждане на групови творчески ателиета, психосоциалната работа с пострадалите от насилие и др.

Някои от областните администрации са отправили и опорни предложения, върху които да се работи за въвеждане както в законодателството като единни изисквания в тази сфера, така и в бъдещото програмиране на специализираните услуги за възрастни и деца жертви на насилие и по отношение на работата с извършителите: като иницииране на Програми за придобиване на съвременни знания и умения и възстановяване от травмата, програми за превенция на домашното насилие в училище, създаване на Бюра за консултиране, насочване и подкрепа на жертви на домашно насилие, осъществяване на юридически и психологически консултации за пострадали от насилие и др.

2.3. Национална стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2021-2030 г.

Стратегическата рамка на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете също е регламентирана в ЗРЖМ.

През 2023 г. е актуална и действаща Националната стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2021-2030 г., приета с РМС № 969/30.12.2020 г. Основната цел на стратегията е да допринесе за постигането на фактическа равнопоставеност на жените и мъжете в България, чрез прилагане на единна, последователна и устойчива държавна политика.

Националната стратегия се състои от седем части, в които са очертани политиката по равнопоставеност на жените и мъжете, състоянието и предизвикателствата пред равнопоставеността на жените и мъжете, визия, водещи принципи, стратегическа цел, приоритетни области и ключови действия, механизъм за прилагане, наблюдение на изпълнението, оценка на стратегията и индикатори. Тя има рамков характер и задава насоките за действие в съответните пет приоритетни области посочени по-горе.

Стратегията е относима с националното законодателство, стратегически документи и програми, които имат отношение към равнопоставеността на жените и

мъжете. Тя кореспондира с международни документи в областта на равнопоставеността на жените и мъжете, недискриминацията и правата на човека, към които Република България се е присъединила и има ангажименти за тяхното прилагане.

Стратегията отчита препоръките на контролните механизми на международните организации, отправени към България, доколкото съответстват на националното законодателство, в рамките на състоялите се прегледи по конвенции на ООН в областта на правата на човека, засягащи равнопоставеността на жените и мъжете.

Вписва се в контекста на правната и политическа рамка на Европейския съюз по отношение на равнопоставеността на жените и мъжете, която е основна ценност на ЕС, основно право и ключов принцип на Европейския стълб на социалните права[1]. За периода 2020-2025 г. Европейският съюз предвижда редица мерки, очертани в Европейската стратегия за равенство между половете[2], като насърчаване участието на жените в икономиката, намаляване на разликите в заплащането, равновесие между професионалния и личния живот и др., с които кореспондират и националните приоритети.

2.4. Национален план за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2023-2024 г.

През 2023 г. стартира изпълнението на **Национален план за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за 2023-2024 г.,** приет с РМС № 102 от 2 февруари 2023 г.

Националният план е разработен в изпълнение на Националната стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2021-2030 г., съгласно чл. 13 от Закона за равнопоставеност на жените и мъжете, който от своя страна създава нормативна рамка за последователно и координирано провеждане на държавната политика в тази област. В него са регламентирани основните принципи, подходи, документи, институционален механизъм, както и основния програмен документ на политиката - Националната стратегия по равнопоставеност на жените и мъжете, която се изпълнява чрез планове. Плановите документи включват дейности, отговорни органи, финансови средства и индикатори за изпълнение.

Националният план за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за периода 2023-2024 г. следва принципите, целите и приоритетите на Националната стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2021-2030 г.

Планът обхваща двегодишния период 2023-2024 г. и цели провеждането на единната политика по равнопоставеност на жените и мъжете чрез включените мерки на различни институции и организации. Мерките са структурирани в пет приоритетни области:

1. Равнопоставеност на жените и мъжете на пазара на труда и равна степен на икономическа независимост;

2. Намаляване на разликите по пол в заплащането и доходите;

3. Насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете в процесите на взимане на решения;

---

[1] Равнопоставеността на жените и мъжете е заложена в Договора за Европейския съюз (чл. 3), Договора за функционирането на Европейския съюз (чл. 8, 10, 19 и 157), Хартата на основните права на ЕС (чл. 21 и 23), Европейски стълб на социалните права (втори ключов принцип и се съдържа в други ключови принципи).

[2] Европейска стратегия за равенство между половете за периода 2020-2025г. на Европейската комисия е оповестена на 05.03.2020 г. Документът очертава работата на Европейската комисия по темата, целите на политиката и ключовите действия. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0152

4. Борба с насилието и защита и подкрепа на жертвите; и

5. Преодоляване на стереотипите по пол в различни сфери на обществения живот и сексизма.

Националният план за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за периода 2023-2024 г. обръща внимание на мерките за по-добро съвместяване на професионалния и личния живот и за предоставяне на заетост на безработни лица чрез осигуряване на възможности за полагане на грижи за деца, насърчаване на работодателите да наемат на работа безработни лица, развитие на уменията на безработни жени чрез професионално обучение за повишаване на участието им на пазара на труда и др.

Включени са също мерки, насочени към намаляване на разликите по пол в доходите и насърчаване на равна степен на икономическа независимост.

Равнопоставеното участие на жените и мъжете в процесите на вземане на решения е подкрепено чрез мерки за подобряване на баланса по пол на ръководни позиции, повишаване на капацитета и сътрудничеството в тази насока и др.

Отчитайки важността на борбата с насилието, като един от аспектите на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете, планът съдържа мерки, свързани с превенция, предоставяне на социални услуги на жертви на насилие и др.

За преодоляване на съществуващите стереотипи по пол в различните сфери на обществения живот са планирани мерки за повишаване на информираността, медиен мониторинг и др.

Изпълнението на Националния план за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2023-2024 г. се осигурява в рамките на одобрените средства по бюджетите на отговорните институции, както и от алтернативно финансиране от други източници.

Планът е отворен документ, като институциите и организациите могат да изпълняват допълнителни мерки за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете. Отчитането се извърши чрез доклад по равнопоставеността на жените и мъжете. Националният план допринася за провеждане на последователната държавна политика по равнопоставеност на жените и мъжете, която е съобразена с националните специфики и законодателство, както и с ангажиментите по международни договори, по които Република България е страна. България изпълнява своите ангажименти за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете в съответствие с Пекинската декларация и Платформа за действие, Конвенцията на ООН за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените, Целите за устойчиво развитие и Програмата за устойчиво развитие 2030, Европейския стълб на социалните права и др. Равнопоставеността на жените и мъжете е важна за постигане на националните цели за по-високи икономически растеж и равнища на заетост, равни възможности и социално сближаване.

2.5. Доклад за равнопоставеността на жените и мъжете за 2022 г.

С Протоколно решение № 31 на МС от 28 юли 2022 г. Правителството прие **Доклад за равнопоставеността на жените и мъжете за 2022 г.**

Документът отразява резултатите от изпълнението на политиките в пет приоритетни области: равнопоставеност на жените и мъжете на пазара на труда и равна степен на икономическа независимост, намаляване на разликите по пол в заплащането и доходите, насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете в процесите на вземане на решения, борба с насилието и защита и подкрепа на жертвите, преодоляване на стереотипите по пол в различни сфери на обществения живот и на сексизма.

Според данните в доклада през четвъртото тримесечие на 2022 г. броят на заетите в България на възраст 15 и повече навършени години достига 3,197 млн. души, от които 1,702 млн. са мъже и 1.495 млн. – жени. Коефициентът на заетост за жените (15–64 г.) е 67,9%, а за мъжете от същата възрастова група – 74,9%.

През 2021 г., последната, за която има данни, отчетената разлика в заплащането е 11.8% в полза на мъжете, което е известно намаление спрямо предходните години. Най-голяма разлика в заплащането се забелязва в областта на финансовите и застрахователни дейности, а най-малка в сферата на административните и спомагателните дейности.

Статистиката показва, че през 2022 г. средният месечен размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст е 709,51 лв. За мъжете той е 797,19 лв., а за жените 658,69 лв. Средната продължителност на получаване на лична пенсия за осигурителен стаж и възраст за трета категория труд през 2022 г. е 27,5 години за жените и 21,4 години за мъжете. През миналата година средният осигурителен доход е бил 1298,45 лв. Мъжете са се осигурявали средно върху 1340,64 лв., а жените – върху 1254,20 лв.

Физическо или сексуално насилие от лица, различни от партньора, са преживели през целия си живот 5.9% от жените на възраст 18-74 г. От сексуален тормоз на работното място през живота си са пострадали 12.2% от жените на възраст 18-74 години.

Акцент в доклада е поставен върху изпълнението на Закона за равнопоставеност между мъжете и жените. Отчетена е и дейността на Националния съвет по равнопоставеност на жените и мъжете към Министерския съвет, който е орган за осъществяване на консултации, сътрудничество и координация между централните и териториалните органи на изпълнителната власт и структурите на гражданското общество.

2.6. Отличителен знак за значими постижения в ефективното изпълнение на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете в Република България

В съответствие с чл. 16 от Закона за равнопоставеност на жените и мъжете през 2023 г. е организирана и проведена процедура за получаване от институциите/организациите на **Отличителен знак за значими постижения в ефективното изпълнение на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете в Република България за 2023 г.**

Съгласно Условията и ред за получаване на отличителен знак за значими постижения в ефективното изпълнение на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете (утвърдени на 27 ноември 2017 г. от министъра на труда и социалната политика) на 13 януари 2023 г. е публикувана обявата по Процедурата за получаване на отличителен знак, със срок за подаване на заявления за участие от кандидатите до 13 февруари 2023 г. Обявата е публикувана на официалната страница на МТСП в раздел „Новини“ и в раздел „Равни възможности“.

Секретариатът на НСРЖМ изпрати информация и линк към публикуваната обява на всички членове на НСРЖМ и на всички координатори по равнопоставеност на жените и мъжете на национално и областно ниво.

Със Заповед № РД-02-9 от 26.01.2023 г. на министъра на труда и социалната политика е назначена **Комисия за разглеждане и оценка на постъпилите кандидатури по Процедура за получаване на отличителен знак от институциите/организациите със значими постижения в ефективното изпълнение на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете в Република България (Комисията)**. Основните задачи на Комисията са както следва:

- Разработване на Вътрешни правила за разглеждане и оценка на постъпилите кандидатури по Процедурата за получаване на отличителен знак, в срок **до 10 февруари**

2023 г. Комисията разработи Вътрешни правила за разглеждане и оценка на постъпилите кандидатури по Процедурата за получаване на отличителен знак в указания в заповедта срок.

- Разглеждане и оценка на постъпилите от кандидатите по процедурата документи и осъществяване на подбор на участниците по Процедурата, в срок **до 24 февруари 2023 г**. Постъпилите кандидатури са разгледани и оценени в указания срок.

- Изготвяне на Доклад за дейността на Комисията и списък с одобрените организации - кандидати, отговарящи на посочените условия, които да предостави на Министъра на труда и социалната политика в срок **до 27 февруари 2023 г.** Докладът е изготвен и предоставен на Министъра на труда и социалната политика в указания срок.

Комисията разработи и прие Вътрешни правила за разглеждане и оценка на постъпилите кандидатури по процедура за получаване на Отличителен знак от институции/организации със значими постижения в ефективното изпълнение на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете в Република България. Разгледани и оцени са всички постъпилите от кандидатите документи и е осъществен подбор на участниците по Процедурата.

Проведени са 2 заседания на Комисията на 7 февруари 2023 г. и на 22 февруари 2023 г.

Първото заседание на Комисията се проведе неприсъствено посредством използване на електронни средства за съобщения на 7 февруари 2023 г. Дневният ред включваше изготвяне и приемане на Вътрешни правила за разглеждане и оценка на постъпилите кандидатури по Процедурата за получаване на отличителен знак.

Представителите на отдел РВАСП, които участват на Комисията, предложиха работен вариант на Вътрешни правила и таблица с критериите за подбор, показатели за оценка и съответния брой точки при оценката. Комисията единодушно прие изготвените Вътрешни правила, в които са взети предвид и постъпилите предложения за промени от страна на членовете на Комисията. Приетите в указания в заповедта срок Вътрешни правила се състоят от шест раздела: общи положения; състав на комисията; организация на работата на Комисията; основни функции на комисията; срокове за работа на Комисията; разглеждане и оценка на постъпилите кандидатури и приложението към тях. Приложението включва критерии, показатели за оценка и скала от възможен брой точки. От проведеното заседание е изготвен протокол.

Второто заседание на Комисията се проведе присъствено на 22 февруари 2023 г. Дневният ред на заседанието включваше отваряне, преглед и оценка на постъпилите по процедурата от кандидатите документи, осъществяване на подбор на участниците и изготвяне на доклад за дейността на Комисията и списък с одобрените организации/институции. В съответствие с приетите Вътрешни правила Комисията по време на заседанието разгледа и оцени общо шест кандидатури, постъпили в срок: Община Ардино, Областна администрация – Габрово, Каменица АД, Ви Ем Уеър България ЕООД, Юробанк България АД и Съвет на жените в бизнеса в България.

Комисията за разглеждане и оценка на постъпилите кандидатури по Процедура за получаване на отличителен знак от институциите/организациите със значими постижения в ефективното изпълнение на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете в Република България изготви доклад за дейността си. В доклада е включена и подробна информация за всичките шест кандидати, отговарящи на обявените условия за кандидатстване.

Постъпилите кандидатури са представени, обсъдени и одобрени по време на заседание на Националния съвет по равнопоставеността на жените и мъжете към МС, което се проведе на 24 март 2023 г. в МТСП. По време на заседанието членовете на Националния съвет гласуваха за избора на носителите на Отличителния знак за 2023 г.

На 25 април 2023 г. в зала „Пресцентър“ в МТСП се проведе официално събитието за връчване на Отличителния знак за значими постижения в изпълнение на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете.

Отличените организации са подбрани от посочената по-горе Комисия за разглеждане и оценка на постъпилите кандидатури по Процедура за получаване на отличителен знак от институциите/организациите със значими постижения в ефективното изпълнение на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете в Република България.

Предложените за одобрени кандидати за Отличителен знак са подкрепени с пълно единодушие на заседание на Националния съвет по равнопоставеност на жените и мъжете към Министерския съвет. Сред отличените институции/организации има и една, която получава наградата за втори път.

Отличителният знак за значими постижения в ефективното изпълнение на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете представлява материален носител във формата на плакет с лого и с изписана годината на получаване. Логото е записано в електронен формат на диск, което отличените институции и организации могат да използват при популяризирането на своята дейност.

Наградите са напълно равностойни и са връчени по реда на постъпване на кандидатурите на участниците в конкурса.

Още със стартирането на кампанията за набиране на кандидатури за получаване на Отличителен знак за значими постижения в ефективното изпълнение на политиката по равнопоставеност, секретариатът на НСРЖМ към МС изпрати информация до членовете на Националния съвет по равнопоставеност на жените и мъжете към МС и до всички координатори по равнопоставеност на национално и областно ниво с оглед на това информацията да бъде разпространена до всички заинтересовани лица.

Министерство на икономиката отчита, че координаторът в министерството е организирал разпространението на информацията до 77 социални партньора работодателски и синдикални организации.

2.7. Меморандуми за сътрудничество с неправителствени организации и бизнеса за насърчаване на професионалното развитие на жените в корпоративния бизнес, в малкия и среден бизнес, както и във вземането на решения

Важна част от Програмата за управление на Република България за периода юни 2023 г. – декември 2024 г. в област политика по равнопоставеност на жените и мъжете е подписването на Меморандуми за сътрудничество с неправителствени организации и бизнеса за насърчаване на професионалното развитие на жените в корпоративния бизнес, в малкия и среден бизнес, както и във вземането на решения. Предметът на меморандумите е взаимно сътрудничество между Министерство на труда и социалната политика и ключови неправителствени организации и бизнеса, с оглед подпомагане успешното реализиране на политиките по равнопоставеност на жените и мъжете, целите и задачите на договарящите се страни.

На 31 октомври 2023 г. МТСП подписа два Меморандума с граждански организации - **Сдружение „Дамски форум” и Съвета на жените в бизнеса в България**, за насърчаване на развитието на жените в бизнеса и на предприемачеството, което е сред поетите ангажименти на правителството в Програмата за управление на Република България за периода юни 2023 г. – декември 2024 г. в областта на равнопоставеността на жените и мъжете.

И двете организации участват в междуведомствената работна група за транспонирането в българското законодателство на Директива (ЕС) 2022/2381 на Европейския парламент и на Съвета от 23 ноември 2022 година за подобряване на баланса между половете сред директорите на дружества, регистрирани на фондовата борса, и за свързаните с това мерки. Разработили са становища и предложения, които са предоставили на работната група.

2.8. Международна дейност на отдел „Равни възможности, антидискриминация и социални помощи“ в Министерство на труда и социалната политика.

МТСП координира изпълнението на редица международни ангажименти на Република България в областта на равнопоставеността на жените и мъжете и антидискриминацията. Представители на МТСП участват в различни европейски комитети, работни групи и мрежи по въпросите на равнопоставеността на жените и мъжете и антидискриминацията, във форуми и инициативи и изпълняват други дейности във връзка с международните ангажименти на страната в сферата на тази политика.

През 2023 г. служители в отдел РВАСП в МТСП, определени за членове, взеха участие в заседанията на:

Комисия по равенството между половете към Съвета на Европа.

Тя е създадена в рамките на Трансверсалната програма за равенство на половете от 2012 г. на СЕ с цел да насърчава прилагането на стандартите за равнопоставеност между жените и мъжете в СЕ и държавите членки.

Група на високо ниво по въпросите на равенството между половете към ЕК.

Сред основните задачи на групата е и подкрепа на председателствата на ЕС при идентифицирането на съответните области на политиката и теми, които да бъдат разгледани. Тя е и основен форум за планиране на стратегическо проследяване на Пекинската платформа за действие, включително разработването на индикатори и подпомага Европейската комисията при подготовката на Доклада за равнопоставеността на жените и мъжете в ЕС.

Група на високо равнище по недискриминация, равенство и разнообразие към ЕК и подгрупите към нея. Групата е постоянно действаща структура, създадена през 2015 г. с няколко основни цели, а именно да съпътства разработването и изпълнението на политики и програми на национално ниво и на ниво Европейски съюз, насочени към борба с дискриминацията, насърчаване на равенството и многообразието, също така да задълбочи сътрудничеството и координацията между съответните органи на държавите-членки и Комисията по въпросите, свързани с постигането на разнообразие и пълното равенство на практика и премахване на дискриминацията. Не по-малко важни

са и целите на групата, свързани с обмена на опит и добри практики по въпроси от общ интерес, съгласуваността на усилията за равенство и борба срещу дискриминация, между членовете на групата, председателството, Съвета, Европейския парламент, Европейската комисия и Агенцията на Европейския съюз за основните права (FRA). Експерти от МТСП взеха участие в заседания на две от подгрупите към нея - подгрупата за равнопоставеност на ЛГБТИ хората и подгрупата за събиране на данни.

Консултативен комитет по равнопоставеност на жените и мъжете към ЕК.

Целта на Комитета е да подпомага Европейската комисията при формулирането и осъществяването на дейностите на Европейския съюз, насочени към насърчаване на равенството между жените и мъжете и да насърчава текущия обмен на опит, политики и практики между държавите от ЕС и различните заинтересовани страни. През 2023 г. са проведени две заседания.

Европейски институт за равенство между половете. Отдел РВАСП в МТСП участва в работата на Европейския институт за равенство между половете (ЕИРП). От 2019 г. България участва със свой представител в Управителния съвет на института. Страната има участник и в Експертния форум на ЕИРП, който обединява експерти от институциите в държавите членки, отговорни за политиката по равнопоставеност на жените и мъжете.

С оглед **актуализирането на базата данни на ЕИРП относно жените и мъжете в процесите на взимане на решения в публичната администрация** е събрана актуална информация по отношение броя на жените и мъжете на ръководни позиции във всички министерства в страната към 30.06.2023 г. Информацията е предоставена на ЕИРП за нуждите на Европейската комисия. Тя се публикува ежегодно на интернет страниците на Европейската комисия и на Европейския институт по равнопоставеност между половете.

Отдел РВАСП осигурява също и участието на МТСП в работата на **Комитета по социална закрила към ЕК** и на подгрупата по индикаторите към този Комитет.

Отделът изготвя също становища относно заседанията на **Съвета по заетост, социална политика, здравеопазване и потребителски въпроси** (EPSCO), Комитета на постоянните представители (съкр. КОРЕПЕР) и активните досиета. Участва в изготвянето на изказване за заседание на Съвет EPSCO, в предоставяне на становище относно изготвянето на рамкова позиция по предложението на Европейската комисия за Препоръка на Съвета относно преразглеждането на целите от Барселона в областта на образованието и грижите в ранна детска възраст.

Осъществена е работа по досието за **Директива** (ЕС) 2023/970 на ЕП и на Съвета от 10 май 2023 г. за укрепване прилагането на принципа на равно заплащане на жените и мъжете за равен труд или за труд с равна стойност чрез прозрачност в заплащането и механизми за прилагане и по **Директива** (ЕС) 2022/2381 на ЕП и на Съвета от 23 ноември 2022 г. за подобряване на баланса между половете сред директорите на дружества, регистрирани на фондовата борса, и за свързаните с това мерки, по отношение на процеса на транспонирането в националното законодателство.

Представител на отдел РВАСП в МТСП взе участие в работна среща за транспониране на Директива (ЕС) 2022/2381 за подобряване на баланса между половете сред директорите на дружества, регистрирани на фондовата борса (21 ноември 2023 г.), организирана от ЕК в Брюксел.

3. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА РАВНОПОСТАВЕНОСТТА НА ЖЕНИТЕ И МЪЖЕТЕ 2021-2030 г. И НАЦИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА РАВНОПОСТАВЕНОСТТА НА ЖЕНИТЕ И МЪЖЕТЕ ЗА ПЕРИОДА 2023-2024 г.

Националната стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2021-2030 г. задава насоките за действия в пет приоритетни области: равнопоставеност на жените и мъжете на пазара на труда и равна степен на икономическа независимост; намаляване на разликите по пол в заплащането и доходите; насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете в процесите на вземане на решения; борба с насилието и защита и подкрепа на жертвите; преодоляване на стереотипите по пол в различни сфери на обществения живот и на сексизма.

Националният план за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за периода 2023-2024 г. следва принципите, целите и приоритетните области на Националната стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2021-2030 г. Основната цел на плана е провеждането на единната политика по равнопоставеност на жените и мъжете чрез изпълнение на включените в него мерки на различни институции и организации.

Двата документа са публикувани на интернет страницата на Министерството на труда и социалната политика в секция Политики „Равни възможности“.

Приоритетна област 1: Равнопоставеност на жените и мъжете на пазара на труда и равна степен на икономическа независимост

С цел гарантиране на равните възможности и достъп до пазара на труда и реализацията на него на мъжете и жените нормативната база, действаща в Република България, не прави разлика по признак „пол“ между работещите, освен в специфични случаи на защита на жени по време на бременност, раждане и полагане на грижи за малки деца.

Гаранции за равен достъп и възможности за мъжете и жените на пазара на труда са заложени и в разпоредбата на чл. 23 от Закона за насърчаване на заетостта, според която при обявяване на работните места работодателите нямат право да определят условия по признак пол, възраст, народност, етническа принадлежност и здравословно състояние. Изключения се допускат само по отношение на пол, възраст и намалена работоспособност, когато вследствие на естеството на работата полът, съответно възрастта или здравословното състояние, представлява съществен елемент от нея, информира **Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“**.

По данни от Наблюдението на работната сила, провеждано от Националния статистически институт, през 2023[3] г. разликата в заетостта между мъжете и жените (15-

[3] Данните за 2023 г. са изчислени въз основа на средна аритметична стойност за четиримесечията на 2023 г.

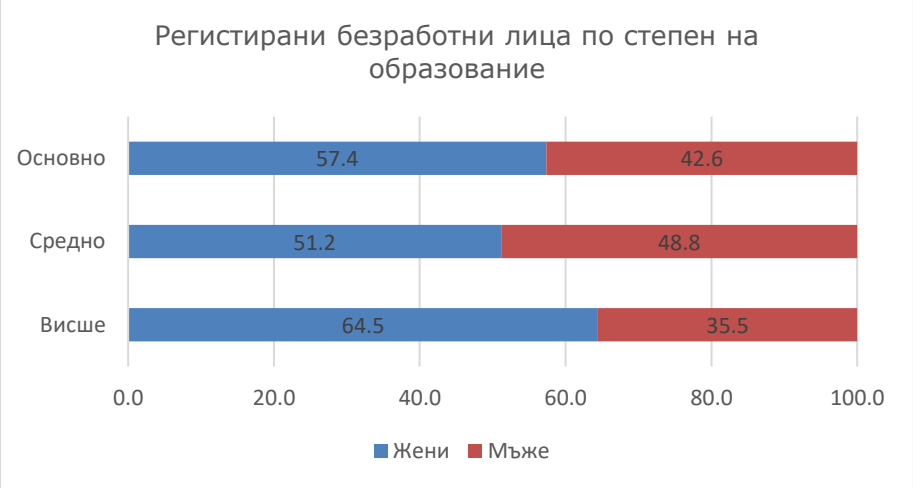
64 г.) е 6,4 процентни пункта. Коефициентът на заетост за жените е 67,43%, а за мъжете - 73,85%. При населението на възраст 20-64 г. разликата в заетостта е 7,3 процентни пункта. Коефициентът на заетост за жените е 72,6%, а за мъжете - 79,9%.

Безработицата е по-висока с 0,2 процентни пункта при мъжете, отколкото при жените (15+ г.). Стойността на показателя за жените е 4,2%, а за мъжете – 4,4%.

Данните от административната статистика на **Агенцията по заетостта** (АЗ) показват, че делът на безработните жени за периода януари-декември 2023 г. е 55,6%, а при мъжете е 44,4% (средно месечният брой на безработните лица, регистрирани в бюрата по труда е 151 496).

В групата на регистрираните безработни лица по степен на образование, най-висок дял при жените се наблюдава при тези с висше образование (64,5%), следвани от жени с основно и по-ниско (57,4%) и средно образование (51,2%), докато при мъже най-висок е делът на тези със средно образование (48,8%). С основно и по-ниско образование са 42,6%, а с висше образование са 35,5%.

Фиг. Регистрирани безработни лица по степен на образование

В Таблицата са представени дялове на регистрираните безработни лица по пол и професионална квалификация от общо регистрираните безработни лица по професионална квалификация.

Пол	С работническа професия	Специалисти	Без квалификация
Жени	48.4	57.2	57.9
Мъже	51.6	42.8	42.1

За постигане на целите за повишаване на заетостта са регламентирани разнообразни инструменти като програми за обучение и заетост, стимули за работодатели, които разкриват работни места и наемат безработни лица от уязвимите групи, мерки за насърчаване на предприемачеството, професионално обучение и обучение за придобиване на ключови компетентности, посреднически услуги по информиране и наемане на работа и др.

Една от групите в неравностойно положение на пазара на труда, дефинирани в §1, т.4а от Допълнителните разпоредби на Закона за насърчаване на заетостта, към които приоритетно се насочват програмите и мерките за заетост, обхваща безработни родители с малки деца.

През 2023 г. са предприети стъпки за усъвършенстване на законодателството в областта на заетостта. С промени в Закона за насърчаване на заетостта, приети от Народното събрание на 15.09.2023 г. (Обн., ДВ, бр.82 от 2023 г.), обхватът на една от групите в неравностойно положение на пазара на труда, дефинирани в §1, т.4а от Допълнителните разпоредби, е прецизиран, за да се гарантира равен достъп до инструментите на активната политика. Групата „безработни лица - самотни родители (осиновители) и/или майки (осиновителки) с деца до 5-годишна възраст“ е променена като „безработни лица - родители (осиновители) с деца до 4-годишна възраст“.

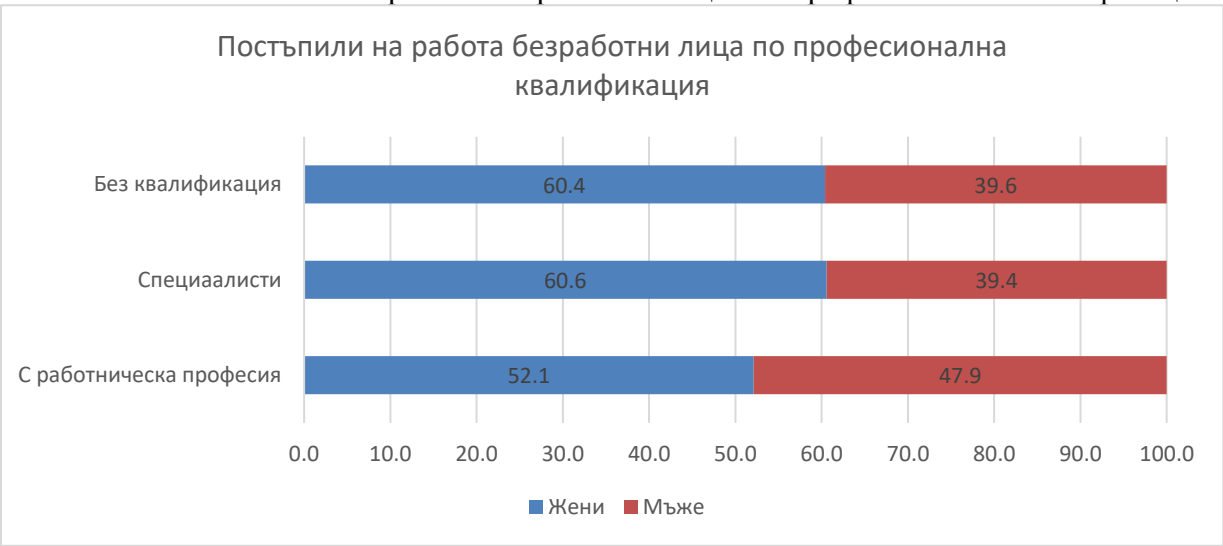
Агенцията по заетостта реализира инициативите на активната политика на пазара на труда, като изпълнява заложените в Националния план за действие по заетостта програми, насърчителни мерки по Закона за насърчаване на заетостта, както и дейностите по схемите на Програма „Развитие на човешките ресурси”. Основно направление в тази дейност е осигуряването на заетост и обучение на неравнопоставените групи на пазара на труда, в т.ч. лица без образование и квалификация, младежи до 29 години, продължително безработни лица, по-възрастни лица, жени, хора с увреждания, безработни родители с малки деца и др. При някои групи е възможно даден безработен да попада в повече от една група, като за целта трудовите посредници от бюрата по труда определят конкретните стъпки за неговото включване в обучение, заетост, и др. според профила на лицето и неговите шансове за устройване на работа.

С оглед подобряване качеството на работната сила, Агенцията по заетостта осигурява възможности за включване в обучение за придобиване или повишаване на квалификацията и на чуждоезиковите и дигиталните компетентности на заети лица, в т.ч. и на заети жени. Така се повишава тяхната производителност на труда, помага им да запазят работните си места, позволява да се адаптират успешно при промяна в изискванията за заеманата длъжност, както и своевременно, при необходимост, да намерят нова заетост.

През 2023 г., с помощта на инициативите на активната политика на пазара на труда, реализирани от Агенция по заетостта, финансирани със средства от държавния бюджет и съфинансирани от Европейския социален фонд, са постъпили на работа общо 154 637 безработни лица, включително на работни места в реалната икономика, както и по програми, проекти и мерки, финансирани със средства от държавния бюджет и по ОП РЧР 2014-2020 и ПРЧР 2021-2027, като от тях жените са 58,5% (90 428 лица), а мъжете са 41,5% (64 209 лица).

Във фигурата са представени дялове на постъпилите на работа безработни лица по пол и професионална квалификация от общо постъпилите на работа безработни лица по професионална квалификация.

Фиг. Постъпили на работа безработни лица по професионална квалификация

Предвидени са мерки за насърчаване на по-добрия баланс между професионален и личен живот, подкрепа за практики за въвеждане на гъвкави форми на организация на работното време, съобразени с производствените характеристики на предприятията, насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете, недискриминацията и ненасилието на работното място в корпоративните/бизнес политики на предприятията и организациите и практики за подкрепа на самотните и многодетни родители, както и улесняване достъпа им до пазара на труда и кариерното им развитие.

Съгласно разпоредбата на чл. 53а от ЗНЗ, през 2023 г. се насърчават работодателите да наемат на работа самотни родители (осиновители) и/или майки (осиновителки) с деца до 5-годишна възраст. Финансират се част от разходите на работодателите за трудови възнаграждения и допълнителни плащания по трудовото и осигурително законодателство на наетите лица за период до 6 месеца. Задължение на работодателите е да запазят заетостта за период, равен на периода на субсидиране. По условията на мярката са работили общо 119 лица, от които 94 са майки (осиновителки) с деца до 5-годишна възраст.

Съгласно разпоредбата на чл. 42 ал. 3 от ЗНЗ се насърчава мобилността на безработни лица, включително младежи ползващи социални или интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа, завършили образованието си, за наемане на работа в населено място, отстоящо на повече от 50 км. от населеното място по настоящ адрес чрез предоставяне на средства за такси за детски ясли, детски градини, наем на жилище, такси за ползване на интернет. През 2023 г. субсидиите за безработното лице включват месечно суми, в размер до 300 лв., за направените от лицето разходи за такси за детски ясли, детски градини, наем на жилище, такси за ползване на интернет. Периодът на субсидиране е обвързан с периода на трудовото правоотношение, но не повече от 12 месеца. През 2023 г. от условията по мярката са се възползвали 44 лица, от които 22 са жени.

За да участват пълноценно родителите на пазара на труда и да имат перспектива за кариерно развитие, е необходимо да се осигурят качествени и достъпни услуги за отглеждане на деца, което подпомага и по-добрия баланс между личния и професионалния живот**. Министерство на труда и социалната политика** в рамките на Програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021-2027 (П РЧР) през 2023 г. стартира изпълнението на операция "Родители в заетост" с бюджет от 24 млн. лв., оказваща подкрепа за полагане на грижи в отглеждането на деца с цел завръщане на родителите им в заетост. Чрез изпълнението на процедурата се предвижда да бъдат обхванати над 1

900 родители с малки деца, респективно са предвидени и средства за възнаграждения на 1 900 детегледачи. През 2023 г. по операция „Родители в заетост“ са включени 925 лица.

Основната цел на процедурата е да се осигури по-добър баланс между личния и професионалния живот на самотни и многодетни родители, както и на родители с малки деца. С дейностите по мярката се осигурява грижа за деца, не посещаващи ясли, детски градини и предучилищни групи. Жените и мъжете следва да имат равни възможности и да участват пълноценно на пазара на труда, да израстват професионално и кариерно, да имат качествена заетост, да бъдат икономически независими, да съчетават професионалния и личния живот. Бенефициент по проекта е Агенция по заетостта.

Агенцията по заетостта стартира и успешно изпълнява проект „Родители в заетост“. Проектът е в изпълнение на Приоритет 1: „Насърчаване на заетостта и развитието на умения”, Специфична цел 3 „Насърчаване на балансирано участие на половете на пазара на труда, на равни условия на труд и на равновесие между професионалния и личния живот, включително чрез финансово достъпни грижи за деца и зависими лица” на П РЧР.

Проектът е насочен към насърчаване на професионалното развитие на родителите чрез осигуряване на качествени грижи за техните деца. Реализацията на проекта създава условия за връщане на работа и достъп до заетост на родителите чрез ангажиране на безработни лица в предоставянето на грижи за децата. От една страна се постига по-добър баланс между работа и личен живот на родителите, а от друга – се разкриват работни места, на които се наемат безработни лица.

В проекта се включват родители на деца до 5 години (включително), които не посещават детски ясли, детски заведения и предучилищни групи. Подпомагат се и многодетни, и самотни родители на деца до 12 години (включително), които посещават детски ясли, заведения и училище. От услугите на безплатен детегледач могат да се възползват заети и безработни родители.

Безработни и заети родители на деца до 5 години, които не са се върнали на работа, тъй като трябва да полагат грижи за децата си, които не са приети в детска ясла или градина, се подпомагат чрез предоставяне на грижи за децата до 8 часа на ден. Детегледачът получава трудово възнаграждение в размер на минималната работна заплата, допълнителни възнаграждения по трудовото законодателство и осигуровки за сметка на работодателя. Ако се грижи за две или повече деца, той получава 50% от минималната заплата като допълнително възнаграждение.

Безработни и заети многодетни родители или самотни родители на деца до 12 години, които са се върнали на работа и децата им посещават детски ясли/градини, както и училище, се подкрепят чрез предоставяне на грижи за децата до 4 часа на ден. В този случай детегледачът получава трудово възнаграждение в размер на 50% от минималната работна заплата, допълнителни възнаграждения по трудовото законодателство и осигуровки за сметка на работодателя. Ако помага в отглеждането на две или повече деца, той получава допълнително възнаграждение в размер на 25% от минималната заплата.

Грижи за децата могат да полагат безработни лица, които не получават пенсия за осигурителен стаж и възраст. Срокът, за който се наемат на работа, е с максимална продължителност от 18 месеца или до навършване на 5-годишна/12-годишната възраст на детето/децата. Родителите одобряват предварително безработните лица, които ще се грижат за техните деца. Бюджетът на проекта е в размер от 24 млн. лв. за периода от 01.01.2023 г. до 31.12.2026 г., финансиран от ЕСФ+.

Желаещите да станат детегледачи попълват заявление за включване в проекта, което е качено на интернет страницата на Агенция по заетостта и го подават по електронен път.

Подаването на заявления за включване в проекта на родителите и безработни лица стартира на 23.03.2023 г., като до 31.12.2023 г. са подадени 2 195 заявления от родители и 1 697 заявления от безработни лица (детегледачи). Подписани са общо 1 014 тристранни споразумения.

Устойчивата интеграция на пазара на труда на безработните жени, както и на безработните мъже се подпомага чрез широк спектър от услуги, които са съобразени с техния индивидуален профил и специфичните трудности, пред които са изправени. На лицата се предоставят услуги по информиране и консултиране, те се мотивират за активно поведение на пазара на труда, насочват се към свободни работни места в реалната икономика, програми, проекти и насърчителни мерки за обучение и заетост, включват се в обучение за развитие на уменията.

Агенцията по заетостта подпомага развитието на уменията на безработните лица чрез включване в професионално обучение. Безработните жени и безработните мъже имат равен достъп и участват във всички програми, проекти и насърчителни мерки за обучение и заетост. Те участват активно и в професионално обучение и в обучение за придобиване на ключови компетентности. Така се повишава тяхната производителност на труда, помага им да запазят работните си места, позволява да се адаптират успешно при промяна в изискванията за заеманата длъжност, както и своевременно, при необходимост, да намерят нова заетост. През 2023 г. 11 050 безработни лица са завършили професионално обучение, от които 71,8 % (7 935) са жени.

По информация на **Агенцията за хората с увреждания** (АХУ) са предприети редица действия в изпълнение на заложените мерки за подобряване на заетостта на жени и мъже с увреждания.

Една от мерките е насърчаване на работодатели за осигуряване на равен достъп при наемане на жени и мъже с трайни увреждания в обичайна работна среда по Националната програма за заетост на хората с увреждания (НПЗХУ), съгласно чл.44 от Закона за хората с увреждания (ЗХУ). Със ЗХУ се регламентира финансирането на проекти на работодателите от обичайна работна среда по НПЗХУ. Целта на Националната програма е да насърчава и подпомага работодателите за създаване на условия за заетост на хората с трайни увреждания. По НПЗХУ се отпускат средства за осигуряване на достъп до действащи или разкриване на нови работни места за лица с трайни увреждания.

С цел постигане устойчивост на програмата работодателите се задължават да поддържат заетост на работните места не по-малко от 36 месеца, като може да се наемат последователно повече от едно лице с трайно увреждане. По програмата са обхванати 127 лица с трайни увреждания, като 69 от тях са жени. Разкрити и приспособени са 127 работни места за хора с трайни увреждания. За 69 жени в работоспособна възраст са осигурени подходящи условия за труд в обичайна работна среда, устойчива заетост и пълноправно включване в обществения живот, за срок от минимум 36 месеца.

В изпълнение на мярката „Насърчаване на работодатели за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, и равен достъп при наемане на жени и мъже с трайни увреждания в специализирана работна среда, съгласно чл. 49 от ЗХУ“ Агенцията за хората с увреждания отчита подобрени условия на труд на 365 служители, от които около 42% са хора с трайни увреждания. Реализираните проекти са подкрепили поставените в тях цели за дългосрочно създаване на здравословни и безопасни условия на труд за работещите в специализираните предприятия и кооперации и са осигурили достъп до работните им места, санитарните помещения и помещенията за отдих на наетите лица с трайни увреждания. За 290 жени, работещи в специализирана работна среда са създадени здравословни и безопасни условия на труд.

След реализираните дейности, насочени към повишаване на професионалните компетентности са квалифицирани общо 18 лица с трайни увреждания, от които 10 жени са преминали обучения за повишаване на квалификацията си в сферата на дигиталните компетентности и шивашкото производство.

При успешно отчетените проекти със стопанска насоченост са оборудвани и разкрити 30 работни места и на тях са наети дълготрайно безработни лица с трайни увреждания, от които 13 са жени.

Професионалното обучение от една страна и технологичното обновяване на специализираните предприятия и кооперации на хората с увреждания от друга страна, е оказало въздействие върху производителността на труда на работещите жени с трайни увреждания и способства за пълноправното им включване в обществения живот.

АХУ отчита, че по мярка „Насърчаване на работодатели за осигуряване на равен достъп при наемане на жени и мъже с множество трайни увреждания, с психични разстройства и / или с интелектуални затруднения, в защитена работна среда, съгласно чл. 51. от ЗХУ“ през 2023 г. се изпълняват преките дейности в трите създадени Центъра за защитена заетост (ЦЗЗ), по програма „Създаване на центрове за защитена заетост за хора с множество трайни увреждания”.

През 2023 г. е създаден 4-ти Център за защитена заетост, за обучение и заетост в книговезка дейност на лица с множество трайни увреждания, психични разстройства и/или интелектуални затруднения.

В първия създаден ЦЗЗ, са назначени 15 лица с множество трайни увреждания с психични разстройства и/или интелектуални затруднения, на трудови договори в „Достъпна опитна градина за трудова рехабилитация и интеграция на хора с увреждания“. Те работят в ЦЗЗ като градинари и озеленители.

С вторият център е изградено достъпно и защитено работно място за 15 лица с множество трайни увреждания в рамките на предприятие за устойчив социален бизнес. Създаден е „Клуб за здравословно хранене и защитена заетост-Кредо“, като същият функционира като заведение за бързо хранене тип „Бистро“.

Третия създаден център е с наименование „ЕКО Център за защитена заетост“, осигурява заетост на 15 лица с множество трайни увреждания, които се занимават с оформяне и поддръжка на озеленени площи; проектиране, реализиране и поддръжка на градини, паркове и градински центрове; производство и търговия с градинско оборудване и градински украси.

С представяне на Годишни отчети за 2023 г. и оценките за професионална пригодност на работещите в центровете за защитена заетост е видно, че 60 лица с множество трайни увреждания, от които 35 жени, са показали устойчива положителна нагласа към професионалните си задължения и повишена мотивация за труд. Усвоили са нови знания, умения и трудови навици. Изградили са умения за постигане на самостоятелност в изпълнение на работните задачи и разбиране за трудова дисциплина. Всичко това е оказало благоприятен ефект върху психическото и физическото им здраве. Дейностите, в които участват са съобразени с техните индивидуални потребности и възможности за работа. Успешно постигнатите цели на проектите по тази програма подкрепят пълноправното включване в обществения живот, на наетите хора с множество трайни увреждания, с психични разстройства и/или с интелектуални затруднения.

По мярка „Насърчаване на жени с трайни увреждания (предприемачи) за активно участие по програмата за стартиране на самостоятелна стопанска дейност на Агенция за хората с увреждания, съгласно чл. 46 от ЗХУ“ с реализираните проекти през 2023 г. е осигурено реално социално включване, в стопанския и обществен живот на страната, за 18 лица с трайни увреждания, от които 8 са жени.

Програмата е нормативно регламентирана в чл. 46 от Закона за хората с увреждания и чл. 36 от Правилника за неговото прилагане. С реализираните проекти

през 2023 г. Постигнат е желания ефект от реализирането на програмата - намалява броят на безработните лица с увреждания и на получаващите социални помощи. Всички бенефициенти по програмата показват устойчиво развитие на стартиралата самостоятелна дейност, което допринася за пълноправното включване на всеки от тях в обществения живот.

Към 31.12.2023 г. в специализирана работна среда в 197 предприятия и кооперации на хора с увреждания работят 1803 жени и мъже с трайни увреждания, от които 1200 са жени. Това е установено в изпълнение на мярка „Насърчаване на работодатели от специализирана работна среда, наемащи хора с трайни увреждания, при поддържане на Регистър на специализираните предприятия и кооперации на хората с увреждания, съгласно чл. 83 от ЗХУ“.

Регистърът се използва за наблюдение и контрол на специализираните предприятия и кооперации на хората с увреждания и на дейността, извършвана от тях при изпълнението на целеви проекти и програми, както и във връзка с възстановяване и контролиране на разходването на 50 на сто от възстановените осигурителни вноски за държавно обществено осигуряване, задължително здравно осигуряване и допълнително задължително пенсионно осигуряване на работещите по трудово правоотношение лица в тях.

Друга изпълнявана мярка е „Стимулиране на неправителствения сектор за създаване на условия за социално приобщаване на хората с увреждания, съгласно чл. 10, ал. 3, т. 8 от ЗХУ“.

С програмата „Рехабилитация и интеграция на хората с увреждания” АХУ финансира неправителствени организации, регистрирани в обществена полза на и за хората с увреждания, както и национално представени организации на хора с увреждания, регистрирани по Закона за кооперациите. Чрез тази програма се изпълняват проекти за обучения, умения за самостоятелен живот, трудова рехабилитация, арт-терапия и мероприятия с публична изява на и за хората с увреждания; финансират се разработката и издаването на помагала, наръчници и материали в помощ на хората с увреждания, както и дейности свързани с организиране на участието им в панаири, трудови борси и други.

При успешно реализираните проектни дейности, в мероприятията са включени 4 150 мъже и жени с увреждания, от които 2054 са жени с увреждания. Осъществена е пълноценна рехабилитация и е предоставена възможност за самостоятелност и пълноценно включване в обществения живот.

Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет отчита проведени дейности през 2023 г., насочени към повишаване участието на търсещите международна закрила лица на пазара на труда.

В териториалните поделения на агенцията се организират срещи с работодатели, които желаят да наемат търсещи закрила лица на работа. Социалните експерти от териториалните поделения провеждат информационни сесии с настанените в центровете лица, като ги запознават с възможностите, които предлагат фирмите за наемане на работа.

Реализирани са информационни сесии, касаещи трудова заетост. На лица е оказано съдействие за работа. Изготвени са **579** служебни бележки за пазар на труда. При спазване на принципа на равнопоставеност на половете, лицата са насочени за включване в проекти на неправителствени организации, които предоставят образователни, културни и други дейности, подпомагащи търсещите закрила лица. Проведени са тематични беседи, насочени към промяна на поведението и нагласите относно ролите и отговорностите на жените и мъжете в семейството и обществото.

Комисията за защита от дискриминация (КЗД) е независим специализиран държавен орган за предотвратяване на дискриминация, защита от дискриминация и осигуряване на равенство на възможностите. Като правоприлагащ административен орган Комисията е с уредени от законодателя правомощия разписани в нормата на чл.47 от Закона за защита от дискриминация (ЗЗДискр.).

Във връзка с основните функции на КЗД: защитна, превантивна и контролна се реализират и предложените мерки през 2023 г.

В приоритетна област „Равнопоставеност на жените и мъжете на пазара на труда и равна степен на икономическа независимост“ са включени дейности за обучения на работодателски организации и професионални дружества, борба с дискриминационни практики, посредством изразяване на становища, работа по жалби, изразяване на становища, публични изяви, постановяване на решения по образуваните пред КЗД производства по жалби, семинари и др. Целта на мярката е постигане на по-добър баланс при съвместяването на професионалния и личен живот и намаляване на разликата при полагането на грижи за деца и зависими членове на домакинството.

Спецификата на забраната за дискриминацията в сферата на труда се определя от особеностите на инкорпорирането в обективното трудово право на принципа на равенството. Доколкото в него изначално е заложена идеята за защита на правата на работниците и служителите следва да се приеме, че принципът за забрана на дискриминацията при упражняването на правото на труд се изразява в императивното изискване за предоставяне на равни възможности и равни права. Различията в правата и задълженията, ограниченията или предпочитанията по отношение на работниците/служителите са дискриминационни, когато нямат обективно и разумно основание, не преследват законна цел или се явяват несъразмерни или неадекватни на тази цел. Дейността на КЗД като орган по равно третиране има особена роля по отношение на работниците и служителите във връзка с упражняване правото на труд.

Принципът на равното третиране на мъжете и жените по отношение достъпа до заетост, професионална квалификация и развитие, както и условията на труд, не допуска дискриминация, основана на пол и бременност на работничка или служителка, при упражняване правото на труд, условията на труд, областта или отрасъла на дейност във всички нива на професионалната йерархия.

Съгласно разпоредбите на ЗЗДискр. работодателят осигурява еднакви условия на труд без оглед на признаците по чл.4. ал.1 от ЗЗДискр. (чл.13, ал. 1 от ЗЗДискр.). чл.13. ал.3 от ЗЗДискр.: Когато майката, която ползва отпуск за бременност и раждане или за отглеждане на дете, или лицето, което ползва отпуск по чл. 163, ал. 8 от Кодекса на труда или за отглеждане на дете. се върне на работа поради изтичане на отпуска или поради прекъсване на ползването му, има право да заеме същата длъжност или друга, равностойна на нея и да се възползва от всяко подобрение на условията на труд, на което би имало право, ако не беше в отпуск.

С разпоредбата на чл. 13, ал.3 от ЗЗДискр. се създава задължения за работодателя относно дължаните от него условия на равностоен труд (в широк смисъл: длъжност, възнаграждение, работно място). От една страна тежи пасивното му задължение да не влошава положението на работничката такова, каквото е било към момента на заявяването на отпуските. От друга страна за работодателя съществува и активно задължение да съдейства на работничката за ползване на всяка привилегия, която е възникнала за останалите служители преди връщането от отпуск на отсъстващата работничка. С посочената разпоредба е уредена една от специалните мерки, които законодателят изрично е въвел с цел гарантиране на равни условия на труд без оглед на признаците по чл. 4 ал.1 от ЗЗДискр.

Прилагането на санкциониращи мерки спрямо работодателите е оправдано в случаи на проявена дискриминация на жени от рисковите групи: самотни майки,

многодетни майки, жени в най-ниските и най-високите възрастови интервали, жени в бременност и майчинство, жени с увреждания. Идентифицираните рискови групи жени е целесъобразно да се обособят като обект на защита в специфична съвкупност от политики и мерки, осигуряващи равни възможности и равнопоставеност, както между жените и мъжете, така и в самите групи на жените в риск.

Дейностите, които **Министерството на младежта и спорта** (ММС) администрира, следват политиката за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете в областта на младежта и спорта, придържайки се към ясно формулирания принцип на недопускане на дискриминация в Република България. Националната правна уредба и програмите, по които се осъществява политиката в областта на младежта и спорта, не допускат дискриминация, основана на какъвто и да е признак, включително основана на пол.

От 2019 г. Министерството на младежта и спорта води Регистър на треньорските кадри по чл. 9, ал. 1, т. 4 от Закона за физическото възпитание и спорта, който е публикуван на интернет страницата на министерството.

В периода 01.01.2023 г. – 08.12.2023 г. в Регистъра на треньорските кадри са вписани 963 лица – мъже и жени, и са направени 45 отказа поради несъответствие на представените в ММС документи с изискванията на Наредба № 1 от 4.02.2019 г. за треньорските кадри. Въпреки че няма ограничения по признак пол за упражняване на треньорската професия, се наблюдава по-висок процент на мъжете, които работят като треньори по вид спорт, спрямо жените, ангажирани с треньорската професия.

Утвърдената численост на персонала в организационните структури и административни звена в **Министерството на образованието и науката** (МОН) към 31.12.2023 г. е 379 щатни бройки. Към същата дата заетите щатни бройки са 328, като от тях 248 са заети от жени и 80 от мъже.

Въпросът за равенството на половете е уреден и в Закона за предучилищното и училищното образование, и в Закона за висшето образование. Изключение правят случаите, изрично посочени в Правилника за дейността на висшето училище, в съответствие с особеностите на обучението на бъдещата професия.

В Закона за държавния служител е уредено равенството на жените и мъжете, като в чл. 7, ал. 6 е регламентирано, че при заемане на държавна служба не се допуска дискриминация, привилегии или ограничения, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, убеждения, членуване в политически, синдикални и други обществени организации или движения, лично, обществено и имуществено положение или на наличие на увреждане.

По отношение на служителите по трудово правоотношение е приложима разпоредбата на чл. 8, ал. 3 от Кодекса на труда, съгласно която при осъществяване на трудовите права и задължения не се допуска пряка или непряка дискриминация, основана на народност, произход, пол, сексуална ориентация, раса, цвят на кожата, възраст, политически и религиозни убеждения, членуване в синдикални и други обществени организации и движения, семейно и материално положение, наличие на психически или физически увреждания, както и различия в срока на договора и продължителността на работното време.

По информация на **Министерството на транспорта и съобщенията,** „Държавен авиационен оператор“ създава условия за равнопоставеност между половете, като премахва критериите за подбор, позволяващи дискриминация на жените. Избира се най-добрия кандидат, независимо от пола и повишаване на конкуренцията. В резултат на това е повишен броят на жените при кандидатстване за вакантни длъжности в

структурата. В Главна дирекция „Гражданска въздухоплавателна администрация“ през 2023 г. 6 жени и 87 мъже са получили свидетелства за правоспособност на пилоти. През 2023 г. 112 жени и 46 мъже са получили атестации за кабинен екипаж. В нормативните изисквания не са заложени условия за дискриминация по признак пол, т.е. и жени и мъже имат възможност да придобият съответното свидетелство или атестация. Конкурсните процедури в Изпълнителна агенция „Железопътна администрация“ (ИАЖА) се провеждат съгласно действащото законодателство в областта, като на кандидатите за участие се предоставят равни възможности за подбор и заемане на длъжност. Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация“ насърчава равнопоставеността между жените и мъжете. В Изпълнителна агенция „Морска администрация“ служителите се назначават спрямо професионалната квалификация за съответната длъжност, която ще заемат, а не по критерия пол.

За постигане на по-добър баланс при съвместяването на професионалния и личен живот и намаляване на разликата при полагането на грижи за деца и зависими членове на домакинството, **Министерство на отбраната** (МО) продължава своята последователна политика за поддържане и развитие на изградени детски градини на МО във военни гарнизони. През 2023 г. са постъпили 203 заявления за прием в детските градини (ДДГ) към Министерство на отбраната. Проведени са 54 заседания на Комисията по подбор и прием на деца в три държавни детски градини (ДДГ) в гр. София и по една детска градина в гр. Пловдив, гр. Стара Загора и гр. Казанлък. Приети са 156 деца. Утвърдени са Вътрешни правила за отговорностите на специализираната и обща администрации на Изпълнителна агенция „Военни клубове и военно-почивно дело“ за оказване на методическа помощ и контрол на дейностите на ДДГ към МО. Изготвен е план-график за предприемане на действия по отстраняването на проблеми свързани със сградния фонд, съоръженията за игра, компютърната техника и др. възникващи проблемни въпроси на ДДГ към МО. Инициран е процес по участие на директорите на ДДГ към МО в програма на МОН за сключване на договори за работа с електронни дневници. Организирано е провеждането на обучение на педагогически специалисти за работа с деца със СОП, както и за осигуряването на учебни помагала и ЗУД в детските градини. Започнат е процес на задълбочен анализ за разпределение на броя на местата в ДДГ спрямо личния състав по гарнизони с цел реализиране на по-адекватна грижа към военнослужещите. Резултатите от анализа ще бъдат представени през 2024 г.

В Министерството на отбраната се разработват няколко стратегически подхода към прилагането на политиките за равнопоставеността на жените и мъжете, дневен ред „Жени, мир и сигурност“ и интегрирането на перспективи на равнопоставеността в различните функции на Администрацията на МО, Щаба на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и видовете въоръжени сили. В дейностите през 2023 г. акцент е поставен на двустранното сътрудничеството със САЩ - стратегическия партньор на Р България в областта на отбраната по посочените по-горе политики. В консултациите през 2023 г. от българска страна участие са взели представители на Министерство на външните работи, Министерство на вътрешните работи, „Център за изследване, изграждане и усъвършенстване на способности на НАТО за управление на кризи и реагиране при бедствия“ (CMDR COE) и различни структури на МО. В резултат на проведените разговори и дискусии американската страна е предложила реализиране на двустранен проект между Министерство на отбраната на Република България и Министерство на отбраната на САЩ (DoD), финансиран от DoD и координиран от министъра на външните работи на САЩ (Secretary of State). Проектът е одобрен от Конгреса на САЩ в допълнение на установените двустранни програми и механизми за сътрудничество в отбраната. Обсъжданите възможности са за съвместно

разработване на стратегически документи в областта на отбраната в съответствие със стандартите на НАТО.

През 2023 г. МО е отправило запитване за съдействие от Националния университет по отбраната на САЩ (NDU) във Вашингтон за реализиране на курс на тема "Strategic Competition in the Cognitive Domain: From Analysis to Action". Обучението е иновативен подход за разбиране и реакция на държавните структури при реални хибридни заплахи, осъществяване на дезинформационни кампании и чужди въздействия. Курсът е проведен във ВА „Г. С. Раковски" и е подложил на анализ мощното въздействие и употреба на темите за равнопоставеността, като инструмент за създаване на разделение и противопоставяне в обществото. От анализите на МО и страните-членки на НАТО се формират заключения, че голяма част от българската общественост е повлияна (над 65 %) от дезинформиращи внушения и действия, фалшива информация и информационно манипулиране относно прилагането на евро-атлантическите политики за равнопоставеността на жените и мъжете. За голяма част от хората в страната равнопоставеността е „заплаха" за традиционните български ценности.

Националната служба за съвети в земеделието (НССЗ) подпомага прилагането на държавната политиката в аграрния сектор и постигането на заложените от **Министерство на земеделието и храните** (МЗХ) приоритети и цели за осъществяване на ефективно и конкурентно земеделие в Република България. НССЗ, като единствената публична консултантска организация в системата на МЗХ съдейства за развитието на националната система за знания и иновации в селското стопанство (СЗИСС/AKIS) и предлага на земеделските стопани качествени консултантски услуги, актуална и полезна информация, обучение и техническа помощ. Организационно, НССЗ извършва дейност на територията на цялата страна, тъй като има офиси във всеки областен град и мобилни общински офиси. НССЗ е предпочитана от земеделските стопани съветническа служба, която използва съвременни технологии и методи за предоставяне на съветнически услуги в областта на земеделието и селските райони и като основен участник в СЗИСС/AKIS. НССЗ участва в редица международни проекти, основно в различни аспекти от Общата селскостопанска политика (ОСП), устойчиво управление на земите, развитие на селските региони, свързани с иновации в земеделието – демонстрационни дейности за прилагане на интелигенти решения от полза за климата за въглеродно неутрална Европа и др. Службата и до сега създава условия за толерантна култура, където всички се третират еднакво и където разнообразието не е предизвикателство, а е сила.

Цялостната институционална политика и ангажимента на НССЗ е да предоставя равни възможности за работа и равни условие за консултации, избягвайки всякаква форма на дискриминация, изразена в Кодекса на поведение на служителите в НССЗ. Посоченото е съобразено с мисията и визията на Службата, а именно - съветническа служба, която използва съвременни технологии и методи за предоставяне на консултантски услуги в областта на земеделието и селските райони и основен участник в националната система за знания и иновации в селското стопанство (СЗИСС/AKIS).

Основната дейност на НССЗ е предоставяне на консултации на земеделските стопани и други желаещи лица. Консултациите се предоставят в офисите на 27-те териториални областни офиса (ТОО) и 28-те мобилни общински офиса (МОО), при посещение в стопанствата на земеделските стопани, в изнесени приемни в различни населени места, чрез интернет и по телефон. През 2023 г. са консултирани 15 240 лица и са предоставени 94 078 консултации. Направени са 3 998 посещения на място в земеделските стопанства. Основните консултации, които предостави НССЗ през 2023 г., са свързани с възможностите за подпомагане по СПРЗСР 2023-2027 г. и изпълнението на одобрени проекти по ПРСР 2014-2020 г., основно по подмерки 6.3 „Стартова помощ за

развитието на малки стопанства“ и 4.1.2 „Инвестиции в земеделски стопанства по Тематична подпрограма за развитие на малки стопанства“ по Тематична подпрограма за развитие на малки стопанства“ и подмярка 6.1 „Стартова помощ за млади земеделски стопани“.

Друга съществена част от дейността на НССЗ е предоставянето на специализирани консултации в областта на растениевъдството, животновъдството и аграрната икономика, в т.ч. свързани с прилагане на схеми и интервенции под формата на директни плащания, прилагане на задължителни базови изисквания (т.н. условност), която включва националните стандарти за добро земеделско и екологично състояние и законоустановени изисквания, предварителни условия в социалната сфера, мерки на ниво стопанство за справяне с последиците от изменение на климата и рамковата директива за водите, прилагане на добри земеделски практики и иновативни решения в земеделското стопанство. Целта е опазване на околната среда и повишаване ефективността в земеделската дейност, както по отношение на производството, така и във връзка с маркетинга и организацията на дейностите в стопанството.

През 2023 г. НССЗ активно продължи работата за подпомагане трансфера и приложението на научните и практическите достижения в областта на земеделието и по този начин да оказва съдействие за усъвършенстване на връзката "научни изследвания – съвети в земеделието – земеделски бизнес". НССЗ осъществява тясно сътрудничество с различни организации за подпомагане на трансфера на научни знания и достижения. Проведените през 2023 г. съвместни информационно-обучителни събития предимно под формата на присъствени и онлайн семинари, а също така на заснети демонстрации са 113 бр., като в тях са се регистрирали над 3 153 фермера и други заинтересовани лица.

Основна дейност на НССЗ и през 2023 г. беше предоставянето на консултантски пакети (КП) по мярка 2 „Консултантски услуги, услуги по управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството” от ПРСР 2014 - 2020 г. По подмярка 2.1.2 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства” НССЗ предоставя 6 бр. различни КП на малки земеделски стопанства.

Обучението на земеделските стопани и съветници е с изключителна важност в дейността на НССЗ. Ежегодно се провеждат, семинари, информационни дейности и обучения по ключови компетентности. Експертите от офисите организират и провеждат обучение под формата на семинари, демонстрации, лекции, дискусии, тематични и работни срещи. Темите са предложени от самите земеделски стопани. Към НССЗ има лицензиран Център за професионално обучение (ЦПО), чрез който се провеждат професионални обучения и курсове в областта на земеделието.

Националната служба за съвети в земеделието отчита следните постигнати резултати за 2023 г.:

Общо проведени през 2023 г. информационни събития са 3 317 броя с общ брой на участниците 19 096 (няма налични данни за разделение по мъже и жени), от които:

- 319 броя информационни събития, включително информационно-обучителните събития с цел трансфер на знания (без изнесени приемни) с 11 836 участници;
- 2 998 броя изнесени приемни по населени места с 7 260 участници.

Консултирани лица през 2023 г. са 15 240, от които 10 147 мъже и 5 093 жени.

През 2023 г. в Центъра за професионално обучение към НССЗ (ЦПО) са обучени в 1 курс от 30 учебни часа общо 22 лица, от които 13 мъже и 9 жени, и в 1 курс от 18 учебни часа общо обучени 55 лица, от които 18 мъже и 37 жени.

През 2023 г. са организирани и проведени общо 113 броя информационно-обучителни събития с научни институти, научно-приложни организации и други институции, организации и експерти с цел трансфер на знания и технологии към земеделските стопани като са обучени общо 3 153 лица, от тях 1 901 са мъже и 1 252 са жени.

Предоставените консултации по вид от НССЗ през 2023 г. са 94 089 броя, от които на мъже 62 001 и на жени 32 088 броя, от които:

- специализирани, от които на 6 358 мъже и на 3 175 жени;
- други - вкл. регистрационни, лицензионни и други изисквания в земеделието, от които на 5 543 мъже и на 2 938 жени;
- по ПРСР 2014 – 2020 г., от които на 3 442 мъже и на 1 813 жени;
- по СПРЗСР 2023-2027 г., от които на 18 107 мъже и на 9 144 жени.

Предоставени от НССЗ са 1 297 бр. писмени доклада (включващи различен набор от консултантски пакети (КП)) по подмярка 2.1.2 „Консултантски услуги за малки земеделски стопани" от ПРСР 2014-2020 г. на 1 419 земеделски стопани, от които на 886 мъже и 553 жени.

Общ брой предоставени КП по подмярка 2.1.2 – 4 221 бр., от които КП ТП 1 – 1 2096 бр., КП ТП 2 – 115 бр., КП ТП 3 – 1 81бр., КП ТП 4 – 593 бр. и КП ТП 6 – 1 223 бр.

Мъжете са получили 3 237 бр. КП (включващи ТП 1 – 7543 бр., ТП 2 – 693 бр., ТП 3 – 670 бр., ТП 4 – 358 бр. , ТП 5.1 – 0 бр. и ТП 6 – 762 бр.), а жените са получили 1 984 бр. (включващи ТП 1 – 455 бр., ТП 2 – 422 бр., ТП 3 – 411 бр., ТП 4 – 235 бр. и ТП 6 – 461 бр.).

Общият брой изготвените през 2023 г. информационни материали са 220 броя.

В обобщение, осъществени са редица дейности в изпълнение на мерките по Приоритетна област „Равнопоставеност на жените и мъжете на пазара на труда и равна степен на икономическа независимост", видно от изложената информация. Реализирането на правото на труд и осигуряването на равен достъп до заетост без дискриминация по признак пол и други признаци, в изпълнение на националното законодателство, е основен приоритет. Приложени са подходящи механизми за осигуряване на равнопоставеното участие на жените и мъжете на пазара на труда и в икономическия живот. Усъвършенствано е законодателството в областта на заетостта, като е прецизиран обхвата на една от групите в неравностойно положение на пазара на труда, за да се гарантира равен достъп до инструментите на активната политика. За повишаване на заетостта и подобряване качеството на работната сила са прилагани програми за обучение и заетост, стимули за работодатели, които разкриват работни места и наемат безработни лица от уязвимите групи, мерки за насърчаване на предприемачеството, професионално обучение и обучение за придобиване на ключови компетентности, посреднически услуги по информиране и наемане на работа и др. Последните се извършват и сред бежанци и мигранти. Изпълняват се целенасочени мерки за подобряване на заетостта на хора с увреждания. Провеждат се консултантски и информационни дейности сред заетите в отделни сектори, като в селското стопанство. Продължава прилагането на мерки за по-добро съвместяване на професионалния и личния живот, отчитайки го като значим фактор за подобряване участието на жените на пазара на труда. Освен възможностите за прилагане на гъвкаво работно време и форми на заетост, и за участие на бащите в отглеждането на децата, се предоставя заетост на безработни лица чрез осигуряване полагането на грижи за деца и се работи за подобряване на услугите за деца и зависими възрастни лица.

Въпреки оставащите предизвикателства в тази приоритетна област, изпълнението на различните мерки води до подобрения, видно от данните на Националния статистически институт (НСИ). (Виж таблиците в приложението.) Например:

Коефициентът на заетост на жените (на 15-64 навършени години) с най-малко едно дете под 7 години нараства ежегодно от 2020 г. и през 2023 г. е 68,4% (за сравнение 2020 г. - 59,5%, 2021 г. – 63,1%, 2022 г. – 66,5%).

Коефициентът на заетост на жените за възрастова група 15 - 64 г. също нараства ежегодно от 2021 г. - 64,2%, 2022 г. – 67,2%, 2023 г. – 67,4%.

Същото се отнася за коефициента на заетост на жените за възрастова група 20 - 64 г., който също нараства ежегодно от 2021 г. - 68,9%, 2022 г. –72,1%, 2023 г. –72,6%.

Коефициентът на безработица през 2023 г. е с близки стойности за мъжете 4,4% и за жените 4,2%.

Коефициентът на продължителна безработица за двата пола също е сходен през 2023 г., за мъжете е 2,4%, за жените е 2,1%.

Относителният дял на лицата на възраст 15–24 г., незаети и не участващи в образование и обучение, намалява ежегодно от 14,4% 2020 г. през 14,0% 2021 г., 12,3% 2022 г., до 11,4% през 2023 г. Тези данни за мъжете през посочените години са съответно: 13,7%, 12,7%, 11,5% и 11,3%; докато за жените са 15,2% 2020 г., 15,4% 2021 г., 13,1% 2022 г. и 11,6% 2023 г.

Представените от НСИ данни за наблюдение и отчитане на постигнатия напредък по Цел 5: Постигане на равенство между половете и овластяване на всички жени и момичета, от Целите за устойчиво развитие на Организацията на обединените нации (ЦУР на ООН), дават допълнителна информация, Цел 5: Равнопоставеност на половете | Национален статистически институт (nsi.bg). Разликата в заетостта по пол в България е 7,7 процентни точки за 2022 г., за която последно има данни, с посочен източник Евростат. Забелязва се намаление спрямо предходната 2021 г., когато тази разлика е отчетена на 8,4 процентни точки. Данните по показателя „Неактивно население поради отговорности за полагане на грижи“, с източник Евростат, сочат 0,90 процента от общото население, за 2022 г., за която последно има данни.

Равнопоставеното участие на пазара на труда и икономическата независимост на жените и мъжете са в силна корелация със заплащането и доходите по пол, която е следващата приоритетна област на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете.

Приоритетна област 2: Намаляване на разликите по пол в заплащането и доходите

Според чл. 243, ал. 1 от Кодекса на труда (КТ) жените и мъжете имат право на равно възнаграждение за еднакъв или равностоен труд. Разпоредбата на чл. 243, ал. 2 от КТ изрично въвежда законово изискване принципът за равно заплащане при еднакъв или равностоен труд на мъжа и жената да се прилага по отношение на всички плащания по трудово правоотношение. Съгласно чл. 1, б. „а” от Конвенция № 100, озаглавена „Равно заплащане“, терминът „заплащане” за целите на Конвенцията включва обикновената, основната или минималната работна заплата и всички други възнаграждения, плащани пряко или косвено, в брой или в натура от работодателя на трудещия се за неговия труд.

Работодателите следва да прилагат еднакви критерии за оценка на целия персонал, споразуменията за възнагражденията трябва да са разбираеми и прозрачни, а прилаганите критерии следва да отчитат естеството и вида на работата и да не съдържат дискриминационни елементи.

Предвид обстоятелството, че трудовите възнаграждения се договарят индивидуално между работниците и служителите и работодателите, често се установява липса на информация относно индивидуализираната система за заплащане, прилагана от работодателя. Това създава предпоставки за увеличаване на различията в заплащането между служителите на сходни нива.

Чл. 2 от Директива 75/117/ЕИО изрично предвижда задължение за държавите членки да въведат в националните си правни системи необходимите мерки, за да дадат

възможност на всички работници или служители, които смятат, че са ощетени поради неприлагането на принципа за равностойно заплащане, да предявяват своите претенции по съдебен ред след евентуалното сезиране на други компетентни органи. Такава възможност е гарантирана в българското законодателство със Закона за защита от дискриминация (ЗЗДискр.), като Раздел I на глава II от ЗЗДискр. е посветен на защитата от дискриминация при упражняване на правото на труд. Разпоредбата на чл. 71, ал. 1 от ЗЗДискр предвижда, че извън случаите по раздел I на ЗЗДискр, всяко лице, чиито права по този или по други закони, уреждащи равенство в третирането, са нарушени, може да предяви иск пред районния съд, с който да поиска установяване на нарушението, осъждане на ответника да преустанови нарушението и да възстанови положението преди нарушението, както и да се въздържа в бъдеще от по-нататъшни нарушения или обезщетение за вреди.

С оглед на подобряването на информираността по отношение на равнището на заплащане на мъжете и жените по икономически дейности и квалификационни групи професии, както за работещите на минимална работна заплата е изготвена съответна информация от дирекция ЖРДПСИ в **МТСП** за брутната годишна заплата по пол, икономически дейности и квалификационни групи професии по **данни на НСИ** – „Основни резултати от наблюдението на работната сила“ и „Наети лица и средни работни заплати“.

РАБОТНА СИЛА И КОЕФИЦИЕНТИ НА ИКОНОМИЧЕСКА АКТИВНОСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА 15 И ПОВЕЧЕ НАВЪРШЕНИ ГОДИИ ПРЕЗ ЧЕТВЪРТОТО ТРИМЕСЕЧИЕ НА 2023 ГОДИНА		
	Работна сила - хил.	Коефициенти на икономическа активност - %
Общо	3 049.2	55.4
По пол		
Мъже	1 625.4	62.2
Жени	1 423.8	49.2
По местоживеене		
В градовете	2 362.8	58.7
В селата	686.3	46.5
По възраст		
15-24	114.9	19.7
25-34	534.2	83.9
35-44	770.4	87.8
45-54	874.3	88.1
55-64	641.4	71.7
65 и повече	113.9	7.5

РАБОТНА СИЛА И КОЕФИЦИЕНТИ НА ИКОНОМИЧЕСКА АКТИВНОСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА 15 - 64 НАВЪРШЕНИ ГОДИНИ ПРЕЗ ЧЕТВЪРТОТО ТРИМЕСЕЧИЕ НА 2023 ГОДИНА		
	Работна сила - хил.	Коефициенти на икономическа активност - %
Общо	2 935.2	73.7
По пол		
Мъже	1 558.5	77.4
Жени	1 376.7	69.9
По местоживеене		
В градовете	2 276.6	76.2
В селата	658.6	66.2
По степени на образование		
Висше	977.8	91.9
Средно	1 639.9	75.9
в т.ч. с придобита професионална квалификация	924.7	81.8
Основно	270.3	42.5
Начално и по-ниско	47.2	37.8

РАБОТНА СИЛА И КОЕФИЦИЕНТИ НА ИКОНОМИЧЕСКА АКТИВНОСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА 15 И ПОВЕЧЕ НАВЪРШЕНИ ГОДИНИ ПРЕЗ ЧЕТВЪРТОТО ТРИМЕСЕЧИЕ НА 2023 ГОДИНА						
Статистически зони	Работна сила - хил.			Коефициенти на икономическа активност - %		
Статистически райони	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
Общо	3 049.2	1 625.4	1 423.8	55.4	62.2	49.2
Северна и Югоизточна България						
Северозападен	274	147.1	126.9	47.6	53.6	42.1
Северен централен	310.3	162.7	147.7	52.3	58	47.2
Североизточен	399.7	223.4	176.3	56.6	66.4	47.7
Югоизточен	439	238.8	200.2	55.2	63.3	48
Югозападна и Южна централна България						
Югозападен	1 026.0	526.2	499.8	59.7	64.6	55.3
Южен централен	600.2	327.3	272.9	53.8	61.7	46.6

РАБОТНА СИЛА И КОЕФИЦИЕНТИ НА ИКОНОМИЧЕСКА АКТИВНОСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА 15 - 64 НАВЪРШЕНИ ГОДИНИ ПРЕЗ ЧЕТВЪРТОТО ТРИМЕСЕЧИЕ НА 2023 ГОДИНА						
Статистически зони	Работна сила - хил.			Коефициенти на икономическа активност - %		
Статистически райони	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
Общо	2 935.2	1 558.5	1 376.7	73.7	77.4	69.9
Северна и Югоизточна България						
Северозападен	261.6	139.8	121.8	66.8	69.6	63.8
Северен централен	298.9	155.7	143.2	73.2	75.2	71.2
Североизточен	384.3	212.7	171.7	75	82.1	67.7
Югоизточен	420.5	228.4	192.1	73.4	78.9	67.7

Югозападна и Южна централна България						
Югозападен	993.6	508.6	485	76.7	78.1	75.2
Южен централен	576.3	313.3	263	71.8	77.2	66.3

През 2023 г. общият брой на заетите лица е 2 931.9 хил., от които 1 553.5 хил., или 53.0%, са мъже и 1 378.4 хил., или 47.0%, са жени.

Коефициентът на заетост за населението на възраст 15 и повече навършени години е 53.3% (59.4% за мъжете и 47.7% за жените).

Коефициентът на заетост за населението на възраст 20 - 64 навършени години е 76.2%. При мъжете коефициентът на заетост за тази възрастова група е 79.9%, а при жените - 72.6%.

Коефициентът на заетост за възрастовата група 55 - 64 навършени години е 69.5% (74.0% за мъжете и 65.3% за жените).

Годишните средни заплати на наетите лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности и пол за 2022 г. са публикувани от НСИ през февруари 2024 г.:

СРЕДНА ГОДИШНА ЗАПЛАТА НА НАЕТИТЕ ЛИЦА ПО ТРУДОВО И СЛУЖЕБНО ПРАВООТНОШЕНИЕ ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ И ПОЛ ПРЕЗ 2022 ГОДИНА			
Икономически дейности	2022 година		
	Общо	Мъже	Жени
Общо	21 242	23 424	19 001
Селско, горско и рибно стопанство	15 582	16 118	14 213
Добивна промишленост	29 513	30 247	25 911
Преработваща промишленост	18 134	21 126	14 655
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	33 149	33 411	32 304
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	16 220	17 031	14 560
Строителство	16 022	15 791	17 724
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	18 220	21 138	15 570
Транспорт, складиране и пощи	17 126	17 130	17 113
Хотелиерство и ресторантьорство	12 629	14 431	11 434
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	52 336	59 459	40 971
Финансови и застрахователни дейности	32 448	44 397	27 189

СРЕДНА ГОДИШНА ЗАПЛАТА НА НАЕТИТЕ ЛИЦА ПО ТРУДОВО И СЛУЖЕБНО ПРАВООТНОШЕНИЕ ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ И ПОЛ ПРЕЗ 2022 ГОДИНА			
Икономически дейности	2022 година		
	Общо	Мъже	Жени
Операции с недвижими имоти	19 317	21 457	16 930
Професионални дейности и научни изследвания	28 702	34 307	24 573
Административни и спомагателни дейности	17 621	17 131	18 562
Държавно управление	24 420	25 918	23 649
Образование	22 043	23 612	21 670
Хуманно здравеопазване и социална работа	22 097	29 430	20 080
Култура, спорт и развлечения	18 180	21 228	15 363
Други дейности	13 440	14 726	12 705

През 2023 г. средната работна заплата на заетите лица по трудово и служебно правоотношение е 2 123 лв., при мъжете тя е 2 294 лв., а при жените – 1 954 лв. Средната годишна заплата за наетите лица е най-висока в икономическата дейност „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“ и най-ниска в сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“. Наетите жени са със средна годишна заплата по-ниска от тази на наетите мъже във всички икономически дейности с изключение на сектор „Строителство“.

Наетите на минимална работна заплата са 418 хил. души.

По данни на EU SILC за референтна 2021 година на дохода и 2022 година на провеждане на изследване, предоставени от НСИ, относителният дял на работещи бедни (за лица във възрастова група 18-64 г.) средно за страната е 10,0, като 11,5 – мъже и 8,3 – жени. Разгледано по вид заетост за страната - на пълно работно време е 9, на непълно работно време – 23,5.

Данните за относителен дял на бедните по икономическа активност (за лица на 18 и повече години) за същата референтна 2021 година на дохода показват най-големи различия по пол сред групата на незаетите, като разликата е почти 10 процентни пункта по-висока за жените 43,1 спрямо мъжете 34,2; и за пенсионерите с почти 20 процентни пункта относителен дял на жените 44,2 спрямо мъжете 24,8.

Процентът от населението на 65 и повече години, живеещо с тежки материални и социални лишения по възраст и пол - нов, е 24,2 общо за страната, за жените е 27,3 и за мъжете 19,4, за референтна 2021 година на дохода.

Данните от НСИ са представени в приложението към доклада.

Еднаквите пенсионни възрасти за жените и мъжете са важен елемент за преодоляване на разликата в размерите на пенсиите, която се наблюдава между половете, информира **Националният осигурителен институт** (НОИ). В Кодекса за социално осигуряване (КСО) е предвидено изравняването на възрастта за пенсиониране да стане през 2037 г. при достигане на 65-годишна възраст за мъжете и жените.

През 2023 г. продължи повишаването на изискуемите възраст и осигурителен стаж при пенсиониране за всички категории труд:

- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 1 от КСО се повиши с един месец за мъжете до 64 години и 6 месеца и с два месеца за жените до 62 години;
- Необходимата възраст за придобиване право за пенсия по чл. 68, ал.3 се повиши с 2 месеца до 67 години за двата пола.
- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 69 от КСО се повиши с два месеца до 54 години;
- Необходимият осигурителен стаж за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 2 от КСО се увеличи с 2 месеца и стана 39 години и 4 месеца за мъжете и 36 години и 4 месеца за жените.

С оглед подобряване на адекватността на пенсиите и повишаване на техните размери, са предприети следните промени:

- За периода от 1 януари до 30 юни 2023 г. минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО се запазва на достигнатия през 2022 г. размер от 467 лв. От 1 юли 2023 г. размерът ѝ се увеличава с 12% (процента, определен по чл. 100 от КСО), достигайки до 523,04 лв. за периода от 1 юли до 31 декември 2023 г. С оглед на това нараснаха и минималните размери и на другите трудови пенсии, които се определят в процент от нея.
- За периода от 1 януари до 30 юни 2023 г. размерът на социалната пенсия за старост е 247 лв. От 1 юли 2023 г. размерът ѝ, както и този на добавките, свързани с нея, се увеличават с 12% (процента, определен по чл. 100 от КСО), достигайки 276,64 лв.;
- Максималният размер на получаваните една или повече пенсии се запазва на нивото от 2022 г. – 3 400 лв.

Средният размер на изплатената пенсия на един пенсионер за 2023 г. е 784,48 лв.

През 2023 г. средният месечен размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст (чл. 68, чл. 68а, чл. 69б от КСО) е 830,01 лв. (мъже – 942,06 лв. и жени – 765,58 лв.).

Коефициент на заместване на дохода от пенсия за осигурителен стаж и възраст, през 2023 г. е 57,4%. Стойностите на коефициента по пол са съответно: мъже – 63,3% и жени – 54,6%.

Средната продължителност на получаване на лична пенсия за осигурителен стаж и възраст (3-та кат. труд) през 2023 г. е 27,6 години за жените и 20,5 години за мъжете.

Средният осигурителен доход през 2023 г. е в размер на 1 445,55 лв., като за мъжете размерът му е 1 488,15 лв., а за жените – 1 400,90 лв., или разликата е 6,2 % в полза на мъжете.

Информация за средномесечния брой на пенсионерите и средните основни месечни размери на пенсиите по видове и по пол за 2023 г. е представена в таблицата както следва:

Вид на пенсията	2023 г.	
	Средномесечен брой на пенсионерите	Среден размер (лв.)
1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст - общо[4]	**1 439 438**	**737,91**

[4] Не са включени пенсиите за стаж и възраст по отменени закони, както и пенсиите от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“

Мъже	525 508	896,71
Жени	913 930	646,59
2. Пенсии за инвалидност поради общо заболяване - общо[5]	**439 701**	**523,60**
Мъже	181 591	554,83
Жени	258 110	501,62
3. Пенсии за инвалидност поради трудова злополука и проф. болест - общо	**5 511**	**568,71**
Мъже	3 128	605,63
Жени	2 383	520,26

По приоритетна област „Намаляване на разликите по пол в заплащането и доходите" **Комисията за защита от дискриминация** (КЗД) изпълнява дейности за провеждане на кампании за повишаване на информираността на обществото по въпросите за равнопоставеността на жените и мъжете. Целта е повишаване на информираността на обществото за разликата по пол в заплащането и връзката между заплащането, доходите и съответните социално-осигурителни права, включително пенсионните.

Повишаването на осведомеността и знанията на обществеността за дискриминацията, както и на представителите на уязвимите групи, по какъв начин да защитят правата си, допринася за превенция на дискриминационните практики в специфични области срещу лица / групи от лица. по-специално членове на уязвими социални групи. Целта е да се гарантира, че всички лица, независимо от личните им характеристики, еднакво се ползват от правата си, гарантирани от Конституцията на Република България, в съответствие с принципа на равенство, равни права и задължения.

През отчетния период оплакванията за дискриминация по чл.13 и чл.14 от ЗЗДискр., свързан с равен труд и равно заплащане са разглеждани в общо 28 образувани производства за защита от дискриминация, а по признак "пол" са 18.

Министерството на отбраната отчита завършил през 2023 г. международен проект по стратегическо партньорство по европейската програма „Еразъм+“ на тема „Изследване на равнопоставеността във въоръжените сили“ (Military Gender Studies - MGS). Националният военен университет (НВУ)„Васил Левски“ се включи в проекта, воден от Военната академия в гр. Лисабон, Португалия, заедно с Академията на Сухопътните войски в гр. Сибиу, Румъния, Торинската военна академия в гр. Торино, Италия и Военновъздушната академия в гр. Атина, Р Гърция. Международният екип създаде специализиран учебник – MGS Army Handbook, който ще се апробира във военните академии-партньори, а в следващ етап да се използва за обучение на бъдещите военни лидери и в други европейски военни институции и университети. Учебникът е преведен на български език и предстои неговото издаване и разпространение във военно-образователната система.

В допълнение, България е председател на „Линия на развитие 10“ – „Управление на равнопоставеността във въоръжените сили“ на ниво „Военен Еразъм+“ на Европейския колеж за сигурност и отбрана – ЕС. Под ръководството на България в рамките на посочената по-горе линия за развитие 10 е разработен и одобрен общ модул “Gender Perspectives in Security and Defence”. Автор на модула е НВУ „Васил Левски“.

[5] Не са включени пенсиите по отменени закони

Модулът е преминат в Терезианската военна академия в гр. Вийнер Нойщат, Австрия и Военната академия в гр. Лисабон, Португалия. Атрактивността на съдържанието на модула, свързан с евро-атлантическите политики за равнопоставеността и с разрешаването на казуси и хуманитарни въпроси от съвременните мисии и операции на международните организации е желан инструмент за преподаване, заявен от военните академии на Румъния, Гърция и Норвегия.

Министерство на отбраната поддържа система за социална адаптация на военнослужещите, освобождавани от военна служба, чрез информиране и провеждане на професионално ориентиране, мотивационна подготовка, възможности за обучение в квалификационни курсове, подготовка за започване на самостоятелна стопанска дейност, информиране за свободни работни места и участие в трудови борси, организирани от дирекции „Бюро по труда“ (ДБТ) на Агенция по заетостта, съгласно изискванията на Наредба № Н-29/12.11.2010 г., изм. и доп. в ДВ., бр. 60 от 30.07.2019 г.. и сключеното Споразумение за трайно партньорство и сътрудничество между Министерство на отбраната и Агенция по заетостта от 31.05.2011 г. , Анекс №1 от 2015 г. и Анекс №2 от 2017 г. През 2023 г. са проведени съответно 446 индивидуални информационни беседи; 203 проведени групови информационни беседи; 62 са проведените трудови борси и срещи с работодатели; 109 регистрирани в ДБТ освободени военнослужещи, насочени от военните окръжия; 133 (2023 г. жени – 19 и мъже – 114) военнослужещи, успешно са завършили обучението си в квалификационни курсове и 41 наети на работа освободени военнослужещи, насочени към ДБТ от военните окръжия.

Социалният диалог в Министерство на отбраната се осъществява чрез провеждането на отраслови съвети при осъществяване сътрудничеството и взаимодействието със синдикалните организации. Подписаният през 2023 година. Колективен трудов договор няма разлики за жени и мъже в заплащането и доходите. Договорът е с действие от 01.01.2024 г. до 31.12.2025 г.

По информация на **Министерство на енергетиката** не се наблюдава разлика в заплащането по пол в министерството.

Министерство на транспорта и съобщенията докладва, че в Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация“ няма разлика в заплащането и доходите по признак пол между жените и мъжете. Възнагражденията на служителите на Изпълнителна агенция „Железопътна администрация“ се определят съгласно действащите регламенти и не се прилагат ограничителни линии между жените и мъжете. Определянето на заплащането на служителите в Изпълнителна агенция „Морска администрация“ става спрямо професионалния опит, заеманата длъжност и степента на основни месечни заплати, определени в нормативна уредба. В „Държавен авиационен оператор“ повишават доходите и независимостта на жените чрез уеднаквяване на заплащането на жените и мъжете, регулиране на заплатите на жените по хоризонтала на структурната верига, постепенно увеличение доходите на жените.

В обобщение следва да отбележим, че предизвикателствата, свързани с разликата в заплащането по пол продължават да стоят пред политиката за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете, въпреки прилагането на съществуващите недискриминативни правни регулации, както се отчита и в изложената информация по тази приоритетна област.

Разликата в заплащането по пол в България е по-ниска от средната в ЕС.

Тази разлика в България за 2022 г. е 12,6% в полза на заплащането на мъжете, по данни от НСИ, публикувани през февруари 2024 г. Различие в заплащането по пол | Национален статистически институт (nsi.bg).

Мъжете получават по-високи заплати в почти всички икономически дейности за 2022 г. Разликата е най-висока в икономическа дейност Финансови и застрахователни дейности 30,2% и най-ниска в Доставяне на води; Канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване 5,4% и в Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива 5,8%. По-ниско е заплащането на жените в преработващата промишленост, здравеопазването, ИКТ сектора и др. Жените получават повече от мъжете в Административни и спомагателни дейности с разлика 20,0%, Строителство 16,1% и Операции с недвижими имоти 10,1% в полза на заплащането на жените. Различие в заплащането по пол | Национален статистически институт (nsi.bg).

Данните по показателя „Разлика в заплащането по пол“ са 13,0% за 2022 г., с посочен източник Евростат (по данни на НСИ), представени за наблюдение и отчитане на постигнатия напредък по Цел 5: Постигане на равенство между половете и овластяване на всички жени и момичета от Целите за устойчиво развитие на Организацията на обединените нации (ЦУР на ООН), Цел 5: Равнопоставеност на половете | Национален статистически институт (nsi.bg).

Независимо от малкото разминаване на посочените данни за 2022 г., трябва да се отбележи известно нарастване на различието в заплащането на жените и мъжете спрямо предходната 2021 година. Това нарушава низходящата тенденция на стойността на този показател от 2019 г. насам.

За възстановяване на тенденцията за ежегодно намаляване на разликата в заплащането по пол в България са необходими целенасочени усилия за промяна на факторите, обуславящи разликата в заплащането и доходите по пол.

Множество фактори, основно свързани с участието на жените на пазара на труда, въздействат върху разликата в заплащането на жените и мъжете.

Важен фактор е образованието – степента и придобитото образование по упражнявана професия. Лицата с по-високо образование намират по-добър достъп и реализация на пазара на труда. Стереотипите по пол относно т.н. „женски“ и „мъжки“ професии продължават да са двигател в избора на образование и последващата професионална реализация. Все още повече жени са заети в икономически дейности, където заплащането традиционно е по-ниско и/или работят на позиции с по-ниско заплащане.

Традиционните роли в семейството по отношение на домакинския труд и грижата за деца и зависими членове също са пречка пред пълноценната интеграция на жените на пазара на труда. Жените по-често от мъжете работят на непълно работно време, полагат неплатен труд, налагат се прекъсвания на кариерата.

В кариерното си развитие жените са изправени пред по-големи трудности при включване на пазара на труда, прекъсвания на професионалната дейност, поради ползването на по-дълъг отпуск по майчинство, трудно балансиране на работата и семейните задължения, което забавя и затруднява професионалната им реализация по хоризонтала и вертикала.

Местоживеенето също оказва влияние. Икономическата ситуация в някои райони в страната не създава подходящи условия жените да са част от работната сила.

Липсата на информираност и прозрачност в заплащането също е неблагоприятен фактор.

На предизвикателствата за разликата в заплащането по пол се отговаря чрез целенасочени мерки на пазара на труда, повишаване на доходите и пенсиите, подобряване на образователната структура на населението, борба със стереотипи по пол привличане на инвестиции и др. Прилаганите мерки съдействат за преодоляване на хоризонталната и вертикална сегрегация по пол в заетостта, за подобряване на информираността за заплащането.

Работи се за засилване на участието на жените на пазара на труда; по-балансирана заетост по пол по икономически дейности; преодоляване на стереотипите по пол по отношение на „женски“ и „мъжки“ професии; професионално ориентиране и обучение; привличане на жените във високоплатени професии; насърчаване на професионалната реализация и кариерното развитие на жените; съчетаване на професионалния и личния живот; условия за непрекъснато повишаване на професионалната квалификация; осигуряване на баланс между гъвкавостта на заетостта и сигурността на работниците при новите форми на заетост; контрол върху спазването на осигурителните права в периодите на наложителни професионални прекъсвания; изравняване на условията за пенсиониране на жените и мъжете; засилване на ролята на колективното трудово договаряне; сътрудничество със социалните партньори и други заинтересовани страни. Предстои също страната ни да транспонира в националното законодателство разпоредбите на „Директива (ЕС) 2023/970 на Европейския парламент и на Съвета от 10 май 2023 година за укрепване прилагането на принципа на равно заплащане на жените и мъжете за равен труд или за труд с равна стойност чрез прозрачност в заплащането и механизми за прилагане“.

Преодоляването на разликата в заплащането на жените и мъжете кореспондира пряко и с насърчаване на участието на жените във вземането на решения и на ръководни позиции, която е другата приоритетна област на политиката за равнопоставеност на жените и мъжете.

Приоритетна област 3: Насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете в процесите на взимане на решения

Балансираното участие на жените и мъжете в процесите на вземане на решения във всички сфери на живота е важно за по-доброто управление, поради разнообразието и отчитането на различните гледни точки.

В основната щатна численост на **Министерството на регионалното развитие и благоустройството** заетите щатни бройки са общо 530, от които жени - 415 броя и мъже - 115 броя.

- Ръководните длъжности, които се заемат от жени са общо 42 броя, от които висши ръководни длъжности /главен секретар, главен директор, директор и ръководител Инспекторат/ - 12 броя и ръководни длъжности /началник на отдел и началник на сектор/ - 30 броя.
- Ръководните длъжности, които се заемат от мъже са общо 14 броя, от които висши ръководни длъжности - 3 броя и ръководни длъжности - 11 броя.

В **Министерството на енергетиката** се насърчава равнопоставеността на жените и мъжете в процесите на вземане на решения, като жените на ръководна позиция съставляват 59% от ръководния състав.

По информация от компетентността на **Министерството на транспорта и съобщенията,** в Изпълнителна агенция „Морска администрация“ от заетите ръководни длъжности 20% са жени. „Държавен авиационен оператор“ насърчава творческия потенциал на жените, назначава жени в екипи подготвящи документи, касаещи функционирането на структурата, стреми се към баланс между мъже и жени при изготвяне на документи, касаещи вземането на решения. В Изпълнителна агенция

„Железопътна администрация“ решенията от страна на служителите се вземат предвид техните компетентности и област на дейност, като ИАЖА предоставя равни възможности на половете и насърчава потенциала на жените и мъжете. При провеждането на конкурсни процедури в Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация“ се дава равен старт и достъп за участие на жените и мъжете. Насърчава се също равнопоставеността в процесите на вземане на решения.

Съгласно постъпилата от **Министерство на икономиката и индустрията** информация, към края на 2023 г. делът на жените в органите за управление на публичните предприятия от системата на Министерство на икономиката и индустрията е близо 35%. Служител на министерството участва в междуведомствена работна група за транспониране на Директива (ЕС) 2022/2381 на Европейския парламент и на Съвета от 23 ноември 2022 г. за подобряване на баланса между половете сред директорите без изпълнителни функции на дружествата, допуснати до борсовата търговия и свързаните с това мерки в националното законодателство.

Министерството на отбраната информира за проведена среща през 2023 г. на министъра на отбраната със Сдружение на жените военнослужещи (СЖВ) за обсъждане на актуални теми и въпроси от развитието на дневния ред на EUROMIL, както и водещи теми по въпросите на равнопоставеността на жените и мъжете. В допълнение, заместник-министърът на отбраната е провел среща с основните неправителствени организации (НПО) по въпроси от взаимен интерес и разясняване на приоритети на МО по координацията и сътрудничеството с НПО в сферата на отбраната и сигурността на 18 октомври 2023 г. Резултатът от срещата е надграден със среща с министър-председателя на Р България с организациите от сферата на сигурността и отбраната, провела се на 07 ноември 2023 г.

Министерството на отбраната обобщава информация и база данни, за жени и мъже, по възраст, от системата на отбраната съвместно със структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната, основните военни формирования от Българската армия и в партньорство със Сдружение на жените военнослужещи. В работата си експертите на МО използват основен принцип при проследяване прилагането на политиките по равнопоставеността на жените и мъжете, а именно десегрегирани данни по пол и възраст (Sex and Age Disaggregated Data - (SADD)). Основните въпроси, по които се обобщава информация са от проучване на Комитета на НАТО по равнопоставеността на жените и мъжете. Националният доклад се предоставя на НАТО за анализ и след обобщаване на националните доклади от всички държави-членки на Алианса се публикува на официалната web-страница на НАТО. В доклада на НАТО, на доброволен принцип, се включват и държави-партньори на организацията. Същата информация се публикува и на официалната web-страница на МО. В допълнение, МО предоставя обобщена информация от системата на отбраната за нуждите на държавни ведомства при подготовка на международни и национални доклади свързани с международен дневен ред (ДР) жени, мир и сигурност (ЖМС) и равнопоставеността на жените и мъжете. В годишните анализи на МО се проследяват тенденциите на развитие през изминалата година с ясни и точни показатели за военнослужещите, данни за жени и мъже в различните военни звания и нива на управление и командване и др. През 2023 г. съотношението на жени-мъже военнослужещи в отбранителната система на Р България е съответно 18% жени военнослужещи и 82% мъже военнослужещи. Следвайки военната логика за участие и като най-многобройни военните формирования от Сухопътните войски са с най-висок процент на участие на жени военнослужещи от състава на Българската армия. В процесите на вземане на решения (Висше ръководство) от ниво „Министър“ до ниво „директор на дирекция“ в Администрацията на МО са представени

5 (пет) жени и 13 (тринадесет) мъже. В средно ниво на управление жените са съответно 80 (осемдесет), а мъжете 95 (деветдесет и пет). При младшите служители жените преобладават.

МО обобщава и анализира база данни от Въоръжените сили на Р. България за текучество на личен състав. В Администрацията на МО е сформирана постоянно действаща комисия за факторен анализ относно установяване на основните причини, водещи до прекратяване на договорите за военна служба. Обобщеният анализ за 2023 г. показва 89% от напускащите отбранителната система са мъже военнослужещи и 11% жени военнослужещи. Изхождайки от съотношението военнослужещи посочено по-горе (82% мъже към 18% жени), в Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия, следва извода, че жените военнослужещи са по-малко склонни да напуснат отбранителната система в сравнение с мъжете военнослужещи.

Основните мерки от компетентностите на местните власти са част от схемите на различни национални и оперативни програми. **Националното сдружение на общините в Република България** (НСОРБ) работи за повишаване капацитета на представители на местните власти относно утвърдени национални и европейски механизми и инструменти за насърчаване равнопоставеността на жените и мъжете в процесите на вземане на решения на местно ниво. Кметове на общини-представители на НСОРБ са взели участие в множество международни събития, свързани с пълноправието и равнопоставеността на половете като:

NALAS: Мрежата на асоциациите на местните власти от Югоизточна Европа /NALAS:

- Активно участие на представители на сдружението през цялата година в заседанията на Работната група за равнопоставеност и социално включване, включително участие в изготвянето на пътна карта за дейности по застъпничество.
- Участие във Форум на жените кметове – 5 октомври 2023 г., Истанбул (част от заседание на Управителния съвет на НАЛАС и форума MARUF).

CEMR: Съвет на Европейските общини и региони (СЕОР):

- Представителите на сдружението в СЕОР активно допринасят за дейността на организацията по темата за равнопоставеност (включително тематичната работна група, която е активна през цялата година). Отчетено бе, че СЕОР извърши значителна работа в началото на 2023 г. по финализирането и разпространението на актуализираната Европейска харта за равенство на жените и мъжете в местния живот и успешно лобира за създаването на ново тематично партньорство в рамките на Градския дневен ред на ЕС, озаглавено "Градове на равенството", което да стартира през лятото на 2024 г. В международен план СЕОР присъства на 67-ата Комисия на ООН за положението на жените през март 2023 г., където говорителите и членовете на Комисията по равнопоставеност на СЕОР имаха активно участие. Асоциацията продължава да наблюдава представителството на жените в политиката от местно и регионално ниво и събира статистически данни за нова публикация, за да се подчертае продължаващото недостатъчно представителство на жените в процеса на вземане на решения в Европа.
- НСОРБ представи информация след проведените местни избори 2023 г. за целите на проучване на СЕОР за жените изборни представители в страната ни (Women in Politics).

Европейски комитет на регионите:

- 158-ма Пленарна сесия, 29-20.11.2023 г.: прието е становище относно Прекратяване на основаното на пола насилие - водещата роля на градовете и регионите.

В обобщение може да се отбележи, че въпреки оставащите предизвикателства, изпълнението на различните мерки в тази приоритетна област води до подобрения.

Наблюдава се нарастване на жените в класа професия Ръководители през годините. Според данните от НСИ в приложената таблица "Заети лица по класове професии и пол", броят на жените ръководители е 68.0 хиляди през 2023 г. спрямо 64,8 хиляди през 2022 г. и 59,8 хиляди през 2021 г. Все пак, броят на заетите жени ръководители остава традиционно по-нисък от броя на заетите мъже ръководители. Броят на жените е по-висок от този на мъжете в класовете професии Специалисти, Помощен административен персонал и Персонал, зает с услуги за населението, търговията и охраната.

По-слабото участие на жените на ръководни позиции е въпреки по-високия дял на жените с висше образование спрямо този на мъжете. Според приложените данни от НСИ, относителният дял на жените на възраст 30-34 навършени години със завършено висше образование е по-висок в сравнение с този на мъжете в същата възраства група за всяка от годините от 2011 г. до настоящата. През 2023 г. този дял на жените е 42,7%, а за мъжете е 27,7%.

Относителният дял на рано напусналите образование жени бележи тенденция на намаляване от 2021 г. – 12,9%, 2022 г. – 11,4% и 2023 г. – 9,2%. (Данни НСИ, приложена таблица).

Статистическите данни на интернет страницата на Националния статистически институт за изпълнение на национални показатели за наблюдение и отчитане постигнатия напредък по Цел 5: Постигане на равенство между половете и овластяване на всички жени и момичета от Целите за устойчиво развитие на Организацията на обединените нации (ЦУР на ООН), с посочен източник Евростат, Цел 5: Равнопоставеност на половете | Национален статистически институт (nsi.bg), сочат следното:

За показателя "Позиции, заемани от жени, на ръководни длъжности на високо ниво" сочат нарастване на дела на жените членове на бордове на 18.3% за 2023 г. спрямо 14,8% за 2022 г. и слабо намаляване на дела на жени директори 19,3% за 2023 г. спрямо 22,0% за 2022 г.

За показателя „Дял на местата, заемани от жени в националните парламенти" нарастване на 24.8% за 2023 г. спрямо 23.8% за 2022 г.

За показателя „Дял на местата, заемани от жени в националните правителства" - 36.8% за 2023 г. спрямо 40.3% за 2022 г.

Вертикалната сегрегация в заетостта („стъклен таван") във всички сфери на живота – политика, икономика, култура и т.н. възпрепятства равнопоставеното участие на жените в процесите на вземане на решения. Прилаганите мерки за преодоляването на този феномен се очаква да бъдат допълнени с предстоящото транспониране в националното законодателство на разпоредбите на Директива (ЕС) 2022/2381 на Европейския парламент и на Съвета от 23 ноември 2022 г. за подобряване на баланса между половете сред директорите на дружества, регистрирани на фондовата борса, и свързаните с това мерки, в националното законодателство. Насърчаването и оказването на подкрепа при въвеждане на новата регулация, както и сътрудничество с бизнеса, институции, социални партньори и гражданско общество, могат да разширят възможностите за равнопоставеност между жените и мъжете в управлението на дружествата.

Балансираното участие на жените и мъжете в процесите на вземане на решения във всички сфери на живота помага за подобряване на перспективите за развитие, увеличаване на иновациите и конкурентоспособността. Съдейства за разбиване на стереотипите относно ролите на жените и мъжете в обществения живот, политиката,

бизнеса, културата, спорта и т.н. Важно е също за социалната справедливост, равнопоставеност и сплотеност в обществото. Спомага за изграждане на общество, свободно от дискриминация и насилие, която е следващата приоритетна област на политиката за равнопоставеност на жените и мъжете.

Приоритетна област 4: Борба с насилието и защита и подкрепа за жертвите

През 2023 г. **Омбудсманът** на Република България отправи към 49-ото Народно събрание предложение за законодателни промени за инкриминиране на деяния, унижаващи човешкото достойнство чрез причиняване на физическа болка или страдание.

Целта на предлаганите промени е въвеждане в нашето законодателство на нов състав на престъпление, който включва деяния, отговарящи на определенията за изтезание, мъчение, унизително третиране.

Конкретният повод за предложението е бруталният случай от Стара Загора, при който 18-годишно момиче е садистично нарязано с макетен нож от мъж и вследствие на нанесените 24 рани получава 400 шева. Причината деецът да не понесе адекватно и справедливо наказание за стореното е именно празнината в българското наказателно право, отнасяща се до случаи на умишлено причиняване на тежко насилие, което не убива, но смазва човешкото достойнство.

Според предложената редакция в основата на престъплението е съзнателното унижаване на човешкото достойнство чрез причиняване на физическо или психическо страдание или болка, което следва да се възприеме като тежка и умишлена форма на жестоко, нечовешко или унизително третиране.

Освен основния състав са предвидени и квалифицирани състави, сред които деянието да е извършено от длъжностно лице при или по повод изпълнение на службата или на функцията му или с неговото явно или мълчаливо съгласие; по отношение на бременна жена, на малолетно или непълнолетно лице или на повече от едно лице; по начин, особено мъчителен за пострадалия; условията на домашно насилие.

Омбудсманът е изразил подкрепа към внесените два законопроекта за изменение и допълнение на Закона за защита от домашното насилие в Народното събрание и отново е препоръчал тяхното разглеждане и приемане в спешен порядък.

От години Омбудсманът настоява за отпадане на системния характер в Наказателния кодекс, при който един насилник може да бъде наказан по-тежко само след подаването на три последователни сигнала от страна на жертвата. Законът за защита от домашното насилие беше приет, но с доста сериозни компромиси. Партньорските връзки останаха извън обхвата на закона и случаи като тези в една интимна връзка продължават да не могат да бъдат наказани в хипотезата на домашното насилие.

Омбудсманът в работата си ежедневно отстоява позицията, че гласът на гражданите и гражданското общество трябва да бъде чут от държавните и местните органи и институцията на омбудсмана ще продължи да работи за по-ефективна и резултатна защита на правата на жените, жертви на насилие, вкл. и на домашно насилие.

Изпълнявайки международните си ангажименти, България осигурява подкрепа за жертвите на домашно насилие чрез Закона за защита от домашно насилие (ЗЗДН), Закона за Министерството на вътрешните работи, Закона за закрила на детето (ЗЗД), Наказателно-процесуалния кодекс и Гражданския процесуален кодекс.

Агенцията за социално подпомагане (АСП), чрез териториалните си поделения има конкретни задължения при прилагане на ЗЗДН. Директорът на Дирекция „Социално подпомагане“ (ДСП) може да инициира производство по реда на чл. 8 от ЗЗДН, когато пострадалото лице е непълнолетно, поставено е под запрещение или е с увреждания.

В рамките на задълженията си като административен орган, АСП ежегодно участва при подготовката на Националната програма за превенция и защита от домашно насилие, като предлага дейности попадащи във функционалния й ресор.

Министерство на труда и социалната политика всяка година организира професионални обучения, които са насочени към повишаване професионалния капацитет на служителите в териториалните поделения на АСП – ДСП. Поради актуалността и необходимостта от непрекъснато надграждане на знанията и уменията и за подобряване работата на служителите от ДСП, в работата им с лица и деца, жертви на насилие, в годишните програми и каталозите на обученията на Центъра за развитие на човешките ресурси и регионални инициативи са застъпени и фигурират професионални обучения, които касаят темата.

Деца и/или лица, пострадали от насилие, могат да ползват социалната услуга „Кризисен център“ за срок до 6 месеца, като дейностите са насочени към оказване на индивидуална подкрепа, задоволяване на ежедневните потребности и правно консултиране на потребителите или социално-психологическа помощ, когато се налага незабавна намеса, включително чрез мобилни екипи за кризисна интервенция.

Социалните услуги, делегирани от държавата дейности, към които могат да бъдат насочвани деца и лица, жертви на насилие, на територията на страната към 31.12.2023 г. са следните:

- 20 Кризисни центъра за деца, с общ капацитет 212 места;
- 11 Кризисни центъра за лица, с общ капацитет 136 места;
- 162 Центъра за обществена подкрепа, с общ капацитет 7446 места;
- 12 Звена „Майка и бебе”, с общ капацитет 75 места.

В България липсва официална статистика по отношение броя на подадените сигнали за домашно насилие. Агенцията за социално подпомагане събира информация за идентифицираните случаи на домашно насилие от ДСП.

През **2023 г.** идентифицираните случаи на домашно насилие от ДСП са 888, от които 15 лица с увреждания, 275 жени, 20 мъже и 593 деца.

Производства, образувани по реда на чл. 8, т. 4 от ЗЗДН - общ брой 28.

Жертви на домашно насилие, насочени към социални услуги - общ брой 586.

Предоставянето, ползването, планирането, финансирането, качеството, контрола и мониторинга на социалните услуги в Република България се регламентират в Закона за социалните услуги (ЗСУ). Социалните услуги са определени като дейности за подкрепа за превенция и/или преодоляване на социалното изключване, реализиране на права и подобряване на качеството на живот. Те се основават на социална работа, индивидуален подход и индивидуална оценка на потребностите. Съгласно ал. 2 на чл. 9 от ЗСУ социалните услуги се предоставят съобразно желанието и личния избор на лицето.

Съгласно чл. 77, ал. 3 от ЗСУ в случай на необходимост от спешна подкрепа на лице в кризисна ситуация, на лице, пострадало от домашно насилие, или на лице – жертва на трафик, социалните услуги се предоставят без насочване, като доставчикът на услугата незабавно уведомява ДСП за предприемането на необходимите действия по чл. 73 от ЗСУ.

В случай на необходимост от спешна подкрепа на лице в кризисна ситуация, на лице, пострадало от домашно насилие, или на лице – жертва на трафик, социалните

услуги се предоставят без насочване, като доставчикът на услугата незабавно уведомява ДСП по местонахождение на услугата.

ДСП предприема действия за извършване на насочването, независимо от настоящия адрес на лицето. ДСП, извършваща насочването за настаняване, уведомява писмено директора на ДСП по настоящ адрес на лицето. Дирекциите координират действията си, като ДСП, на чиято територия се намира лицето в криза, извършва проверка на място, с оглед установяване възможностите за подкрепа и ползване на социални услуги при осигуряване на допълнителна информация за лицето.

Когато лицето се придружава от дете и е негов родител или настойник/попечител, услугата се предоставя и на детето.

Когато лицето, пострадало от домашно насилие или жертва на трафик, заявило желание за ползване на социална услуга пред ДСП, е бременна жена или майка на дете, ненавършило три години, тя се насочва незабавно за ползване на подходяща социална услуга, финансирана от държавния бюджет, заедно с детето. В случай че майката е придружена от друго свое дете, навършило три години, социалната услуга се предоставя и на него.

Директорът на ДСП може да инициира производство по реда на чл. 8 от ЗЗДН, когато пострадалото лице е непълнолетно, поставено е под запрещение или е с увреждания. Изготвя искова молба до Районния съд за издаване на заповед за незабавна защита.

При оказване на подкрепа на жертвите на домашно насилие териториалните структури на АСП си взаимодействат с Министерството на вътрешните работи, Национална система 112, неправителствени организации, които имат опит с пострадали от домашно насилие.

Съществена роля за подкрепа на децата и семействата в риск имат социалните услуги, предоставяни в общността, включително от резидентен тип, които са алтернатива на институционалната грижа. Мерките, насочени към преодоляване на всички форми на насилие е стратегически подход в дейностите, предоставяни в социалните услуги.

Кризисните центрове (КЦ) като социална услуга от резидентен тип се предоставят за деца и лица пострадали от насилие, трафик или друга форма на експлоатация. В Центровете се реализират дейности, насочени в посока оказване на индивидуална подкрепа, задоволяване на ежедневните потребности и правно консултиране или социално-психологическа помощ, когато се налага незабавна намеса, включително чрез мобилни екипи за кризисна интервенция.

Общият брой и капацитет на Кризисните центрове за лица, делегирани от държавата дейности за периода 2019-2023 г. (към края на съответната година), е както следва:

- ✓ 2019 г. – 6 броя, с общ капацитет 64 места;
- ✓ 2020 г. – 6 броя, с общ капацитет 64 места;
- ✓ 2021 г. – 8 броя, с общ капацитет 94 места;
- ✓ 2022 г. – 8 броя, с общ капацитет 94 места;
- ✓ 2023 г. – 11 броя, с общ капацитет 136 места.

Видно от изнесените данни, за посочения период нараства броя на функциониращите Кризисни центрове, като през 2023 г. техния брой се е увеличил с 5 спрямо броя им през 2019 г., а общия капацитет се е увеличил със 72 места.

Важна роля за осигуряване на подкрепа на лицата, пострадали от домашно насилие, имат социалните услуги, които предлагат защита на жени или мъже – жертви на насилие, включително и домашно насилие, както и на техните деца, информира дирекция „Социално включване“ в **Министерството на труда и социалната политика**. Законът за социалните услуги (ЗСУ) и подзаконовите нормативни актове към него

предвиждат специални разпоредби при подкрепата на лица в кризисна ситуация, на лица, пострадали от домашно насилие, или на лица – жертви на трафик. Съгласно ЗСУ услугите за подкрепа и осигуряване на подслон на лица, пострадали от домашно насилие, са безплатни за тях. В случай на необходимост от спешна подкрепа социалните услуги се предоставят без насочване, като доставчикът на услугата незабавно уведомява дирекция „Социално подпомагане“ за предприемане на необходимите действия. Също така, поредността на вписване в списък на чакащите при невъзможност на избрания доставчик да предостави социална услуга поради достигнат максимален брой на потребителите не се прилага за лицата, пострадали от домашно насилие.

С оглед осигуряване на пълната мрежа от социални услуги в цялата страна в дългосрочен план, със ЗСУ за първи път се въведе планиране на национално ниво на социалните услуги, финансирани от държавния бюджет, чрез разработване на Национална карта на социалните услуги. Планирането на социалните услуги на национално ниво чрез Националната карта цели да осигури равен достъп до социални услуги на територията на цялата страна. В нея са включени всички социални и интегрирани здравно-социални услуги на общинско и областно ниво, за които се осигурява изцяло или частично финансиране от държавния бюджет, както и максималният брой на потребителите на тези услуги. Всички социални услуги, които се финансират изцяло или частично от държавния бюджет и са включени в Картата, са услуги, които съответстват на приоритетите на държавната политика в областта на социалните услуги. Съгласно Закона за социалните услуги всички услуги по Картата следва да бъдат създадени до 2035 г. Проектът на Решение на Министерския съвет за приемане на Национална карта на социалните услуги беше публикуван на Портала за обществени консултации към Министерския съвет, като предстои неговото внасяне в Министерски съвет.

Следва да се има предвид, че за първи път със ЗСУ се регламентираха социални услуги на общинско ниво, социални услуги на областно ниво за потребители от цялата област и социални услуги на областно ниво за потребители от цялата страна. Социалните услуги за осигуряване на подслон, информиране и консултиране, застъпничество и посредничество, терапия и рехабилитация и обучение за придобиване на умения за лица, пострадали от домашно насилие, ще са услуги на областно ниво за потребители от цялата страна именно с цел да бъдат защитени пострадалите от домашно насилие. Не на последно място, в Наредбата за планирането на социалните услуги е регламентирано, че социалните услуги на областно ниво за удовлетворяване на потребностите на лица от цялата страна (каквито са услугите за лицата, пострадали от домашно насилие), ще се планират в Националната карта на социалните услуги за всяка една от 28-те области в Република България. До приемането на картата, от държавния бюджет се финансират само тези видове социални услуги, които до влизането в сила на ЗСУ са определени като държавно делегирани дейности с решението на Министерския съвет за приемане на стандарти за делегираните от държавата дейности с натурални и стойностни показатели за съответната година. Услуги, които предлагат защита на жени или мъже, жертви на насилие, включително и домашно насилие, както и на техните деца и които са част от определените като държавно делегирани дейности за 2023 г. съгласно Решение на Министерския съвет № 346 от 05.05.2023 г, са Кризисен център, Звено „Майка и бебе” и Център за обществена подкрепа, в които се осигурява подслон, информиране и консултиране, застъпничество и посредничество, терапия и рехабилитация, обучение за придобиване на умения и други услуги.

„Кризисен център“ е комплекс от социални услуги за деца и/или лица, пострадали от насилие, трафик или друга форма на експлоатация, които се предоставят за срок до 6 месеца и са насочени към оказване на индивидуална подкрепа, задоволяване на ежедневните потребности и правно консултиране на потребителите или социално-

психологическа помощ, когато се налага незабавна намеса, включително чрез мобилни екипи за кризисна интервенция. Към настоящия момент Кризисни центрове за лица са разкрити в областите Бургас, Варна, Велико Търново, Перник, Пловдив, Русе, Стара Загора, Хасково и Ямбол, а Кризисни центрове за деца – в областите Благоевград, Бургас, Варна, Велико Търново, Видин, Монтана, Пазарджик, Перник, Плевен, Пловдив, Русе, Силистра, София град, София област и Шумен. Към края на м. декември 2023 г. като делегирани от държавата дейности на територията на страната функционират 11 Кризисни центъра за лица за 136 потребители, от които са заети 54 места и 20 Кризисни центъра за деца, за 212 потребители, от които са заети 119 места.

Звено „Майка и бебе" предоставя временно настаняване до 6 месеца на бременни жени и майки в риск да изоставят децата си, насърчава родителската привързаност, подпомага младите майки чрез социално, психологическо и юридическо консултиране и подкрепа. Въпреки че услугата е насочена основно към бременни жени и майки в риск да изоставят децата си, част от потребителите на социалната услуга са и бременни жени и майки с деца, станали жертви на домашно насилие. Към края на м. декември 2023 г. от държавния бюджет се финансират 12 звена, за 75 потребители, от които са заети 28 места.

В Центровете за обществена подкрепа се предоставя специализирана подкрепа на лицата, включително и за тези, преживели домашно насилие, и се работи по специални програми за психо-социална подкрепа, правна помощ и консултиране. Към края на м. декември 2023 г. Центровете за обществена подкрепа са 171, за 7 984 потребители, в които се оказва подкрепа на 8 091 деца и техните семейства.

Обобщено, към края на м. декември 2023 г. като делегирани от държавата дейности на територията на страната функционират:

- 20 Кризисни центъра за деца, за 212 потребители, от които са заети 119 места и 11 Кризисни центъра за лица за 136 потребители, от които са заети 54 места;
- 12 Звена „Майка и бебе" за 75 потребители, от които са заети 28 места;
- 171 Центъра за обществена подкрепа за 7 984 потребители, в които се оказва подкрепа на 8 091 деца и техните семейства.

Министерството на финансите в рамките на функционалната си компетентност докладва, че в изпълнение на мярка: „Предоставяне на социални услуги на деца и лица, жертви на насилие, трафик или друга форма на експлоатация (Кризисни центрове, Центрове за обществена подкрепа, Звена „Майка и бебе" и други услуги)" по настоящата приоритетна област от Националния план за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за периода 2023-2024 г., одобрените средства по бюджетите на общините със Закона за държавния бюджет на Република България за 2023 г. за финансиране на посочените социални услуги като делегирани от държавата дейности са, както следва: За Кризисни центрове – 6 563,7 хил. лв. с общ капацитет 325 броя места; За Център за обществена подкрепа – 37 951,7 хил. лв. с общ капацитет 6155 броя места; За Звена „Майка и бебе" – 1 193,9 хил. лв. с общ капацитет 75 броя места.

Една от водещите дейности на **Държавна агенция за закрила на детето** (ДАЗД) е прилагането на **Координационния механизъм на реферирane и обгрижване на случаи на непридружени български деца и деца-жертви на трафик, завръщащи се от чужбина.** За неговото изпълнение Агенцията работи активно в сътрудничество с компетентните български и международни институции по конкретни случаи на деца – български граждани, които пребивават в чужбина без придружител и деца – жертви на трафик на територията на редица страни в Европа. При прилагането на Координационният механизъм компетентните институции се ръководят от принципите за зачитане на най-добрия интерес на детето, взаимна информираност на партньорите и

помощ, мултидисциплинарен подход на национално и местно ниво, гъвкавост при вземане на решения и поставяне на дългосрочни цели, етика при обгрижване на всеки конкретен случай.

През 2023 г. експертите от ДАЗД са работили по 38 случая за 46 деца, като от тях 27 са момичета и 19 момчета. Видовете злоупотреба с деца в български граждани, които са станали жертва на трафик с цел сексуална и трудова експлоатация и родени и изоставени от техните майки или са заведени в чужбина и са изоставени от техните родители или близки. През 2023 г. са изготвени 26 становища с предложения от председателя на ДАЗД до министъра на вътрешните работи за налагане по чл. 76а, от Закона за българските лични документи. Налагането на мярка за не напускане на българската държава на децата за срок до две години или до пълнолетие на тях, служи като охранителна мярка с цел превенция от повторно извеждане на децата за въвличането им в сексуална и трудова експлоатация, използването им за просия или неглижирането им, както и въвличане в неблагоприятни дейности и получаване на неправомерни материални доходи от различните видове насилие срещу деца.

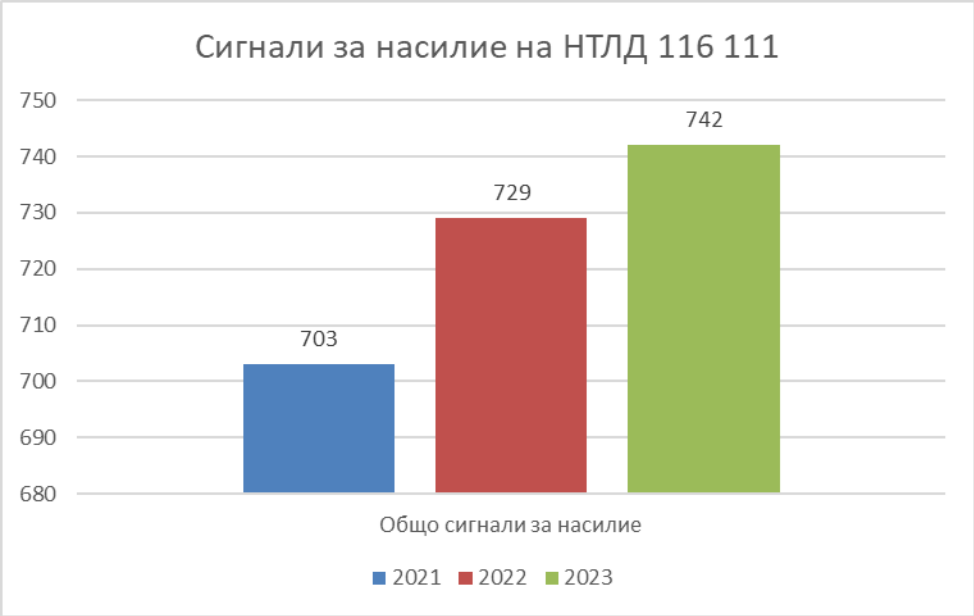
Държавите, в които през 2023 г. са регистрирани случаите повечето са в държави членки на ЕС и няколко в други страни от Европа. Децата са върнати от следните страни: Великобритания, Швеция, Норвегия, Косово Украйна, Австрия, Испания, Германия и други, които са задържани за сексуална експлоатация и просия, непридружени и изоставени от родители или близки са репатрирани в България. В работата по гореописаните случаи на деца жертви на трафик са репатрирани 26 деца.

Осъществява се непрекъснато взаимодействие с българските представителства в чужбина чрез Министерството на външните работи при случаи на деца, за които се прилага Координационния механизъм, като се обменя информация със съответните ведомства, институции и организации на други държави, отговарящи за закрилата на детето, при спазване на условията и реда по Закона за защита на личните данни, във взаимодействие с Комисията за защита на личните данни.

В Държавната агенция за закрила на детето съществува установена практика за получаване на актуална информация на всеки три месеца за всяко дете-жертва на трафик, настанено в Кризисен център или с предприета друга мярка на закрила, с цел проследяване на грижата и развитието на случая.

Националната телефонна линия за деца 116 111 предлага безплатна психологическа подкрепа и консултации 24 часа в денонощието, 7 дни в седмицата на деца и възрастни, загрижени за деца. Линията е един от приоритетите на Държавната агенция за закрила на детето.

През 2023 г. са постъпили 742 обаждания, при които е съобщено за насилие над дете и е регистриран сигнал за дете в риск. Темата за насилието запазва тенденция сред сигналите, които постъпват на линията. Данните за 2023 г. показват ръст на сигналите за насилие с 2% спрямо 2022 и 5,55% спрямо 2021 г. Сигналите най-често се подават от граждани и през „Национална система 112“ – виж графиката.

Информацията през 2023 г. за регистрираните видове насилие спрямо дете са посочени в следващата графика.

Обажданията постъпват както от децата, така и от родители, роднини на децата, съседи на семействата и от професионалисти, работещи с деца.

Постъпилата информация на Линията от споделеното с децата и възрастните, ясно очертава рискови фактори за децата в семейната среда. Заявеното от непълнолетните и техните родители, роднини, съседи, учители показва, че децата са подложени на пренебрегване, психическо, физическо и емоционално неглижиране.

През годината са постъпили сигнали от съседи и близки на семейства, които най-често са по случаи на домашно насилие и въвличане на децата в родителски конфликти.

През 2023 г. най-много сигнали са подадени за физическо и психическо насилие – 462, на второ място за пренебрегване – 418, на трето място за психическо насилие – 328. Много често сигналите за насилие са за повече от един вид насилие – виж графиката.

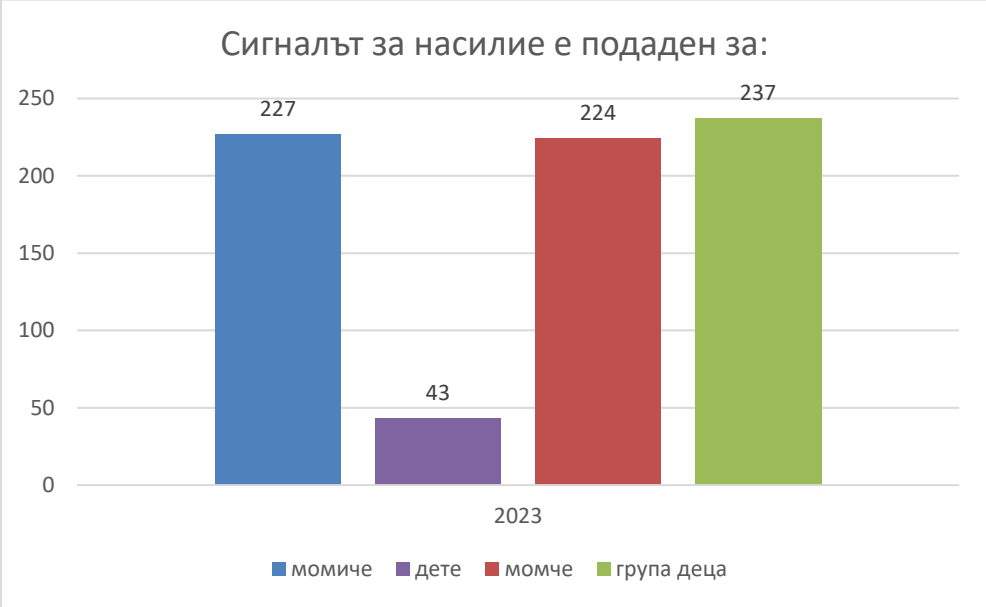
Данните показват 63 обаждания, при които е регистриран риск за дете, въвлечено в родителски конфликт. Обажданията, в които се съобщава за риск, свързан с живота на детето са 93, а в риск за здравето и развитието – 318. С два по-малко от миналата година са сигналите за суицид – 23, а тези за самонараняване са 19.

Постъпилата информация на НТЛД, за които е съобщено за: брой деца жертви на кибертормоз-4; брой обаждания с информация за ранен брак на непълнолетно дете-24; брой обаждания с информация за ранна бременност на малолетни и непълнолетни момичета-6.

По отношение на това, кой най-често подава сигнали за децата, данните показват, че сигналите от възрастните са 1074, а тези, подадени от деца 107. Сигналите от Национална система „112“ са 315, следвани от родителите – 115 сигнала от бащи, 95 от майки и от съседите – 110 сигнала. Сигналите от учебни заведения са 23, а тези от медицински лица – 20. Останалите сигнали са подадени от граждани. Отчита се ръст на подадените сигнали чрез „Национална система 112“. Като цяло обажданията от родители са с близки стойности, като през периодите на лятна ваканция и национални празници постъпват повече обаждания, и те най-често са от бащите за не спазен режим на лични контакти с детето.

По отношение на мястото на насилието, което децата и гражданите посочват, то се случва в семейството при 563 от сигналите, а за извършители са посочени най-често родителите.

Сигналите много често се подават за групи деца – братя и сестри – 237 сигнала, за момичета са подадени 227, за момчета 224 и 43 за дете, когато гражданите не идентифицират пола – виж графиката. Идентифицираните деца от регистрираните сигнали през 2023 г. чрез линията са 1309.

Сигнали, за които са сезирани други институции от ДАЗД, са:

Регионално управление на образованието (РУО, кмет на населено място, МВР, училище, родители) - относно деца, върху които е упражнен училищен тормоз в учебно заведение; физическо, психическо, сексуално насилие или касаят друг проблем в училището - 26 бр.

(За 3 от тях са съставени писма, адресирани до РУО и кмета на населеното място; за 4 – до РУО и учебното заведение. За 1 сигнал са сезирани РУО, МВР и училището, а за 6 сигнала е изискана информация от училището, като 1 писмо е изпратено до две /2/

училища. По 1 сигнал са съставени писма до училището, до родителите и до ДСП. По още 1 случай е изискана информация от директор на училище за предприети действия, във връзка с данни за оказано физическо и психическо насилие.)

РУО и учебни заведения, детски градини – 20 бр.

(по 5 сигнала – писма до детска градина; по 15 случая са сезирани образователни институции, като в 2 от тях - с копие до РУО.)

За общо 98 от постъпилите сигнали ДАЗД е сезирала районна прокуратура, РУ на МВР, ОД на МВР за проверка относно наличие на престъпление.

Общинска администрация - по 8 случая са сезирани съответните кметове на община.

Други Регионални дирекции „Социално подпомагане“ (РДСП) – 2 бр.

(по 1 случай е сезирана съответната РДСП, с данни за неправомерно споделяне на лична информация, злоупотреба със служебно положение и злепоставяне на подател на сигнал на НТЛД 116 111 за дете в риск; по 1 е изискана проверка от РДСП с писмо до институцията.)

ГДБОП и гранична полиция - за 4 случая – ГДБОП.

Социална услуга – 2 бр.

- по 1 случай е сезирано ръководството на ЦНСТ,
- по 1 случай е сезиран КСУ за дете, въвлечено в политическа дейност.

Други адресати – 3 бр.

- по 1 случай директора на РПЦ Харманли;
- по 1 случай инспекцията по труда за дете, упражняващо трудова дейност;
- по 1 сигнал до ДИТ;

За 1078 сигнала е постъпила информация от ДСП, като по 283 са предприети мерки от орган по закрила на детето, след извършената проверка на сигнала.

За 329 сигнала е постъпила информация в ДАЗД за отворена работа по случай, като от тях по 196 сигнала са предприети мерки за закрила в семейна среда, като за част от тях са предоставени и социални услуги в общността. В 87 сигнала е посочено, че е предприета мярка за закрила за децата „настаняване извън семейството“, като в 20 от случаите децата са настанени в приемно семейство; 25 са настанени в социална услуга за резидентна грижа; за 16 случая за децата е предприета мярка за закрила – настаняване в семейство на роднини или близки; в 4 случая е предприета мярка „настаняване в специализирана институция“; по 1 случай е предприето настаняване в център „Спешен прием“; по 11 случая е предприето настаняване на деца в КЦ. По 3 случая на деца са настанени в звено „Майка и бебе“, за 3 случая е предоставена полицейска закрила.

Шестстотин четиридесет и три (643 бр.) са сигналите, при които не е отворен случай и не е предприета мярка за закрила, поради това, че при извършеното проучване не е установен риск за детето, или не са установени деца, като от тях, с цел превенция на бъдещ риск, по 93 сигнала детето и семейството са насочени за ползване на социални услуги.

За 46 от случаите е свикан Координационния механизъм при насилие, а за 2 от сигналите е проведена среща по случай.

За 87 от сигналите не е постъпил доклад от ДСП с резултатите от извършеното проучване, тъй като не е изтекъл двумесечният срок.

В обобщение, количествените индикатори на дейността на ДАЗД през 2023 г. са както следва:

По мярката „Подобряване на взаимодействието в случаи на деца, жертви на трафик на хора - трудова и сексуална експлоатация“: Брой проследени случаи на деца, жертви на трафик от ДАЗД - 38.

По мярката „Намаляване на случаите на деца, жертви на различни форми на насилие. Мерки за закрила от страна на отделите „Закрила на детето“. Подкрепа на

детето/семейството от специалисти в социалните услуги за преодоляване на травмата от преживяното.“
Брой отворени случаи от ОЗД - 329;
Брой предприети мерки за закрила съгласно Закона за закрила на детето - 283;
Брой сезирани други органи по закрила и институции
- За общо 98 от постъпилите сигнали ДАЗД е сезирала районна прокуратура, РУ на МВР, ОД на МВР за проверка относно наличие на престъпление.
- Общинска администрация - по 8 случая са сезирани съответните кметове на община.
- Други Регионални дирекции „Социално подпомагане“ (РДСП) – 2 бр.
- РУО (кмет на населено място, МВР, училище, родители) - относно деца, върху които е упражнен училищен тормоз в учебно заведение; физическо, психическо, сексуално насилие или касаят друг проблем в училището - 26 бр.
- РУО и учебни заведения, детски градини – 20 бр.
- ГДБОП и гранична полиция - за 4 случая – ГДБОП.
- Социална услуга – 2 бр.
- Други адресати – 3 бр.
- по 1 случай директора на РПЦ Харманли;
- по 1 случай инспекцията по труда за дете, упражняващо трудова дейност;
- по 1 сигнал до ДИТ.

Министерството на вътрешните работи (МВР) отчита дейности по изпълнението на няколко мерки в настоящата тематична област.

В изпълнение на мярка „Провеждане на дейности по превенция на трафика на хора в т.ч. национални кампании с фокус върху конкретни уязвими групи. Осъществяване на превенционни дейности сред ученици и младежи“ **Главна дирекция "Борба с организираната престъпност" към МВР** (ГДБОП) през 2023 г. е лидер на дейност „Нелегално комерсиално сурогатство и продажба на бебета“ от Оперативния план за действие на Европейската мултидисциплинарна платформа за сътрудничество срещу заплахите от престъпността (EMPACT), свързана с превенция на престъплението „трафик на хора“. Във връзка с поетите ангажименти по плана през октомври 2023 г. ГДБОП организира провеждане на работна среща в гр. София на тема „Нелегално комерсиално сурогатство и продажба на бебета“. По време на срещите от представители на полицейски служби на различни държави-членки и от експерти на Европол и Евроджъст са разгледани нормативните уредби по отношение на сурогатството в държавите им. Представени са конкретни случаи, по които е работено през последните години. Предоставени са примери за добри практики, като са обсъдени съществуващите предизвикателства и възникналите трудности по водените разследвания в отделните страни.

Предвид трансграничния характер на престъплението трафик на хора от специализирания сектор в ГДБОП е осъществено активно международно сътрудничество с полицейски служби от засегнатите от проблема страни. В рамките на сътрудничеството активно са приложени най-добрите практики и ефективно работещи механизми за борба с трафика на хора, например провеждане на паралелни разследвания, участие в международни полицейски операции, създаване на съвместни екипи за разследване, участие в международни проекти и др.

През изминалата година служители на сектора са участвали в два международни проекта по линия „Трафик на хора“, в рамките на които са проведени обучения на полицейските служители за повишаване на професионалната квалификация при разкриване на престъпления, свързани с насилие, защита и подкрепа на жертвите.
- Проект „ERADICATING“, реализиран съвместно с Гърция и Германия, е насочен към провеждане на обучения на експерти, работещи по противодействие на трафика

на хора, изготвяне на наръчник за работа с жертви на трафик на хора и детска книжка с превантивно съдържание, ориентирана към потенциални жертви;

- Проект „Повишаване капацитета на ГДБОП за по-ефективно разследване на организираната и транснационалната престъпност“, в рамките на Норвежкия финансов механизъм.

През 2023 г. от ГДБОП е оказано съдействие на 30 вероятни жертви на трафик да се завърнат на българска територия. Пострадалите са посрещнати и спрямо конкретните нужди им е предоставена специализирана помощ. Част от тях са разпитани в качеството им на свидетели по Наказателно-процесуалния кодекс в рамките на образувани досъдебни производства за трафик на хора.

В изпълнение на мярка „Провеждане на събития за надграждане на капацитета на специалистите, работещи в областта на противодействие на трафика на хора“ ежегодно се приема Национална програма за противодействие трафика на хора и закрила на жертвите, определяща приоритетите за конкретната година. Програмата включва и различни инициативи и медийни кампании с цел повишаване на осведомеността на населението.

През 2023 г. служители на ГДБОП са участвали в следните събития: онлайн оперативна среща във връзка с трафика на хора от Украйна и държавите от източното партньорство, организирана от Европол; оперативна среща, организирана от румънската гранична служба; онлайн семинар на тема „Финансово разследване на трафика на хора“, организиран от Академията по европейско право; кръгла маса на тема „Превенция на трафика на хора сред украинските жени в България“, организирана от Фондация „Дигнита“; онлайн конференция на тема „Модели на превенция срещу търсенето на сексуални услуги“, организиран от Швеция; семинар на тема „Подобряване на реакцията на наказателното правосъдие за решаване на проблеми с доказателства за разследване на случаи на трафик на хора в Югоизточна Европа“ и конференция на тема „Как да намалим търсенето на сексуални услуги“, организирани от Службата на ООН по наркотиците и престъпността; участие като лектор в две обучения, проведени от Дипломатическия институт при Министерството на външните работи на Република България; кръгла маса на тема „Трафика на хора с цел трудова експлоатация и общности в риск: достъп до права и социална подкрепа“, организирана от Националната комисия за борба с трафика на хора (НКБТХ) и Фондация „Кампания А21; конференция на тема „Подобряване на трансграничното сътрудничество за противодействие на трафика на хора“, организирана от Международна мисия за правосъдие; 2 семинара на теми „Подобряване на превенцията на трафика на хора в контекста на масови миграционни потоци“ и „Безусловен достъп до услуги за жертви на трафик на хора“, организирани от ОССЕ и НКБТХ; курс на тема „Противодействие на трафика на хора на Балканите“, организиран от Интерпол; семинар на тема „Превенция и противодействие на трафика на жени с цел експлоатация. Междуинституционално взаимодействие и обмен на добри практики“, организиран от Националния институт по правосъдие.

По мярка „Прилагане на координационния механизъм при насилие над деца“ чрез дейности „Своевременно оказване на подкрепа на деца-жертви или в риск от насилие. Премахване на незаконно съдържание в Интернет и подобряване на сигурността във виртуалното пространство“ се предоставя информация, че служителите на дирекция „Киберпрестъпност“ при ГДБОП са компетентни да противодействат при получени данни за сексуална експлоатация на деца в интернет. На тяхно разположение са софтуерни продукти, с които се наблюдават специализирани мрежи за обмен на файлове с детска порнография. Извършва се 24/7 мониторинг на интернет трафика на Република България, като над 85% от него се филтрира за незаконно съдържание. Ограничава се както умишлен, така и случаен достъп (особено от деца) на сайтове с порнографски материали.

Служители от сектор „Престъпления срещу деца в интернет“ изпълняват функции на национален експерт за Република България по ЕМПАКТ за Европол по подприоритетна област „Онлайн сексуална експлоатация на деца“. Поддържат интернет страница spasidete.bg, свързана със системата за филтрация на интернет страници, разпространяващи материали с детска сексуална експлоатация, включени в списъка на Интерпол “Worst of” на територията на Република България. ГДБОП си партнира с Фейсбук, Гугъл, Туитър и други, от които получава сигнали за разпространение на материали с посегателства над деца.

Служители на дирекцията осъществяват взаимодействие с държавни, неправителствени организации или отделни лица, с предмет на дейност правата, принципите и мерките за закрила на децата - Държавна агенция за закрила на детето (ДАЗД), УНИЦЕФ, Национален център за безопасен интернет. Извършват обмен и анализ на информация от доставчици на интернет услуги, свързани със сексуално насилие над деца (виртуално блудство, разпространение на порнографски материали). Предприемат превантивни мерки за защита на децата на територията на Република България и в чужбина.

В контекста на нарастващия брой случаи на сексуално посегателство над деца онлайн и рисковете и заплахите, произтичащи от тях, Правителството на Република България, изработи и прие с решение на МС през януари 2023 г. *Национална програма за превенция на насилието и злоупотребата с деца (2023 -2026 г.),* която представлява рамка за координация на действията на ангажираните страни в работата по превенция на насилието и злоупотребата с деца Направени са промени в Наказателния кодекс по отношение на увеличаване на наказанията за извършени престъпления на онлайн сексуална експлоатация над деца и разпространение на порнографски материали в интернет.

От ГДБОП са инициирани и различни мерки за повишаване на обществената осведоменост чрез превантивни и информационни кампании под формата на лекции, презентации и мултимедия пред ученици и студенти за запознаване с новите предизвикателства в интернет и начините за предпазване. През 2023 г. са проведени 80 лекции. Премахнати са 8372 материала с незаконно съдържание, представляващи детска експлоатация. През март служителите са участвали в международна операция „Narsil“, координирана от Интерпол, насочена срещу администратори на уеб страници, разпространяващи материали, съдържащи сцени със сексуална експлоатация на деца. Действията са проведени едновременно на територията на 7 държави.

При наличие на данни за престъпление от общ характер се предприемат незабавни действия за установяване, пресичане и документиране дейността на извършители на сексуално насилие и експлоатация на деца онлайн. Материалите се изпращат на съответната прокуратура за отношение по компетентност. При установяване на деца с „рисково поведение“ се провеждат беседи за опасностите в интернет, в присъствието на родител.

По мярка „Организиране и провеждане на курсове за обучения, съгласно утвърдения каталог на курсовете за професионалното обучение с откъсване от работа на служителите на МВР по теми, имащи отношение към равнопоставеността на жените и мъжете“ чрез дейности за преодоляване предразсъдъците относно проблемите на домашното насилие, развиване на професионални знания и умения за ефективно изпълнение на длъжностните задължения по превенция на престъпността и поддържане на устойчиво ниво на професионална квалификация и компетентност“ се отчита, че от Академията на МВР (АМВР) са проведени 7 курса за първоначално професионално обучение с над 112 обучени служители. В курсовете са включени и теми за придобиване на познания, повишаване на чувствителността към неравнопоставеността по полов признак и намаляване на случаите й на проявление. Част от целите на обученията е

повишаване на правната култура на обучаемите, чрез анализиране и тълкуване на правната уредба и компетентните институции, осъществяващи защитата на правата и свободите.

Главна дирекция „Национална полиция“ (ГДНП) - **МВР** изпълнява проект „Подобряване ефикасността на полицейската дейност в областта на домашното насилие и насилието основано на пола“, финансиран по Норвежкия финансов механизъм. Изпълнението на проекта подпомага подобряване на условията и компетентността на служителите при третиране на уязвими групи - деца жертви на престъпления и деца в риск, както и деца, извършители на престъпления.

Дейност 1 на проекта, свързана с разработване на алгоритъм за оценка на риска при разпознаване на случаи на домашно насилие и насилие, основано на пола, с приложени протоколи (въпросници), е изпълнена през август 2021 г. Разработеният алгоритъм и въпросниците към него на този етап не могат да бъдат въведени в дейността на българската полиция, тъй като предстои тяхното валидизиране и тестване.

В изпълнение на Дейност 2.1. Обучение на полицейски служители - обучение на обучители на тема: „Прилагане оценка на риска при случаи на домашно насилие и насилие основано на пола, включително за борба с ромските стереотипи“ от проекта за времето от 24 до 28 април 2023 г. в с. Старосел, обл. Пловдив, са проведени две тридневни обучения на обучители на тема: „Прилагане оценка на риска при случаи на домашно насилие и насилие, основано на пола, включително за борба с ромските стереотипи“. В обученията са участвали международни лектори от Съвета на Европа и Център за науки в сферата на сигурността - КЕМЕА - Министерство за защита на гражданите на Република Гърция. Общо са обучени 80 обучители, като сред тях има регионални координатори по проблемите на домашното насилие, служители от охранителна полиция, инспектори от Детска педагогическа стая и оперативни работници по линия престъпления против личността от 28 областни дирекции на МВР, експерти от ГДНП - отдели „Охранителна полиция“, „Разследване и методическо ръководство по разследването“, „Криминална полиция“ и сектор „Контингент и превенция“, АМВР, Институт по психология на МВР и дирекция „Национална система 112“.

В изпълнение на Дейност 2.2. от 10 до 17 май 2023 г. във Велинград е проведено обучение на полицейски служители за Прилагане на оценка на риска при случаи на домашно насилие и насилие, основано на пола, включително и за борба с ромските стереотипи. В три семинара са обучени общо 120 полицейски служители.

За изпълнение на Дейност 3. Обучение на експерти за защита на жертви на домашно насилие и насилие, основано на пола за времето от 05 до 16 юни 2023 г. в с. Ягода, общ. Мъглиж, обл. Стара Загора, са проведени 4 семинара с участието на полицейски служители, представители на работещите по темата неправителствени организации, служители от Министерство на правосъдието (съдии и прокурори), Военна полиция и социални работници.

Като лектори са участвали експерти от ДАЗД, Министерството на труда и социалната политика, УНИЦЕФ, Национално бюро за правна помощ, Тракийски университет, катедра „Съдебна медицина“ и сдружение „Асоциация Деметра“.

Общият брой обучени полицейски служители и външни експерти е 200.

В **Академията на МВР** са проведени 11 обучителни курса в професионалното и висшето образование, съгласно предвидените учебни планове по учебните дисциплини „Защита на пострадалите от престъпление“, „Защита от дискриминация“, „Защита правата на човека“ и „Полицейска защита правата на човека“. Обучени са над 200 служители и студенти. Целта на проведените обучения е формиране на етични правила за поведение, преодоляване на стереотипите и предразсъдъците относно жертвите на домашното насилие, както и развитие на професионални знания и умения по осигуряване на превенция на престъпността, професионална квалификация и компетентност.

Националната комисия за борба с трафика на хора (НКБТХ) е създадена като колективен орган съгласно Закона за борба с трафика на хора (ЗБТХ), Националната комисия за борба с трафика на хора (НКБТХ) към Министерския съвет (МС) отговаря за прилагането на националните политики за противодействие на трафика на хора и закрилата на жертвите. Посредством своята администрация, НКБТХ е координатор на Националния механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик на хора (НМН), като изпълнява функциите и на еквивалентен механизъм на национален докладчик, част от мрежата към Европейския анти-трафик координатор, както и по линия на международните правни инструменти в областта, по които държавата ни е страна, и междуправителствени организации, от които е част.

Ежегодно и посредством своя секретариат, НКБТХ разработва Национална програма за противодействие на трафика на хора и закрила на жертвите и Отчет за изпълнените по програмата дейности.

България е предимно държава на произход за жертвите на трафик на хора (ТХ) и в по-малка степен страна на транзит и крайна дестинация, с преобладаваща форма на трафик на хора с цел сексуална експлоатация, включваща предимно жени и момичета. На второ място мъжете жертви на трафик на хора са експлоатирани най-вече с цел принудителен труд.

Сред основните страни на дестинация са Германия, Белгия, Холандия, Гърция, Австрия, Обединеното кралство, Франция, Швеция, Швейцария, Испания, Италия, Чехия.

Наблюдават се и случаи на вътрешен трафик на хора с цел сексуална или трудова експлоатация, свързани със сезонна работа в селското стопанство, както и в хотелиерския бизнес в морските и ски курорти.

Социалната, икономическата и образователната среда са сред основните фактори, които определят по-голямата уязвимост към трафик на хора и експлоатация на определени групи в България, особено в затворените общности. Трудовите мигранти, сезонните работници и представителите на етническите малцинства са изключително уязвими към трафик на хора и трудова експлоатация, особено ако живеят в определени условия на изолация, не говорят езика на страната на дестинация и нямат предишен опит, свързан със сезонна работа или трудова миграция.

Целенасочените дейности за повишаване на осведомеността и овластяването на най-уязвимите групи са сред приоритетите на националните политики и действия за борба с трафика на хора. Планирането на подобни мерки изисква съответната подготвителна работа, за да се очертаят конкретните региони, които се нуждаят от целенасочени дейности сред уязвимите групи, както по отношение на превенцията в страните на произход, така и по отношение на достъпната грижа и подкрепа в страните на дестинация.

Институционални мерки:

В рамките на първото редовно заседание на НКБТХ, по инициатива на администрацията, на 15 ноември 2023 г., е приета Националната програма за предотвратяване и противодействие на трафика на хора и закрила на жертвите за 2023 г., която беше приета и на заседание на Министерски съвет на 07 декември 2023 г. Тя се изготвя ежегодно, в отговор на нуждите от стратегически политики и оперативни мерки, в зависимост от актуалните тенденции по отношение на трафика на хора и неговото противодействие. По време на заседанието на НКБТХ е взето решение за подготовка на стъпки за законодателни промени, с цел актуализиране на националната правна рамка, съобразно международните стандарти в областта.

Разработена, приета на заседание на НКБТХ на 02 февруари 2024 г. е Националната програма за противодействие на трафика на хора и закрила на жертвите на трафик за 2024 г., която е утвърдена от МС през април 2024 г.

Превенция на трафика на хора:

През 2023 г. са реализирани редица дейности по превенция на различните форми на експлоатация на трафика на хора.

Дейности по превенция на хора с цел трудова експлоатация:

- Националната комисия за борба с трафика на хора и Фондация „Кампания А21“ България в сътрудничество с КТ "Подкрепа" споделиха информация за рисковете от въвличане в трафик на хора с цел трудова експлоатация и принудителен труд по време на концерта "Рок за труда" на 1 май - Международния ден на труд.
- НКБТХ и МКБТХ в партньорство с Агенция по заетостта към Министерство на труда и социалната политика проведоха редица събития за повишаване на осведомеността и превенция на трафика на хора с цел трудова експлоатация сред уязвими групи и лица - информационни сесии с продължително безработни лица и търсещи работа.
- МКБТХ Сливен проведе информационна кампания за превенция на трафика на хора с цел трудова експлоатация сред уязвими групи - безработни младежи.
- МКБТХ Русе продължава общите годишни информационни сесии за повишаване на информираността сред търсещите работа и безработните лица съвместно с Регионалната служба по заетостта и частния трудов консултант Алфа консулт в Русе, Разград, Силистра и Търговище относно рисковете от трудова миграция, фалшивите предложения за работа и механизмите за въвличане в трафик на хора.
- На уебсайта на Националната агенция по заетостта е публикувана информация "Съвети при търсене на работа в чужбина, с цел предотвратяване на трафика на хора". В нея се обръща внимание на потенциалните трудови мигранти, че приемането на работа от нерегистрирани посреднически фирми крие риск от незаконна заетост и трудова експлоатация. Дават се насоки да избягват подозрителни контакти, да пазят личните си документи и да спазват законите на съответната държава. Включен е и раздел с телефонни номера на български институции, свързани с превенцията на трафика на хора.
- С цел превенция на принудителния труд и трафика на хора Агенция по заетостта чрез дирекциите "Бюро по труда", самостоятелно и в сътрудничество с други институции и организации, проведе редица информационни събития в различни градове на страната. Предоставянето на информация за предимствата и характеристиките на регламентираната заетост е част от ежедневните служебни задължения на трудовите посредници и други специалисти в българските институции.
- Дейностите по превенция на Националната комисия и на местните комисии, и свързаните с тях информационни материали (видеоспотове, информационни визуализации, публикации в медии и др.) се публикуват регулярно в официалните профили на Комисията в социалните мрежи (Facebook, Instagram, Twitter и YouTube).

Дейности по превенция на различни форми на експлоатация:

- НКБТХ в партньорство с А21 България и мисията на Международната организация по миграция в България (МОМ) проведе 5 информационни срещи в училища за повишаване на осведомеността на учениците относно трафика на хора с цел трудова и сексуална експлоатация, част от продължението на кампанията "Виждаш ли ме?"

Кампанията има за цел да насочи общественото внимание и да повиши осведомеността и чувствителността на рисковите групи по отношение на механизмите за въвличане в престъплението, като акцентира върху конкретни признаци за идентифициране и методи на въвличане в трафик на хора с цел сексуална или трудова експлоатация. Кампанията включва разпространението на кратки видео спотове в

столичното метро, в ефира на национални телевизии, участия в предавания, външна и печатна реклама.

- Централната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЦКБППМН), в партньорство с НКБТХ и МКБТХ, проведе съвместни инициативи за превенция на трафика на хора, насочени към малолетни и непълнолетни с противообществени прояви.
- През отчетния период МОМ България и Българската асоциация по семейно планиране и сексуално здраве (БАСП) в сътрудничество с НКБТХ и МКБТХ проведоха 14 информационни събития за местните общности в райони със значителен брой ромско население по въпросите на убежището и миграцията.
- Десетте местни координатори за борба с трафика на хора взеха участие в програмата на Министерството на вътрешните работи за повишаване на осведомеността "Превенция на престъпността сред младите хора" по теми, свързани с трафика на хора. Програмата се състоя на регионално ниво, като в нея участваха 40 основни и средни училища и повече от 600 ученици.
- През отчетния период МКБТХ Сливен проведе информационна кампания за превенция на трафика на хора и киберпрестъпленията в контекста на използването на интернет за набиране, експлоатация и контрол на уязвими лица. Кампанията обхвана 139 ученици от различни класове на основното училище, а след това и 51 родители, като представи анализ и интензивна работа по идентифицираните проблеми.
- За поредна година МКБТХ – Варна и дирекция "Превенция" - Община Варна, съвместно с Националната комисия за борба с трафика на хора, се включиха в глобалната инициатива "Кампания Синьо сърце", организирана по повод 30 юли - Международния ден за борба с трафика на хора. Целта на кампанията бе да се повиши информираността на младите хора за рисковете, свързани с трафика на хора, както и да се повиши чувствителността на обществото към жертвите и да се изгради нетърпимост към извършителите.
- МКБТХ Сливен в сътрудничество с фондация "Инициатива Емпатия" - Сливен, в рамките на надграждане на партньорските инициативи, пряко насочени към уязвими лица, организира фокус група, обхващаща 10 лица със специални потребности.
- Министерството на външните работи, с подкрепата на Националната комисия за борба с трафика на хора и чрез консулските служби в дипломатическите представителства на България в западноевропейските страни дестинации, редовно разпространява информационни материали за превенция на различните форми на трафик на хора сред българските граждани, живеещи временно и/или постоянно в чужбина. Бяха разпространени около 6 000 брошури с акцент върху трафика на хора с цел сексуална и трудова експлоатация.
- Националната комисия за борба с трафика на хора (НКБТХ), Фондация "Кампания А21" - България и Международната организация по миграция (МОМ) организираха прожекция на късометражни филми в Дома на киното, София, на 18 октомври - Европейския ден за борба с трафика на хора, като събраха като публика ученици от училища в райони със значително ромско население и непълнолетни, клиенти на социални услуги на територията на Столична община. Събитието бе продължение на съвместната кампания за борба с трафика на хора "Виждаш ли ме?" и постави началото на нова поредица от прожекции и информационни сесии за ученици и младежи, насочени към групите, които са най-уязвими от гледна точка на рисковете да бъдат въвлечени в трафик и експлоатация.
- НКБТХ и МКБТХ се присъединиха към инициативата на Фондация "Кампания А21" - "Поход за свобода" по повод 18 октомври - Деня на ЕС за борба с трафика на хора, в София, Пазарджик, Варна и Пловдив.

- Съвместни акции за превенция на трафика на хора на администрацията на НКБТХ и РД „Гранична полиция“ – Аерогари, МВР, проведени на Летище София.
- Участие на експерт от администрацията на НКБТХ в Съвместните дни на действие по линия трафик на хора с цел трудова експлоатация в селскостопанския сектор, във връзка с изпълнението на оперативния план за действие за 2023 г. на Европейската мултидисциплинарна платформа срещу заплахите от престъпността – Емпакт, съвместно с ГД БОП и РД „Гранична полиция“.
- На местно ниво са проведени редица кампании и информационни сесии за превенция на рисковете от въвличане в различни форми на експоатация, в т. ч. трафик на хора с цел сексуална експлоатация, превенция на трафика на бременни жени, с цел продажба на новороденото, рисковете в дигиталното пространство, безопасен интернет и др., насочени към уязвими групи, включващи ученици, студенти, деца, лишени от родителска грижа, лица със специални потребности, жени, лишени от свобода, представители на ромската общност и др.
- Администрацията на НКБТХ проведе лекции по темата със студенти и ученици от различни специалности на няколко висши и средни учебни заведения в страната.
- Служители на ГДБОП (Главна дирекция "Борба с организираната престъпност") участваха в лекции за ученици от горните класове, за да ги информират за различните форми на трафик на хора и как да избегнат рисковете да бъдат въвлечени в трафикантски мрежи, както и за наличните начини за подаване на сигнал за трафик на хора или рискова ситуация. Около 60 ученици бяха обучени в това отношение.
- Като дейност, включена в Националната програма за 2023 г., фондация "Дигнита" (част от Постоянната работна група към НКБТХ) организира два информационни кръга/сесии за 50 украински жени, с цел изграждане на капацитета им за избягване на рисковете от ТХ и трудова експлоатация и повишаване на уменията и знанията им за успешна интеграция на пазара на труда.
- Организацията проведе и двуетапно проучване за анализ на рисковете при търсене на работа сред украинските бежанци в България, което беше представено по време на две кръгли маси на тема превенция на трафика на хора сред украинските жени в България с участието на администрацията на НКБТХ.
- Онлайн мини-академия за ученици и младежи – доброволци към местните комисии в градовете В. Търново, Монтана, Пазарджик.

Превантивните дейности на НКБТХ и свързаните с тях информационни материали (видео спотове, информационни визуализации, медийни публикации и т.н.) се публикуват редовно в официалните профили на Комисията в социалните мрежи (Facebook, Instagram, Twitter и YouTube).

Специализирани форуми и събития за повишаване на капацитета на специалисти: В рамките на отчетния период НКБТХ и МКБТХ проведоха 40 събития за надграждане на капацитета на професионалисти по линия на идентификацията и насочването на жертви на трафик на хора, както и специализирани мултидисциплинарни обучения за представителите на правоприлагащите и правоохранителните органи. Участие в обученията взеха повече от 1200 специалисти, в т. ч. следователи, прокурори, съдии, полицейски служители, инспектори, педагогически съветници, социални работници, общински служители, образователни, трудови и здравни медиатори и др.

Акценти от проведените събития:

- Кръгла маса „Трафик на хора с цел трудова експлоатация и общности в риск: достъп до права и социална закрила“ – в рамките на кампанията за превенция на трафика на хора с цел трудова и сексуална експлоатация, НКБТХ съвместно с Фондация „Кампания А21“, организира експертна среща с участието на 68 представители на МП, МВР, МВнР, ВКС, ВКП, НСлС, МТСП, АСП, АЗ, ГИТ, МОН, МЗ, ДАБ, НСИ, синдикални и неправителствени организации. Фокусът на срещата беше поставен върху

спецификите, свързани с достъпа до закрила и подкрепа, достъпа до правна помощ и финансови компенсации и предизвикателствата при идентификацията на жертви на трафик на хора с цел трудова експлоатация в районите и общностите в най-голям риск, както и подходите за целенасочена превенция

- Семинар, организиран в сътрудничество между администрацията на НКБТХ и Службата на специалния представител и координатор за борба с трафика на хора на ОССЕ относно необходимостта от подобряване на превенцията на трафика на хора в контекста на масовите миграционни потоци (юли 2023 г.)
- Организиран от Службата на специалния представител и координатор за борба с трафика на хора на ОССЕ и администрацията на НКБТХ семинар на тема „Безусловен достъп до услуги за жертви на трафик на хора“ (декември 2023 г.)
- Два онлайн семинара за 130 служители от териториалните дирекции на трудовите бюра и специалисти от мрежата EURES към Агенция по заетостта и 67 инспектори от ИА „Главна инспекция по труда“ и териториалните структури, на тема "Трафик на хора с цел трудова експлоатация: предотвратяване, идентификация и насочване. Двустранно сътрудничество между България и Германия" (юли 2023 г. и януари 2024 г.).
- Дискусионен форум, организиран от МКБТХ Варна и НКБТХ, в партньорство с Фондация „Ханс Зайдел България“ за развитие на капацитета на професионалисти относно методологията на криминалното разследване, на тема "Нови тенденции в трафика на хора. Противодействие на престъплението и отговор на предизвикателствата" (5 октомври 2023 г.).
- Участие на администрацията на НКБТХ и представяне на съвместни дейности в панелна дискусия: „Трансграничната борба с трафика на хора с цел трудова експлоатация“ на Конференцията на високо равнище за обмен на опит по Работната програма за 2023-2024 г. с Германия, проведена на 7 декември 2023 г. в Берлин. Около 60 участници, представители на съдебните и социалните системи в Германия, България, Румъния и Молдова; национални служители за връзка и други представители на ЕОТ.

В допълнение, експертите от администрацията на НКБТХ и МКБТХ са участвали в редица обучения и информационни сесии със специалисти, реализирани от други институции и организации.

Подкрепа и закрила на пострадалите от трафик на хора лица. За 2023 г., в администрацията на НКБТХ са получени общо 72 сигнала, от които 60 касаят случаи на трафик на хора. Общият брой лица по всички сигнали за трафик, формално или неформално идентифицирани, включително и децата, на жертвите на трафик е 63. От тях 50 са жени, а 13 са мъже. Спрямо формата на експлоатация: ТХ с цел сексуална експлоатация – 31 (всички, от които жени); ТХ с цел трудова експлоатация – 18 (10 жени и 8 мъже); ТХ с цел просия – 3 (2 жени и 1 мъж); други форми на експлоатация – 8.

През 2023 г., към НКБТХ функционират 7 специализирани услуги за жертви на трафик на хора: 4 услуги от резидентен тип и 3 консултативни услуги в гр. Варна, Бургас и София.

Общо 45 лица са получили подкрепа в специализираните услуги към 31 декември 2023 г. При част от случаите е предприето и настаняване на пострадали жени заедно с децата им (13 обгрижени деца), с оглед необходимостта от защита.

22 души са получили подкрепа и услуги в реинтеграционна фаза от работата по случая.

Нулевата толерантност към прояви на насилие във всичките му форми е основна политика в **Министерство на отбраната (МО)**. Равният достъп до заетост и интеграцията на жените и представители на различни малцинства са едни от приоритетите на политиката за управление на човешките ресурси в българските

въоръжени сили. Жалбите от личния състав на въоръжените сили могат да бъдат насочени по няколко канала:

- По командна линия,
- Чрез Инспекторат на Министерството на отбраната,
- Чрез Служба „Военна полиция“,
- Директно към Националната комисия за защита от дискриминация,
- Към военен прокурор или самостоятелно в гражданските съдилища.

На официалната web-страницата на МО, рубрика на български и английски език „Равнопоставеност”/„Gender” са посочени телефони и електронна поща за приемане на сигнали, жалби или оплаквания директно към Администрацията на МО. От практиката през годините е установено, че неформални жалби се правят и чрез Сдружение на жените военнослужещи (СЖВ). СЖВ си сътрудничи с неправителствени организации, за да отговори на нуждите на военнослужещите и служителите от въоръжените сили, които са подложени на сексуална дискриминация, тормоз, сексуално насилие и експлоатация, малтретиране или домашно насилие. Услугите за подкрепа включват поверителни правни съвети и психологическа подкрепа за жертви, жени и мъже. СЖВ също така проследява развитието на официалните жалби. Сдружението има сключено споразумение с министъра на отбраната и подпомага политическото и военното ръководство на въоръжените сили в прилагането и мониторинга на проблемни въпроси свързани с равнопоставеността на жените и мъжете.

Военномедицинска академия (ВМА) оказва психологическа помощ на военнослужещи мъже и жени, потърсили помощ за преодоляване на стреса, свързан с прехода от военна към цивилна професия. Във ВМА се разработват научни публикации по направлението с насилието от политиките за равнопоставеността, както следва: „Психометрични характеристики на въпросник за изследване на възприятието за наличие на сексуален тормоз на работното място“ (автори: д-р Б. Русева, капитан д-р А. Миткова, доц. И. Маринов, д.м.), „Динамика на процесите и механизмите при осъществяване на психичен тормоз на работното място“ (автор капитан д-р А. Миткова), „Психичен тормоз на работното място“ (автор д-р Б. Русева). „Психометрични характеристики на въпросник за изследване на психосоматичните оплаквания, свързани с работното място“, „Въпросник за психичния тормоз на работното място“ (автори: д-р Б. Русева, капитан д-р А. Миткова) и др. които предстоят да се приложат в отбранителната система на страната.

Статистиката[6] в МО за подадени сигнали и жалби регистрирани и свързани с равнопоставеността на жените и мъжете е обобщена база-данни от Военно-окръжните прокуратури в България, Служба „Военна полиция“, Инспекторат на МО, Щаб на отбраната и СЖВ. Статистиката включва информация за жени и мъже военнослужещи, цивилни служители (ц.сл.) в отбраната и граждански лица срещу военнослужещи и ц.сл. от отбраната, при изпълнение на служебните задължения и в домашни условия.

	жени	мъже	общо
Сексуален тормоз	9		9
Сексуално психическо насилие	7		7
Сексуално физическо насилие (включително изнасилване, опит за изнасилване)	22		22
Тормоз	71	8	79
Домашно насилие	12	1	13
Домашно насилие с установена смърт	1	1	2

[6] Съгласно въпросник на НАТО.

ОБЩО	**122**	**10**	**132**

От сравнителния анализ извършван в МО се формулира извод, че процесите в българското общество на значително увеличаване на проявите на агресивно поведение и насилие, във всичките му форми, огледално се отразяват при военнослужещите и цивилните служители от отбранителната система на Р България. Във връзка с това МО се включи в проекта „Подкрепа на жертвите на домашното насилие чрез програма за повишаване на капацитета и осведомеността сред специалистите по човешки ресурси“ на Института по публична администрация (ИПА). ИПА заедно с Центърът за изследване на демокрация и Асоциация „Деметра“ подготви 5 (пет) обучители – три жени военнослужещи и две служителки на Администрацията на МО. Целта е наред с обичайните дейности и отговорности на държавната администрация да се повиши осведомеността относно идентифициране на жертви на домашно насилие, различните възможности за оказване на подкрепа и подходи при сблъскване с такива ситуации. По този начин ще се съдейства и подпомогне изпълнението на държавните политики за превенция и защита от домашно насилие, заложени в международните и национални документи за прилагане на политиките по равнопоставеността.

Министерството на транспорта и съобщенията отчита, че Изпълнителна агенция „Морска администрация“ не толерира насилие на работното място във всичките му форми. В Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация“ не са установени данни за наличие на насилие сред служителите. Повишена е информираността им, както и тяхната правна култура, чрез запознаването им с техните права и предоставяне на информация, към кои институции следва да се обърнат за съдействие. Изпълнителна агенция „Железопътна администрация“ не толерира насилие на работното място. „Държавен авиационен оператор“ подобрява информираността на жените за подкрепата и защитата, която ще получат при проява на насилие спрямо тях, което резултира в постепенно премахване на съзнателното прикриване на формите на насилие над жените. Провежда превенция на всички форми на насилие. Съблюдава принципа „Сигурност не само на работното място, но и в семейството“.

Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет (ДАБ) изпълнява политики и мерки в областта на миграцията и убежището, като взема предвид особеното положение на търсещите международна закрила лица. Мерките, които се прилагат имат за цел да гарантират адаптацията и интеграцията на жените и момичетата, както и да предотвратят всякакви форми на експлоатация, малтретиране, насилие или дискриминация.

Актуалните приоритетни направления на агенцията са насочени към подобряване на съществуващите системи за мониторинг, определяне на политическите цели, свързани със защита правата на жените и момичетата и наблюдение на тяхното въздействие. В този контекст се работи за разпространяване на повече информация за методи, които предотвратяват нарушаването на техните права и за повишаване осведомеността на широката общественост относно проблемите, които срещат при включването им в образователни дейности.

Във взаимодействие с УНИЦЕФ, ВКБООН и др., ДАБ при МС работи в сферата на обмен на добри практики, сътрудничество и комуникация с отговорните за защитата и утвърждаването на техните права национални институции, представители на органите на местното самоуправление и неправителствения сектор. Мерките за закрила включват: достъп до безопасно място за живеене и грижа; издирване на семейства; предоставяне на подходящи здравни, социални и психологически грижи; право на достъп до образование, което включва езикови курсове, програми за ограмотяване, учене и обучение през целия

живот; самостоятелно, неформално образование и културен обмен при приобщаването и овластяването на жените и момичетата; достъп до механизъм за жалби и правни съвети/процесуално представителство; преводач; провеждане на събеседвания и консултации.

През 2021 г. ДАБ при МС заедно с представители на ДАЗД и ВКБООН актуализира Стандартните оперативни процедури за превенция и реакция при сексуално и свързано с пола насилие.

Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет създава необходимите условия за постигане на равнопоставеност на половете при провеждането на дейности и предоставянето на грижи и услуги за търсещите международна закрила лица, настанени в центровете.

За търсещите закрила е осигурен равен достъп до здравни, социални, психологически и други грижи. През 2023 г. са проведени 1204 социални консултации; 2518 – бързи оценки за най-добрия интерес на детето; 69 психологически интервюта от психолога на ДАБ при МС по Въпросника за хора, търсещи закрила с травматичен опит, 458 психологически консултации от психолозите на МОМ и 1345 от психиатър и психолог на център „Надя“; придружени до здравни заведения са 452 лица и са записани на личен лекар 8158 лица.

Българската академия на науките предоставя информация за проект по темата за насилието над жени. Проект „Насилие над жени: типологизации, социални и икономически последствия“ е финансиран по Фонд „Научни изследвания“ на МОН, с договор КП-06-Н75/2, период на изпълнение 2024-2027 г. Базова организация е Университет за национално и световно стопанство. Партньор е Софийски университет "Св. Климент Охридски". Информация за проекта е достъпна на https://departments.unwe.bg/soc/bg/pages/29020/%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%b5%d0%ba%d1%82-%d0%bd%d0%b0%d1%81%d0%b8%d0%bb%d0%b8%d0%b5-%d0%bd%d0%b0%d0%b4-%d0%b6%d0%b5%d0%bd%d0%b8.html.

В заключение може да се отбележи, че въпреки нарастващото внимание, което се отделя на темата за насилието във различните му форми и социални групи, включително над жените, то продължава да бъде широко разпространено на всички равнища и сфери на обществото. Някои фактори, като например липса на икономическа независимост, здравословно състояние, принадлежност към малцинствена общност, ранни бракове и раждания, др. може допълнително да утежнят уязвимостта на жените и момичетата.

Статистическите данни на интернет страницата на Националния статистически институт за изпълнение на национални показатели за наблюдение и отчитане постигнатия напредък по Цел 5: Постигане на равенство между половете и овластяване на всички жени и момичета от Целите за устойчиво развитие на Организацията на обединените нации (ЦУР на ООН), Цел 5: Равнопоставеност на половете | Национален статистически институт (nsi.bg), сочат следното:

Относителният дял на жените на възраст 16-17 години, които са в брак, по данни на НСИ, е 0,6% за 2022 г., последната за която има данни, с източник НСИ, като бележи тенденция на намаляване от 2018 г. насам.

По показателя “Физическо и сексуално насилие над жени и момичета“ - 2,9% за 2021 г., за която единствено има посочени данни с източник НСИ.

По показателя „Предумишлени убийства и сексуални престъпления по правен статут и пол на засегнатото лице“:

- дял на жените, жертви на сексуално насилие – 6,70 на 100 000 души население за 2021 г., по данни на Европейския институт за равенство на половете (EIGE), като бележи тенденция на спад от 2019 г. насам.

- дял на жените, жертви на предумишлено убийство – 0,79 на 100 000 души население за 2021 г., по данни на EIGE.

Видно от изложената информация от институциите, превенцията и борбата с насилието е сложно дело, което обхваща различни сфери на обществения живот. Затова се прилага всеобхватен мултидисциплинарен подход и координирано междуинституционално сътрудничество за усъвършенстване на законодателство, укрепване на политики и утвърждаване на по-ефективни практики. Работи се също в посока подобряване на информираността, повишаване на сензитивността и преодоляване на неглижиране на проблема в обществото. Важни са и традиционните и социалните медии, като основни комуникационни агенти. Чрез тях може да се разпространява фалшива информация, идеята за малоценността или превъзходството на който и да е от половете или на стереотипни роли за мъжете и жените и сексизки нагласи, подхранващи феномена насилие основано на пола. Всичко това изисква съвместните усилия не само на институции и медии, но и на цялото общество.

Приоритетна област 5: Преодоляване на стереотипите по пол в различни сфери на обществения живот и сексизма

Стереотипите по пол засягат всички сфери на обществото и оказват влияние върху равнопоставеността на жените и мъжете. Те възпрепятстват свободния избор за развитие и реализация и го ограничават до създадените трайни очаквания по отношение на жените и мъжете. Така се повтарят утвърдени жизнени модели за единия и за другия пол и това фиксира социалните норми за тяхната роля. Затова промяната на съществуващите в различните сфери на обществото стереотипи по пол е дългосрочен приоритет.

През 2023 г. **Комисията за защита от дискриминация** (КЗД) е осъществила редица дейности по една от основните функции на комисията - превантивната, за повишаване на информираността относно ползите за обществото и икономиката от равнопоставеността на жените и мъжете и за борба със стереотипите по пол и сексизма, както и проучване и публично представяне на европейския опит и добри практики.

Една част от превенцията се реализира с помощта на регионални представители на КЗД. Техен ангажимент е да оказват независима помощ на гражданите, да ги консултират и информират за приложението на антидискриминационния закон, за правомощията и правилата за производство пред КЗД, за правните възможности за защита нарушеното право на равно третиране, в т.ч. за процесуалните им правомощия в производството пред КЗД.

През 2023 г. регионалните представители са участвали в мероприятия, инициативи, събития и разяснителни кампании. Организирани са 279 открити приемни, на които са консултирани граждани, включително и по въпроси свързани с равното третиране при упражняване правото на труд без оглед на признаците по чл. 4 ал. 1 от ЗЗДискр.

Проведени са информационни срещи с представители на общините и техните администрации: НПО-та, частни и държавни фирми, относно материално-правната компетентност на комисията, целите на антидискриминационния закон и процедурните

правила за производство пред КЗД.

КЗД има добро партньорство с учебни заведения и през последните години ученици посещават регулярно комисията, където им биват разяснявани нормите на ЗЗДискр., което повишава тяхната чувствителност към прояви на дискриминация. Регионалните представители на КЗД провеждат обучения в училищата на обучаващи и обучаеми относно защита на правата им от дискриминация, както и преодоляване на стереотипи по пол в различни сфери на обществения живот и на сексизма.

Доброто партньорство между Комисията и организациите на гражданското общество е важен фактор за формиране на политики, касаещи човешките права. При провеждане на срещи с тях се обсъждат теми като равнопоставеност на половете във всички сфери на обществения живот, съобразно международното, европейското и националното антидискриминационно законодателство. НПО, които работят по въпроси, свързани с равнопоставеността на жените и мъжете, допринасят за събиране на данни, свързани с тях, от своя страна институциите са авторитетите и тези. които ги превръщат в конкретни законодателни актове.

Пример за добра практика е проектът, реализиран от КЗД за „Противодействие на дискриминацията на пазара на труда", в рамките на който са проведени обучения на представители на работодатели, и са изготвени Вътрешни правила за недискриминация на работното място, сертифицирани са фирми със сертификат „Работодател без дискриминация", за прилагането на политики, свързани с представителство в организациите си на хора от уязвими групи, хора от различни етноси и хора с увреждания, за прилагането на принципа на многообразието и предоставяне на равно заплащане при извършен равен труд на мъже и жени. Следва да се отбележи, че процедурата „Работодател без дискриминация" остава отворена, предвид, че е свързана със сертифициране и въвеждане на стандарт за недискриминация в сферата на заетостта, насочена към работодатели.

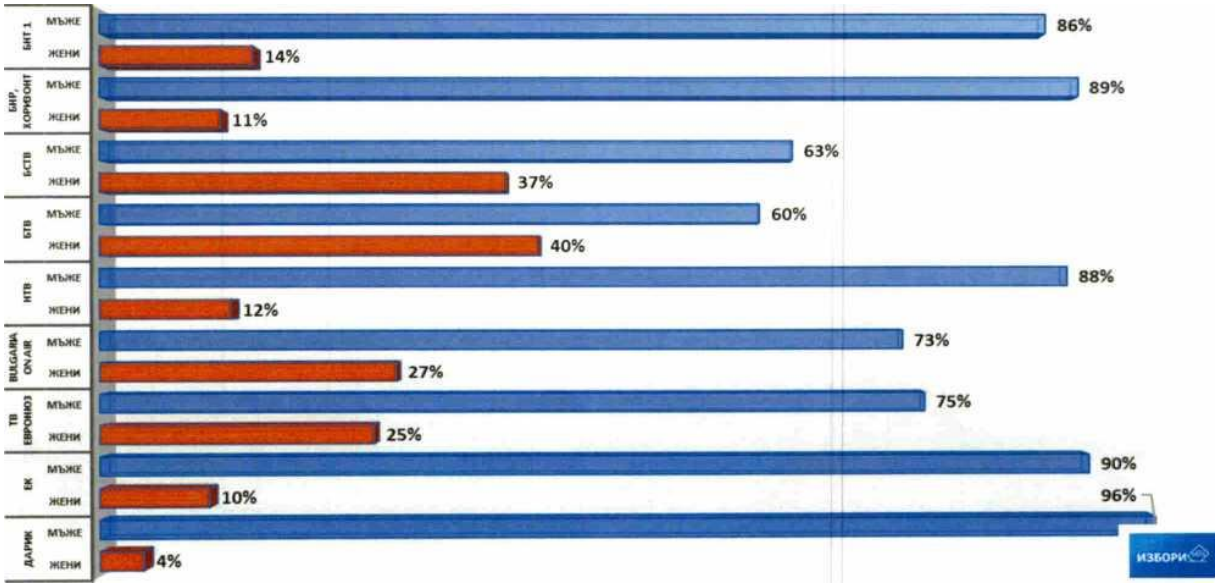
Спазването на принципа на върховенство на закона в производството и прозрачността в работата на Комисията са предпоставки утвърждаване на модела на справедливото общество, основано на равенство, толерантност към многообразието и превенция на всякакъв вид дискриминация.

Съвет за електронни медии (СЕМ) традиционно наблюдава участието на жените и мъжете в предизборното съдържание в медийните услуги и отразява процентите участие на кандидат-депутатите жени и мъже по медийни услуги. През 2023 г. са извършени наблюдения на Извънредни избори за 49-то Народно събрание на 2 април 2023 г. и местните избори.

СЕМ отчита Специализирано наблюдение на предизборното медийно съдържание, осъществявано по Споразумение между СЕМ и ЦИК, за изборите за 49-то Народно събрание. За пореден път отчита неравнопоставено представяне на двата пола в агитационното и редакционно съдържание. По искане на СЕМ, вече е създадена трайна практика ЦИК да оповестява участието на мъже и жени в листите за народни представители като тези данни се отразяват широко в медиите. https://www.cem.b2/controlbe/1462, https://www.cem.b2/controlbe/1499. По данни на ЦИК, през тази кампания регистрираните жени като кандидатки за народни представители са 1341 срещу 3225 кандидати мъже от общо 4566 души. В резултат от вота в 49-тия парламент първоначално влизат 58 жени и 182 мъже депутати.

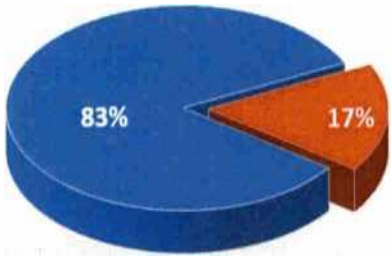
Следващите графики показват участието на двата пола в наблюдаваното линейно медийно съдържание.

ОБЩО СЪОТНОШЕНИЕ УЧАСТИЯ ПО ПОЛ НА КАНДИДАТИ, ПОЛИТИЦИ И ПАРТИЙНИ ЛИДЕРИ

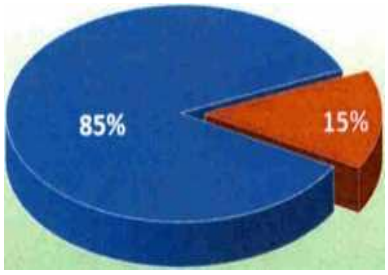
По информация на ЦИК, в редовните местни избори на 29 октомври 2023 г. с балотаж на 5 ноември 2023 г. участват 30231 души като кандидати за общински съветници (20107 са мъже, 10114 жени, 10 чужденци), които се борят за 5053 места. Номинираните за кметове на общини са 1353 (1098 мъже, 258 жени), които се борят за 265 места, за кметове на кметства 6924 (4840 мъже, 2084 жени), които с борят за 3041 места, за кметове на райони 445 (339 мъже, 106 жени), които се борят за 35 места (24 в София, 5 във Варна, 6 в Пловдив).

УЧАСТИЕ МЪЖЕ/ЖЕНИ В ЛИНЕЙНИ УСЛУГИ

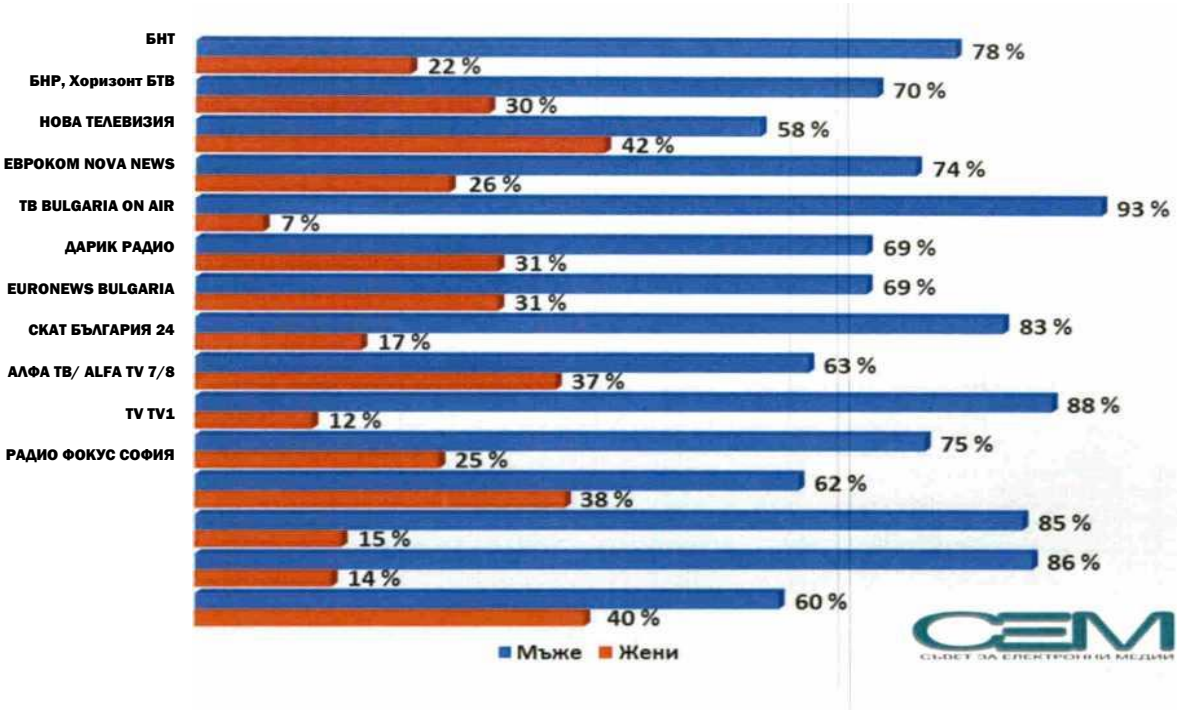
▪ Мъже ▪ Жени

УЧАСТИЕ МЪЖЕ/ЖЕНИ В НЕЛИНЕЙНИ УСЛУГИ

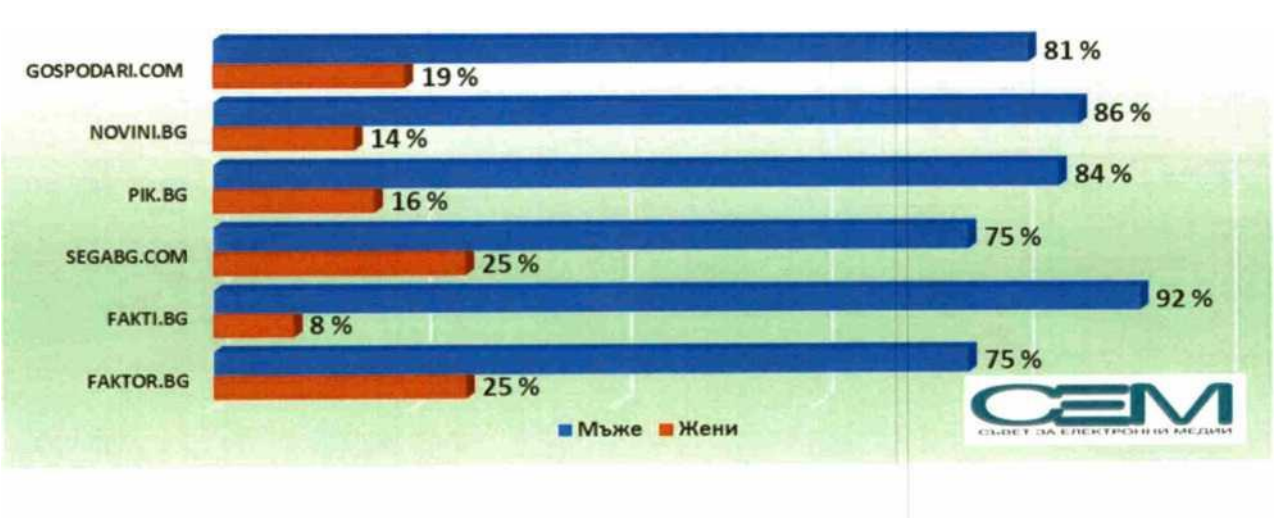

▪ Мъже ▪ Жени

ОБЩО СЪОТНОШЕНИЕ УЧАСТИЯ МЪЖЕ/ЖЕНИ В ЛИНЕЙНИ УСЛУГИ

ОБЩО СЪОТНОШЕНИЕ УЧАСТИЯ МЪЖЕ/ЖЕНИ В НЕЛИНЕЙНИ УСЛУГИ

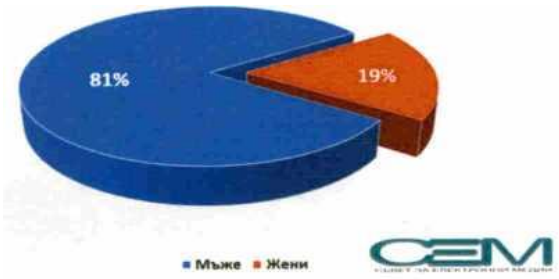
СЕМ провежда наблюдение на актуални предавания на обществени доставчици на медийни услуги (БНР и БНТ) за участието на жените и мъжете в съдържанието. Във връзка с поетите ангажименти на СЕМ към Националния съвет за равнопоставеност на жените и мъжете към Министерски съвет, за първи път се прави изследване на представянето на двата пола в програма ХОРИЗОНТ на обществения доставчик Българското национално радио (БНР) и в програма БНТ1 на обществения доставчик Българската национална телевизия (БНТ). В данните не са включени броят на репортери, кореспонденти, специални пратеници, участници в анкети и кратки репортажи. Информацията показва основните водещи и гости по предавания. За първи път се

провежда подобно изследване за БНР и БНТ колко от водещите и гостите в актуалните предавания са мъже и жени. За първи път в програма ХОРИЗОНТ водещи на сутрешното предаване „.Преди всички“ стават и мъже - журналисти - от създаването си предаването е водено само от жени.

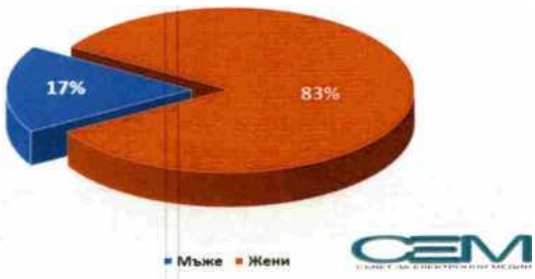
За ХОРИЗОНТ освен новини, като актуални предавания са отчетени „Преди всички“, „Хоризонт до обед“, „12 плюс 3“, „Нещо повече“, „Нощен Хоризонт“, „По първи петли“, „Политически некоректно“, „Събота 150“, „Неделя 150“.

За БНТ1 освен новините „По света и у нас“, като актуални предавания са отчетени „Денят започва", „България в 60 минути“, „Денят започва с Георги Любенов“, „100% будни“, „Светът и ние“, „Още от деня“, „Референдум“, „Панорама“, „Говори сега“, „Бразди“, „Религията днес“, Библиотеката", „Култура БГ", „История БГ", „Малки истории“, „Отблизо“, „Последният печели“, „Музика без край“, „Вечната музика“, „Иде нашенската музика“, Събота вечер“, „Моят плейлист“, „Арена спорт“, С БНТ завинаги“, „Извън играта“, „Това го знам“, „Бързо лесно вкусно“, „Светът на жестовете“, „Спорт тото“.

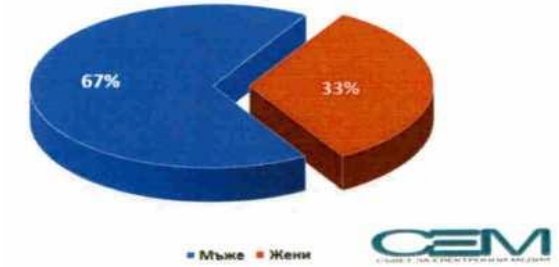
Водещи на „Новини“ по програма „Хоризонт“ на БНР

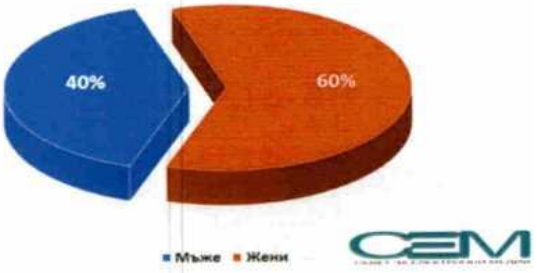
Водещи на предавания по програма „Хоризонт“ на БНР

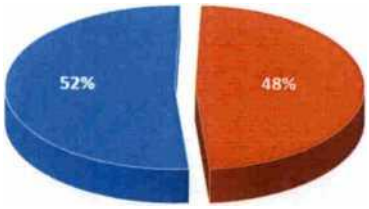
Гости в предавания по програма „Хоризонт“ на БНР

Водещи на „По света и у нас“ по програма „БНТ 1“

Водещи на предавания по програма „БНТ1“

Гости в предавания по програма „БНТ1“

* Мъже ■ Жени

Националната политика в областта на научните изследвания се провежда от **Министерството на образованието и науката** (МОН) в съответствие със Закона за насърчаване на научните изследвания, Закона за развитие на академичния състав в Република България и Националната стратегия за научните изследвания, където се третира равнопоставеност по отношение на жените и мъжете изследователи. В изпълнение на това МОН насърчава висшите училища (ВУ) и научните организации (НО) по отношение на принципа за равнопоставеност на жените и мъжете при участието на тези организации в изследователски проекти.

МОН информира регулярно ВУ и НО за обучения от страна на Европейската комисия по отношение на спазването на равнопоставеността на половете при участието им в Рамковата програма на ЕС за научни изследвания и иновации „Хоризонт Европа“ (2021-2027 г.). В резултат на стартиралия през 2019 г. проект SPEAR (Подкрепа за въвеждане на планове за равенство между половете в академичните среди и научноизследователската дейност), финансиран от Рамковата програма за научни изследвания и иновации „Хоризонт 2020“, в приоритетна област „Наука с и за обществото“, редица български висши училища разработиха планове за равнопоставеност между жените и мъжете (Софийският университет „Св. Климент Охридски, Техническият университет - София, Международното виеше бизнес училище, Пловдивският университет „Неофит Рилски“, Русенският университет, Бургаският свободен университет, Националната спортна академия, Икономическият университет - Варна, Медицинският университет - София, Университетът по хранителни технологии и др.). Планове за равенството между половете са разработени и от институти от Българската академия на науките. Плановете са разработени в съответствие с основните цели на ЕС по отношение на приоритетите в Стратегията на Европейската комисия (ЕК) за равенство между половете за периода 2020-2025 г., както и други специфични приоритети на ЕС за развитие на университетите в Европа и водещите препоръки на ЕК за засилване на политиките за равнопоставеност между половете в университетите.

Планът за равенство на половете е задължителен елемент от критериите за допустимост за финансиране на научни изследвания по програмата „Хоризонт Европа“ от 2022 г. досега.

През 2022 г. ЕК (ГД „Научни изследвания и иновации“) предприе нова инициатива, учредявайки „Европейска награда за шампиони по равнопоставеност на половете“. Тя ще се провежда ежегодно и има за цел да създаде общност от шампиони, вдъхновяващи други академични и изследователски организации да станат защитници на равенството между половете, и да повиши обществената осведоменост за значението на справянето с равенството между половете в академичните и научноизследователските организации чрез институционална промяна.

Съгласно излезлите през тази година данни на Националния статистически институт за 2022 г. персоналът, зает е НИРД, е 27 090 души (в еквивалент на пълна заетост), което е около 1968 повече в сравнение с предходната година. Запазва се процентният дял (47%) на жените от общия брой персонал, като броят им в еквивалент на пълна заетост е нараснал на 12 751 души спрямо 11 933 през 2021 година. Запазва се тенденцията за относително равенство при жените и мъжете, занимаващи се с научноизследователска дейност.

Персонал, зает с НИРД, по критерии и пол – 2022 г.

Категории	*Общо*	*От тях жени*
БРОЙ		
Общо	37 056	17 669
Изследователи	24 350	11 426
Друг персонал, зает с НИРД	12 706	6 243
ЕКВИВАЛЕНТ НА ПЪЛНА ЗАЕТОСТ		
Общо	27 090	12 751
Изследователи	17 487	7 921
Друг персонал, зает с НИРД	9 603	4 830

Наблюдаваната положителна тенденция по отношение на заетите жени в сектор „Виеше образование" в България през 2021 г. се запазва и през 2022 г., като броят на жените спрямо общия брой на изследователите в този сектор остава по-висок - от общо 8532 (2021 - 8509) зает персонал с НИРД 4643 (2021 - 4673) са жени.

Изследователи по възрастови групи и пол в държавен сектор и сектор висше образование – 2022 година

Възрастови групи	*Държавен сектор*		*Сектор Висше образование*	
	общо	*от тях жени*	*общо*	*от тях жени*
Общо	*5 101*	*2 933*	*8 532*	*4 643*
под 25	*72*	*50*	*249*	*144*
25-34	*558*	*371*	*1 526*	*827*
35-44	*1 284*	*741*	*2 279*	*1 241*
45-54	*1 489*	*896*	*2 407*	*1 403*
55-64	*1 233*	*674*	*1 724*	*888*
65 и повече	*465*	*201*	*347*	*140*

По отношение на разпределението по области на науката и през 2022 г. се запазва относително равенство между двата пола, като при повечето области продължава да се наблюдава превес на жените.

Персонал, зает с НИРД, по области на науката и пол – 2022 година

Области на науката	*Общо*	*От тях жени*
БРОЙ		
Общо	37 056	17 669
Естествени науки	6 014	3 239
Технически науки	15 476	4 965
Медицински и здравни науки	8 144	5 196
Селскостопански и ветеринарни науки	2 544	1 383
Обществени науки	2 792	1 598
Хуманитарни науки и изкуства	2 086	1 288
ЕКВИВАЛЕНТ НА ПЪЛНА ЗАЕТОСТ		
Общо	27 090	12 751
Естествени науки	5 315	2 872
Технически науки	11 635	3 636
Медицински и здравни науки	5 147	3 282
Селскостопански и ветеринарни науки	2 000	1 132
Обществени науки	1 635	978
Хуманитарни науки и изкуства	1 358	851

При персонала, зает с НИРД е придобита НС „доктор“ и НС „доктор на науките“, се наблюдава леко покачване на общия брой - 9934 спрямо 9780 през 2021 г. и 9587 през 2020 г„ но се запазва и превесът на жените - 5408 спрямо 5345 през 2021 г. и 5136 през 2020 г.

Персонал, зает с НИРД, по степен на образование и пол – 2022 г.

Степен на образование	*Общо*	*От тях жени*
БРОЙ		
Общо	37 056	17 669
Висше образование	31 148	15 364
от тях: доктори и доктори на науката	9 934	5 408
Друго образование	5 908	2 305
ЕКВИВАЛЕНТ НА ПЪЛНА ЗАЕТОСТ		
Общо	27 090	12 751
Висше образование	22 648	10 944
от тях: доктори и доктори на науката	6 340	3 433
Друго образование	4 442	1 807

Представените статистически данни са за 2022 г., тъй като от Националния статистически институт (НСИ) данните за 2023 г. ще са налични в края на 2024 г.

В учебните програми за ООП и ПП са включени компетентности, ориентирани към преодоляване на стереотипите по пол:

Разпознава характерни стереотипи като пречка за общуването и приемането на другостта. Оценява ефективното общуване и разрешаване на конфликти като възможности за превенция на агресивно поведение (ООП, Философия VIII кл.);

Разпознава случаи на дискриминация по полов, религиозен, етнически и расов признак, а също и на хора с увреждания и оценява оправдаността на борбата с дискриминацията (ООП, Гражданско образование XI кл.);

Оценява ефективното общуване и разрешаване на конфликти като възможности за превенция на агресивно поведение. Проявява критично отношение към влиянието на стереотипите и предразсъдъците върху собственото мислене и поведение. (ПП, Философия XI кл.);

Изследва исторически фактори, които влияят върху установяването на половите роли. Осъзнава значимостта на пола за личностната идентичност. Проявява нетърпимост към сексуалното насилие (ПП, Философия XII кл.).

Програмите на **Министерството на младежта и спорта** (ММС) в областта на спорта за всички и спорта за учащи, реализирани през 2023 г., са разработени и се изпълняват в съответствие със стратегическите и оперативни цели, предвидени в Приоритет 1 „Образование и умения“ и Приоритет 12 „Здраве и спорт“ от Националната програма за развитие: България 2030, както и с изпълнението на мерките от Плана за действие за изпълнението на Националната програма за развитие: България 2030 през периода 2022-2024 г. По програмите са финансирани проекти на спорни организации, в които са включени различни форми на физическа активност и спорт – учебно-тренировъчна дейност, спортно-състезателна дейност и спортни занимания за деца, непрактикуващи спорт, като се спазва принципът на равнопоставеност между двата пола.

ММС изпълнява дейности по мярка „Стимулиране на талантливи деца чрез Програма на мерките за закрила на деца с изявени дарби от държавните, общинските и частните училища без разграничаване на постигнатите резултати при двата пола“.

Програма на мерките за закрила на деца с изявени дарби от държавните, общинските и частните училища през 2023 г. – по програмата е предоставена закрила на деца с изявени дарби чрез стипендии на 112 ученици и еднократно финансово подпомагане на двама ученици от държавни спортни училища и частни училища. Изготвени са 2 (два) проекта на постановления на Министерски съвет, с които са осигурени средства в размер общо на 561 810 лева за изплащане на стипендии на 597 ученици в държавни, общински и частни училища за постигнати резултати в областта на спорта.

В изпълнение на мярка **„**Насърчаване на равнопоставеността между двата пола чрез използването на различни образователни форми – учебно-тренировъчна дейност, спортно-състезателна дейност и спортни занимания за деца, непрактикуващи спорт“ са осигурени равни права за участие на двата пола в спортни занимания по различни видове спорт при недопускане на всякакъв вид дискриминация, основана на полов признак, при реализирането на средните програми:

Програма „Спорт за деца в риск” - за провеждане на безплатни спортни занимания за деца в риск. Изпълнението на програмата през 2023 г. се изразява във финансовото подпомагане на 9 проекта на спортни клубове, провеждащи занимания с физически упражнения и спорт за деца в риск на териториален принцип. Обхванати са около 210 деца, от които 145 са идентифицирани като деца в риск, на които е предложена подходяща форма за включване в 1 476 безплатни спортни занимания и избор за практикуване на 6 вида спорт. Финансовите средства по сключените договори със спортните клубове за реализиране на одобрените проекти са в размер на 66 500 лева.

„Програма за развитие на спорта за учащи” – чрез изпълнението й са създадени условия за подобряване на физическата активност на целевите групи, за формиране на позитивно отношение към спорта, развитие на спортния талант и за спортна изява. През 2023 г. по програмата са одобрени и финансирани от ММС три проекта на многоспортови федерации на обща стойност 356 000 лева. Проектът на АУС „Академик“ е финансиран с 236 000 лева, проектът на Българската асоциация спорт за учащи (БАСУ) с 60 000 лева и проектът на Българската спортна федерация за деца и младежи в риск (БСФДМР) също с 60 000 лева. По одобрените проекти на трите организации за годината са реализирани общо 47 състезания/прояви по над 30 вида спорт, като 43 от тях са от Държавния спортен календар, а 4 - от Международния спортен календар. Общият брой на участниците по програмата през 2023 г. е 7 000 учащи.

„Програма за развитие на спорта за хората с увреждания“ – програмата включва две отделни направления – „Спортно-състезателна дейност на хора с увреждания“ и „Спорт в свободното време за хора с увреждания“. Програмата предостави възможност освен на специализираните спортни федерации, чиито спортисти могат да участват в Паралимпийски игри и Дефлимпикс - Българска паралимпийска федерация (БПФ) и Спортна федерация на глухите в България (СФГБ), да бъдат финансово подпомогнати и други спортни федерации, развиващи спорта за хора с увреждания. Общо са одобрени 8 проекта на спортни федерации по програмата.

По Направление I „Спортно-състезателна дейност на хора с увреждания“ за 2023 г. са проведени 41 състезания от държавните спортни календари на посочените федерации. Участие са взели 1 708 състезатели. Финансово е подпомогната подготовката на 177 изявени спортисти и техните 37 треньори и 16 длъжностни лица (лекари, рехабилитатори, психолози и др.), които през 2023 г. са реализирали участия на 34 състезания от международните спортни календари. Проектите са одобрени и са сключени 8 договора по Направление I за финансиране от ММС със средства в размер на общо 1 710 889 (един милион седемстотин и десет хиляди осемстотин осемдесет и девет) лева, както и 10 допълнителни споразумения.

По Направление II „Спорт в свободното време за хора с увреждания“ са реализирани проектите на: Българска паралимпийска федерация, Спортна федерация на глухите в България, Федерация „Спорт за хора със зрителни увреждания“, Българска федерация по баскетбол, Българска федерация по тенис, Българска федерация по конен спорт и Федерация адаптирана физическа активност България, като са им предоставени финансови средства в размер на 170 000 (сто и седемдесет хиляди) лв. Спортните федерации са провели 2 761 спортни занимания по 18 различни вида спорт, като общият брой на участниците във всички групи е 682 лица с увреждания. Заниманията са проведени под ръководството на 43 спортни специалисти и помощен персонал в 7 спортни федерации от 8 населени места (Благоевград, Бургас, Варна, Ихтиман, Пловивдив, София, Сливен и Костинброд).

„Програма за развитие на спорта за всички” - за финансово подпомагане на дейността на спортни организации, развиващи спорта за всички, лицензирани многоспортови федерации, създадени по обединяващ принцип за практикуване на спорт и национални спортни организации. Акцентът в програмата е създаване на предпоставки и условия за положителна промяна на съществуващата ниска и недостатъчна физическа активност на населението и нездравословния начин на живот чрез практикуването на физически упражнения и спорт. През 2023 г. са реализирани 99 прояви по над 48 вида спорт и спортни дисциплини с включени над 38 931 участници от държавния им спортен календар и 17 прояви от международния спортен календар с общо 319 участници. Програмата е финансирана със средства от ММС в размер на 990 000 лева.

Програма „Спорт за децата в свободното време” - за начално обучение по предпочитан от децата вид спорт, реализирана в периода от 1 март до 31 декември 2023 г. Изпълнени са 152 одобрени проекта по 37 вида спорт в 60 населени места с общ брой участници – над 6 025 под ръководството на 266 спортни специалисти. Програмата е финансирана със средства от ММС в размер на 1 191 800 лева. Предоставена е възможност на децата да участват в спортни занимания два или три пъти седмично за период от 6 месеца и да практикуват безплатно избран от тях вид спорт.

Програма „Децата и спортният клуб” - за организиране и провеждане на детски спортни прояви и осигуряване участието на деца в тях. Реализирани са 46 проекта на спортни клубове по 28 вида спорт в 16 населени места с над 8 892 деца под ръководството на спортни специалисти/треньори. Програмата е финансирана със средства от ММС в размер на 321 500 лева.

Програма „Научи се да плуваш” - за начално обучение по плуване на деца. Реализирани са 10 проекта на спортни клубове в 6 населени места на 10 басейна с общ брой включени деца над 665 под ръководството на 26 спортни специалисти/треньори. Проведени са 1 590 спортни занимания по програмата, която е финансирана със средства от ММС в размер на 122 900 лева.

Ученически игри за ученици от V до XII клас за учебната 2022/2023 г. - Министерството на младежта и спорта финансира организирането и провеждането на Ученическите игри за учениците от V до XII клас със средства в размер на 722 680 лв., предоставени на Българската асоциация спорт за учащи /БАСУ/. Състезанията от Ученическите игри се проведоха в три възрастови групи - V-VII клас, VIII-X клас и XI-XII клас в 4 етапа по 8 вида спорт с участието на 80 000 ученици.

Ученическите игри за ученици с увреден слух, нарушено зрение, физически увреждания и увреждания на централната нервна система за учебната 2022/2023 г. - За финансовото им обезпечаване ММС е предоставило общо 40 100 лв., от които 30 300 лв. е получила Българската паралимпийска федерация, а 9 800 лв. - Спортната федерация на глухите в България. Във финалните състезания от Ученическите игри за ученици от специалните училища са се включили общо 210 участници, от които 142-ма са участвали

във финалите за ученици с увреден слух, а 68 – във финалите за ученици с нарушено зрение, физически увреждания и увреждания на централната нервна система.

В отговор на предизвикателствата от разпространените стереотипи по пол, през изминалата 2023 г. **Министерство на културата** (МК) продължи да работи активно за прилагане на конкретни мерки по Приоритетна област 5: Преодоляване на стереотипите по пол в различни сфери на обществения живот и сексизма. Дейностите в тази насока включват насърчаване на интегрирането на принципа за равнопоставеност на жените и мъжете. Равнопоставеното участие в творчески проекти и прояви в различни сфери на културата е фактор, който също съдейства в полза на успешното противопоставяне на стереотипите по пол в съвременното общество. Друга ключова мярка за постигане на напредък в тази приоритетна област е финансиране на дейности и проекти, насочени към жените и други уязвими групи, застрашени от дискриминация.

По Програмата на мерките за закрила на деца и младежи с изявени дарби, на възраст между 14-18 години, от държавните, общинските и частните училища са подпомогнати представители от двата пола в сферата на изкуствата, науката и спорта. През 2023 г. от Министерството на културата са предоставени равнопоставено 362 стипендии и 43 броя еднократни финансови подпомагания за ученици - момичета и момчета, съобразно техните специфични потребности и таланти, капацитет и перспективи за развитие.

Министерство на културата предоставя ежегодна финансова подкрепа на творчески проекти при спазване на принципа за равнопоставеност на жените и мъжете при изпълнение на програми за дейности в областта на музейното дело и изобразителните изкуства, свързани с осигуряване на равен достъп на обществото до културното наследство без разлика между жените и мъжете; целева финансова подкрепа на творчески проекти в областта на сценичните изкуства; развитие на разнородни дейности в читалищата, като най-разпространените културни институции в страната; подобряване условията в обществените библиотеки с приоритет насърчаване интереса към четенето еднакво сред жените и мъжете; осигуряване на равен достъп до книжовното, литературното и нематериалното културно наследство.

С цел постигане на разширен достъп на обществото до културното наследство, в партньорство с музеи и галерии, **в областта на движимото културно наследство** през 2023 г. са проведени две сесии за финансиране: по сесията за финансиране на проекти в областта на движимото културно наследство, музеите и художествените галерии са финансирани 107 проекта на обща стойност 2 190 000 лв.; по сесията за финансиране на проекти в областта на визуалните изкуства са финансирани 32 проекта на обща стойност 742 552, 74 лв.

В областта на сценичните изкуства, в партньорство с културни институти и НПО, за 2023 г. са реализирани 9 конкурсни сесии в областта на сценичните изкуства, като са подкрепени 173 проекта на стойност 2 337816лв, като по такъв начин се дава възможност на представителите на двата пола и на всички възрастови групи за по-широк достъп до висохудожествени произведения на театралното, музикално и танцово изкуство.

Политиката на Министерството на културата за подкрепа на **читалищата и библиотеките,** като най-разпространените културни институции в страната - средища за информация, неформално обучение, културно изразяване и гражданско участие, включително и в малките населени места и селските райони, е изключително ефективна за създаване на условия за равнопоставено творческо развитие на жените и мъжете.

През 2023 г. на българските читалища и на библиотеките в страната е оказана подкрепа чрез реализирането на конкурсни сесии по двете програми - „Българските библиотеки - съвременни центрове за четене и информираност“ и „Помощ за книгата“.

За обновяване фондовете и подобряване на условията в обществените

библиотеки и читалищата като центрове за неформално и самостоятелно учене, Министерството на културата обяви конкурсна сесия с общ фонд 2 000 000 лв. **по програма „Българските библиотеки — съвременни центрове за четене и информираност“.** Голяма част от подпомогнатите 1171 проекта са на обществени библиотеки - регионални, общински и читалищни, обособени и в малки населени места, във всички региони на страната. Целта на програмата е да се предоставя безплатен достъп на хората и от двата пола до нови книги, специализирани издания, според спецификата на потребителите на библиотеките. Приоритет на програмата е насърчаване на интереса към четенето еднакво сред жените и мъжете.

За насърчаване на четенето и достъпа до съвременна литература чрез **програма „Помощ за книгата“** през 2023 г. са подпомогнати финансово 62 проекта на обща стойност 200 000 лв., за издаване на нови книги в различни направления: българска и преводна художествена литература; българска и преводна хуманитаристика; литература за деца и юноши; културно- историческо наследство и съвременна култура. Чрез програмата се цели и представянето на книжния пазар на творчеството на писатели и изследователи и от двата пола и насърчаване на тяхната изява като автори и творци с общ принос за развитието на литературните процеси и на науката.

Програма РА14 „Културно предприемачество, наследство и сътрудничество“ се фокусира върху ролята на културата и културното наследство като ресурси за местно и регионално развитие, както и намаляване на икономическите и социалните различия в обществото. Финансовите средства се осигуряват от Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство (2014-2021 г.) и национално съфинансиране. Изпълнението на проекти по Програмата следва да приключи до 2024 г., а програмен партньор от държавите донори на Министерството на културата, което е Програмен оператор, е Съвет по изкуствата - Норвегия. Основната насоченост на Програма РАИ е към подкрепа на проекти за подобрено управление на културното наследство (иновации и дигитализация), подобрен достъп до изкуство и култура и подобрена информираност за изкуствата и културата на етническите и културните малцинства. По програмата се изпълняват: 17 проекта по Резултат 1 „Подобрено управление на културното наследство“, 20 проекта по Резултат 2 „Подобрен достъп до изкуства и култура“ и 16 проекта по Резултат 3 „Подобрена информираност за изкуства и култура на етнически и културни малцинства (фокус върху роми). Договорените средства са в размер на 85% от Финансовия механизъм на ЕИП, 15% са с национално съфинансиране, като по Резултат 1 са договорени 11 973 273 лв., по Резултат 2 - 6 679 360 лв., по Резултат 3 - 1 300 000 лв.

По информация от **Министерството на транспорта и съобщенията** Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация“ осигурява прозрачност и ефективно прилага политиката по равнопоставеност на жените и мъжете с цел намаляване на различията по пол. Равнопоставеността между мъжете и жените в Изпълнителна агенция „Морска администрация“ се постига чрез предоставянето на еднакви възможности на всички служители за участие в различни обучения и семинари. „Държавен авиационен оператор“ работи за промяна на мисленето по отношение на съществуващи различия във възможностите на мъжете и жените, съзнателно изравняване на броя мъже и жени при изпълнение на различни задачи по хоризонтала и вертикала на структурната верига.

В изпълнение на мярка „Повишаване авторитета на съответните институции в системата на МВР и МО и насърчаване на повече жени да кандидатстват и постъпват на работа в тях“ ежегодно се организира и провежда турнир по стрелба „8-ми март“ за жени, служителки на МВР, МО и службите за сигурност“. **Министерството на вътрешните работи** (МВР) предоставя информация, че по регламент ежегодно турнирът се

организира от структурата на спечелилия първо място отбор. През 2022 г. отборни победителки са курсантките от АМВР. Съответно през 2023 г. шестият традиционен турнир по стрелба е организиран от АМВР. Проведен е на 15.11.2023 г. с участието на 60 жени, разпределени в 26 отбора (52 жени) и 8 индивидуални състезателки от МВР, МО, Военна полиция и Националната служба за охрана. Победителки в отборното класиране са от отбора на „Съвместно командване на специалните сили“ към МО. Публикации, свързани с турнира, могат да бъдат открити в You Tube, на сайта на АМВР, Българска телеграфна агенция, otbrana.com, armymedia.bg и rusemedia.com.

Министерството на отбраната (МО) предоставя също информация по мярка „Организиране и провеждане на турнир по стрелба „8-ми март“ за жени, служителки на МВР, МО и службите за сигурност“, като докладва, че през 2023 г. се включва за поредна година в турнира по стрелба с пистолет за жени военнослужещи и служители от МО, МВР и службите за обществен ред и сигурност. През 2023 г. домакин на турнира в периода 14-16.11.2023 г. е Академията на МВР, гр. София. Победители са отбора на жените военнослужещи от Съвместното командване на специалните операции от състава на Българската армия.

Министерство на отбраната поддържа рубрика на български и английски език „Равнопоставеност”/„Gender” в електронната страница на МО, която се осъвременява с актуални документи по темата. МО провежда информационна политика през различни комуникационни канали и социални мрежи. Една от основните цели е да се поддържа балансираното представяне на жени и мъже военнослужещи при представянето и взаимодействието на МО, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия със СМИ.

Сред дейностите на Института по философия и социология (ИФС) при **Българската академия на науките** за насърчаване на интегрирането на принципа за равнопоставеност на жените и мъжете е изготвения План за равнопоставеност на жените и мъжете в Института по философия и социология на Българската академия на науките за периода 2022-2027 г. https://ips-bas.org/wp-content/uploads/2023/11/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD-%D0%B7%D0%B0-%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82-%D0%BD%D0%B0-%D0%98%D0%A4%D0%A1.pdf.

За повишаване на информираността за новите предизвикателства, които оказват влияние върху равнопоставеността на жените и мъжете **ИФС при Българската академия на науките** отчита реализиране на следните два проекта:

Проект MILIEU, финансиран по рамковата програма на ЕС за научни изследвания и иновации „Хоризонт 2020“, период 2021-2023 г. Основната цел на MILIEU е стимулиране, подпомагане и поддържане на изследвания в областта на жените, уврежданията и включването: https://milieu-h2020.eu/bg/the-project/.

Проект „Дигитално разделение и социални неравенства: равнища, актьори и взаимодействия“, финансиран от Фонд Научни изследвания за периода 2021-2024 г.: https://ips-bas.org/18560-2/.

В заключение е необходимо да се обърне внимание на дългосрочното провеждане на мерките, за което свидетелства изложената информация. Промяната на съществуващите негативни стереотипи по пол в различните сфери на обществения живот е дълъг процес и засяга поколения наред. Това изисква осигуряването на продължителност и приемственост на изпълняваните утвърдени мерки по този приоритет. Обновяването на усилията с актуални мерки отразява промените в обществените обстоятелства и потребности във времето.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Разработването и провеждането на политики е основна функция на държавното управление и осигурява нормалното функциониране и развитие на държавата.

През годините в България постепенно е изградена правна, институционална и стратегическа рамка на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете, формиран е управленски, експертен и координационен капацитет. Целта на провеждането на последователна политика е насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете във всички области на живота.

Държавната политика по равнопоставеност има хоризонтален характер и обединява действията на централните и териториалните органи на изпълнителната власт на всички нива. Тя е съобразена с националната специфика и произтичащите ангажименти от международните договори, по които България е страна. Провеждането на държавната политика в областта на равните възможности и равното третиране на всички граждани на територията на Република България е съвместно дело и отговорност. То изисква общи и съгласувани действия на всички отговорни институции в партньорство с бизнеса, гражданските организации, социалните партньори, академичната общност.

Секретариатът на НСРЖМ изказва благодарност на представителите на всички институции и организации членове на НСРЖМ, на националните и областни координатори по равнопоставеност на жените и мъжете, на колегите от МТСП, за ползотворното сътрудничество през 2023 г., като изразява увереност, че то ще продължи през следващите години

ПРИЛОЖЕНИЕ

Таблици с данни

Заети лица по статус в заетостта и пол

Статус в зетостта	2018			2019			2020			2021[1]			2022			2022 - ревизирани данни [1,2]			2023		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
Общо	**3152.7**	**1685.3**	**1467.3**	**3233.1**	**1732.1**	**1501.1**	**3121.7**	**1676.1**	**1445.6**	**3076.5**	**1648.7**	**1427.8**	**3150.5**	**1678.4**	**1472.1**	**2940.6**	**1561.1**	**1379.5**	**2931.9**	**1553.5**	**1378.4**
Работодатели	117.2	85.8	31.3	114.7	82.8	31.9	112.0	81.5	30.5	113.3	80.2	33.1	120.7	85.0	35.7	114.8	80.7	34.1	119.6	84.0	35.6
Самостоятелно заети лица	226.6	146.3	80.3	215.3	139.1	76.2	214.7	138.8	75.9	207.5	133.3	74.2	212.1	134.0	78.1	199.2	125.6	73.6	198.1	120.9	77.2
Наети лица	2785.4	1444.3	1341.1	2883.1	1503.4	1379.7	2776.1	1449.8	1326.3	2738.1	1427.8	1310.3	2801.2	1452.2	1349.1	2611.4	1348.3	1263.1	2600.8	1342.7	1258
в частни предприятия	2113.5	1176.5	937.0	2198.9	1222.9	976.1	2090.8	1162.6	928.2	2080.1	1159.5	920.5	2170.2	1210.0	960.2	2012.4	1118.7	893.6	2003.2	1111.6	891.6
в обществени предприятия	671.9	267.8	404.1	684.2	280.5	403.7	685.3	287.2	398.1	658.0	268.3	389.8	631.0	242.2	388.8	599.0	229.6	369.5	597.6	231.1	366.5
Неплатени семейни работници	23.5	8.9	14.6	20.0	6.7	13.3	18.9	5.9	13.0	17.5	7.4	10.2	16.5	7.3	9.2	15.1	6.5	8.6	13.4	5.9	7.6

Източник: Наблюдение на работната сила, НСИ

[1] Прекъсване на динамичния ред.

[2] Данните за 2022 г. са ревизирани поради налични данни за населението на база на Преброяване 2021.

Коефициент на заетост на жените (на 15 - 64 навършени години) с най-малко едно дете под 7 години

(%)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021[1]	2022	2022 - ревизирани данни [1,2]	2023
Коефициент на заетост на жените (на 15-64 навършени години) с най-малко едно дете под 7 години	53.3	56.0	54.2	55.7	57.6	57.8	58.2	55.8	60.0	59.5	63.3	66.1	66.5	68.4

Източник: Наблюдение на работната сила, НСИ

[1] Прекъсване на динамичния ред.

[2] Данните за 2022 г. са ревизирани поради налични данни за населението на база на Преброяване 2021.

Коефициент на заетост за възрастова група 15 - 64 г. по пол

(%)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021[1]	2022	2022 - ревизирани данни [1,2]	2023
Общо	**58.4**	**58.8**	**59.5**	**61**	**62.9**	**63.4**	**66.9**	**67.7**	**70.1**	**68.5**	**68.1**	**70.4**	**70.6**	**70.7**
Мъже	61.2	61.3	62.1	63.9	65.9	66.7	70.6	71.5	74.1	72.5	72.0	73.8	74.0	73.9
Жени	55.6	56.3	56.8	58.2	59.8	60.0	63.1	63.9	66.0	64.3	64.2	66.8	67.2	67.4

Коефициент на заетост за възрастова група 20 - 64 г. по пол

(%)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021[1]	2022	2022 - ревизирани данни [1,2]	2023
Общо	**62.9**	**63.0**	**63.5**	**65.1**	**67.1**	**67.7**	**71.3**	**72.4**	**75.0**	**73.4**	**73.2**	**75.7**	**75.9**	**76.2**
Мъже	66.0	65.8	66.4	68.1	70.4	71.3	75.3	76.5	79.3	77.8	77.3	79.5	79.6	79.9
Жени	59.8	60.2	60.7	62.0	63.8	64.0	67.3	68.3	70.7	68.9	68.9	71.8	72.1	72.6

Източник: Наблюдение на работната сила, НСИ

[1] Прекъсване на динамичния ред.

[2] Данните за 2022 г. са ревизирани поради налични данни за населението на база на Преброяване 2021.

Заети лица по класове професии и пол

Класове професии	2019			2020			2021[1]			2022			2022 - ревизирани данни [1,2]			2023		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
Общо	**3233.1**	**1732.1**	**1501.1**	**3121.7**	**1676.1**	**1445.6**	**3076.5**	**1648.7**	**1427.8**	**3150.5**	**1678.4**	**1472.1**	**2940.6**	**1561.1**	**1379.5**	**2931.9**	**1553.5**	**1378.4**
в това число:																		
Ръководители	168.3	102.7	65.6	162.8	95.5	67.3	156.3	96.4	59.8	167.2	98.9	68.3	158.6	93.8	64.8	161.6	93.6	68.0
Специалисти	539.3	190.1	349.2	562.7	205.8	357.0	573.3	203.3	370.1	570.5	202.2	368.3	538.6	190.2	348.5	543.7	198.0	345.8
Техници и приложни специалисти	298.1	159.1	139.0	292.6	150.1	142.5	296.8	156.5	140.2	290.2	155.5	134.7	271.7	145.8	125.9	283.4	147.5	135.8
Помощен административен персонал	196.2	56.2	140.0	181.8	51.2	130.6	181.5	47.3	134.2	188.3	53.2	135.0	174.9	49.3	125.7	178.4	53.3	125.1
Персонал, зает с услуги за населението, търговията и охраната	692.8	268.1	424.7	636.3	248.8	387.5	587.1	220.6	366.5	618.8	229.3	389.5	578.0	214.6	363.4	575.7	213.0	362.7
Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство	106.3	70.5	35.8	106.3	72.4	34.0	98.7	65.7	33.0	97.2	64.7	32.5	89.4	59.5	29.9	77.2	52.2	25.0
Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии	411.6	307.5	104.1	398.4	296.9	101.5	388.1	293.7	94.4	382.9	292.8	90.1	357.4	272.4	85.0	357.1	274.1	83.0
Машинни оператори и монтажници	410.9	313.8	97.1	405.5	309.1	96.4	412.4	314.6	97.8	430.4	328.3	102.1	400.3	304.8	95.5	396.8	303.9	92.9
Професии, неизискващи специална квалификация	384.8	243.0	141.8	352.2	226.5	125.6	357.4	229.2	128.2	382.0	234.4	147.5	350.2	213.1	137.1	335.8	200.2	135.7

Източник: Наблюдение на работната сила, НСИ

[1] Прекъсване на динамичния ред.

[2] Данните за 2022 г. са ревизирани поради налични данни за населението на база на Преброяване 2021.

Коефициент на безработица по пол

(%)

Пол	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021[1]	2022	2022 - ревизирани данни [1,2]	2023
Общо	**11.3**	**12.3**	**12.9**	**11.4**	**9.1**	**7.6**	**6.2**	**5.2**	**4.2**	**5.1**	**5.3**	**4.3**	**4.1**	**4.3**
Мъже	12.3	13.5	13.9	12.3	9.8	8.1	6.4	5.7	4.5	5.4	5.5	4.5	4.3	4.4
Жени	10.1	10.8	11.8	10.4	8.4	7.0	5.9	4.7	3.9	4.8	5.0	4.1	3.9	4.2

Източник: Наблюдение на работната сила, НСИ

[1] Прекъсване на динамичния ред.

[2] Данните за 2022 г. са ревизирани поради налични данни за населението на база на Преброяване 2021.

Коефициент на продължителна безработица по пол

(%)

Пол	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021[1]	2022	2022 - ревизирани данни [1,2]	2023
Общо	**6.3**	**6.8**	**7.4**	**6.9**	**5.6**	**4.5**	**3.4**	**3.1**	**2.4**	**2.3**	**2.6**	**2.3**	**2.2**	**2.3**
Мъже	7.0	7.7	8.1	7.7	6.1	4.8	3.6	3.4	2.6	2.6	2.7	2.5	2.4	2.4
Жени	5.5	5.7	6.6	6.0	5.0	4.1	3.2	2.6	2.2	2.0	2.4	2.1	2.1	2.1

Източник: Наблюдение на работната сила, НСИ

[1] Прекъсване на динамичния ред.

[2] Данните за 2022 г. са ревизирани поради налични данни за населението на база на Преброяване 2021.

Относителен дял на населението на възраст 30 - 34 навършени години със завършено висше образование

(%)

Пол	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021[1]	2022	2022 - ревизирани данни [1,2]	2023
Общо	**27.3**	**26.9**	**29.4**	**30.9**	**32.1**	**33.8**	**32.8**	**33.7**	**32.5**	**33.3**	**32.7**	**33.4**	**33.5**	**35.0**
Мъже	20.9	20.5	21.8	23.4	24.8	27.2	25.5	27.0	26.4	26.6	27.2	27.9	28.1	27.7
Жени	34.2	33.6	37.6	39.0	39.9	41.0	40.5	40.8	39.0	40.2	38.4	39.2	39.2	42.7

Източник: Наблюдение на работната сила, НСИ

[1] Прекъсване на динамичния ред.

[2] Данните за 2022 г. са ревизирани поради налични данни за населението на база на Преброяване 2021.

Относителен дял на рано напусналите образование и обучение по пол

(%)

Пол	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021[1]	2022	2022 - ревизирани данни [1,2]	2023
Общо	**11.8**	**12.5**	**12.5**	**12.9**	**13.4**	**13.8**	**12.7**	**12.7**	**13.9**	**12.8**	**12.2**	**10.5**	**10.3**	**9.3**
Мъже	11.2	12.1	12.3	12.8	13.3	13.7	12.0	12.6	14.5	13.4	11.5	9.3	9.1	9.4
Жени	12.6	13.0	12.7	12.9	13.4	13.9	13.5	12.8	13.3	12.1	12.9	11.7	11.4	9.2

Източник: Наблюдение на работната сила, НСИ

[1] Прекъсване на динамичния ред.

[2] Данните за 2022 г. са ревизирани поради налични данни за населението на база на Преброяване 2021.

Относителен дял на лицата на възраст 15 - 24 г., незаети и неучастващи в образование и обучение, по пол

(%)

Пол	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021[1]	2022	2022 - ревизирани данни [1,2]	2023
Общо	**21.8**	**21.5**	**21.6**	**20.2**	**19.3**	**18.2**	**15.3**	**15.0**	**13.7**	**14.4**	**14.0**	**12.5**	**12.3**	**11.4**
Мъже	21.8	21.6	22.1	19.2	18.6	17.1	13.6	13.3	12.7	13.7	12.7	11.7	11.5	11.3
Жени	21.9	21.5	21.1	21.4	20.0	19.4	17.2	16.8	14.8	15.2	15.4	13.4	13.1	11.6

Източник: Наблюдение на работната сила, НСИ

[1] Прекъсване на динамичния ред.

[2] Данните за 2022 г. са ревизирани поради налични данни за населението на база на Преброяване 2021.

ПРЕПОДАВАТЕЛСКИ ПЕРСОНАЛ В ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНИТЕ И ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ УЧИЛИЩА ПО ПОЛ, 2018/2019 - 2022/2023 УЧЕБНА ГОДИНА1

	2018/2019			2019/2020			2020/2021			2021/2022[2]			2022/2023		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
Общообразователни училища	50,846	7,404	43,442	53,101	7,643	45,458	55,554	8,220	47,334	55,248	7,851	47,397	55,472	8,077	47,395
Професионални училища	11,702	3,108	8,594	12,316	3,317	8,999	11,859	3,159	8,700	12,314	3,401	8,913	12,365	3,521	8,844

Бележки

[1] Включва учители, директори и помощник-директори с преподавателска заетост; не включва възпитатели.

ПРЕПОДАВАТЕЛСКИ СЪСТАВ ВЪВ ВИСШИТЕ УЧИЛИЩА ПО АКАДЕМИЧНА ДЛЪЖНОСТ И ПОЛ, 2018/2019 - 2022/2023 АКАДЕМИЧНА ГОДИНА

	2018/2019			2019/2020			2020/2021			2021/2022			2022/2023		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
Общо	**21,756**	**10,822**	**10,934**	**20,894**	**10,340**	**10,554**	**20,716**	**10,111**	**10,605**	**20,695**	**9,964**	**10,731**	**20,882**	**10,080**	**10,802**
Професори	3,416	2,060	1,356	3,191	1,920	1,271	3,158	1,855	1,303	2,958	1,694	1,264	2,891	1,598	1,293
Доценти	6,187	3,282	2,905	5,878	3,080	2,798	5,775	3,016	2,759	5,689	2,923	2,766	5,576	2,882	2,694
Асистенти	8,548	4,020	4,528	7,995	3,801	4,194	7,972	3,707	4,265	8,129	3,789	4,340	8,054	3,738	4,316
Преподаватели и други	3,605	1,460	2,145	3,830	1,539	2,291	3,811	1,533	2,278	3,919	1,558	2,361	4,361	1,862	2,499

СТУДЕНТИ ПО ОБРАЗОВАТЕЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТЕПЕН И ПОЛ, 2018/2019 - 2022/2023 АКАДЕМИЧНА ГОДИНА

	2018/2019			2019/2020			2020/2021			2021/2022			2022/2023		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
Общо	**222,997**	**102,481**	**120,516**	**220,168**	**101,179**	**118,989**	**219,791**	**99,918**	**119,873**	**220,439**	**98,124**	**122,315**	**214,782**	**94,449**	**120,333**
Професионален бакалавър	8,181	3,811	4,370	8,233	3,976	4,257	7,991	3,816	4,175	7,799	3,547	4,252	6,783	2,772	4,011
Бакалавър	141,505	68,060	73,445	139,711	67,309	72,402	139,765	66,965	72,800	139,000	65,694	73,306	135,947	63,852	72,095
Магистър	73,311	30,610	42,701	72,224	29,894	42,330	72,035	29,137	42,898	73,640	28,883	44,757	72,052	27,825	44,227

ЗАВЪРШИЛИ ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ ПО ОБРАЗОВАТЕЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТЕПЕН И ПОЛ, 2018-2022 ГОДИНА

	2018			2019			2020			2021			2022		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
Общо	**53,115**	**21,039**	**32,076**	**50,179**	**19,938**	**30,241**	**45,258**	**17,698**	**27,560**	**46,135**	**17,730**	**28,405**	**47,675**	**18,029**	**29,646**
Професионален бакалавър	1,869	765	1,104	1,843	721	1,122	1,712	680	1,032	1,864	759	1,105	1,795	727	1,068
Бакалавър	27,831	11,488	16,343	25,807	10,900	14,907	23,151	9,618	13,533	23,269	9,462	13,807	23,295	9,505	13,790
Магистър	23,415	8,786	14,629	22,529	8,317	14,212	20,395	7,400	12,995	21,002	7,509	13,493	22,585	7,797	14,788

СТУДЕНТИ В ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР" ПО ПОЛ, 2011-2022 ГОДИНА

	2018			2019			2020			2021			2022		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
Общо	6,467	3,031	3,436	6,440	3,056	3,384	6,570	3,115	3,455	6,542	3,143	3,399	6,548	3,125	3,423

EU SILC

[SI-C8] Относителен дял на работещи бедни (за лица във възрастова група 18-64 г.)

(по заетост на пълно работно време/непълно работно време)

година на провеждане на изследване	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
референтна година на дохода	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Заети											
общо	7.4	7.2	9.3	7.8	11.6	10.0	10.1	9.0	9.7	10.0	10.0
мъже	7.7	8.0	9.8	8.3	13.2	11.3	11.5	9.7	10.6	11.3	11.5
жени	7.1	6.4	8.7	7.2	9.7	8.4	8.6	8.2	8.5	8.5	8.3
разпределение по вид заетост											
пълно работно време	6.6	6.4	8.1	6.7	10.2	8.3	8.6	7.8	8.4	8.9	9
непълно работно време	27.9	20.9	27.8	30.3	42.2	35.6	34.4	30.8	33.6	25.4	23.5

[LVHL11] Лица живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност

по възрастови групи и пол

възрастови групи	пол	година на провеждане на изследване	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
		референтна година на дохода	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
18-59 години	общо	брой лица в хиляди	473.8	482.1	461.4	440.3	437.4	409.7	331.2	332.8	296.2
		% от съвкупността	11.2	11.6	11.2	10.9	11.0	10.5	8.6	8.7	7.9
	мъже	брой лица в хиляди	242.4	254.3	242.2	230.7	221.9	220.2	117.6	173.7	155.0
		% от съвкупността	11.3	12.0	11.6	11.2	10.9	11.0	9.0	8.9	8.1
	жени	брой лица в хиляди	231.4	227.8	219.2	209.6	215.5	189.5	153.5	159.1	141.2
		% от съвкупността	11.1	11.1	10.9	10.6	11.1	9.8	8.1	8.5	7.7
0-17 години	общо	брой лица в хиляди	202.5	213.2	179.1	166.2	180.8	161.4	125.1	133.5	127.8
		% от съвкупността	16.6	18.2	15.2	13.9	15.1	13.3	10.4	11.1	10.6
под 60 години	общо	брой лица в хиляди	676.4	695.3	640.5	606.6	618.2	571.1	456.3	466.2	423.9
		% от съвкупността	12.4	13.0	12.1	11.6	11.9	11.1	9.0	9.3	8.5
	мъже	брой лица в хиляди	345.8	350.4	326.5	313.4	309.1	299.7	240.6	241.6	216.7
		% от съвкупността	12.5	12.9	12.1	11.7	11.7	11.4	9.2	9.4	8.5
	жени	брой лица в хиляди	330.6	344.9	313.9	293.2	309.2	271.4	215.7	224.6	207.2
		% от съвкупността	12.4	13.2	12.1	11.4	12.2	10.8	8.7	9.2	8.5

[LVHL11n] Лица, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност по възрастови групи и пол - **нова дефиниция**

година на провеждане на изследване			2017	2018	2019	2020	2021	2022
референтна година на дохода			2016	2017	2018	2019	2020	2021
възрастови групи	пол							
18-64 години	общо	брой лица в хиляди	403.0	333.0	336.0	294.0	293.7	300.4
		% от съвкупността	10.3	8.5	8.6	7.6	7.7	7.9
	мъже	брой лица в хиляди	219.0	181.0	175.0	154.0	151.7	151.3
		% от съвкупността	11.0	9.0	8.7	7.9	7.7	7.8
	жени	брой лица в хиляди	184.0	152.0	161.0	140.0	142.0	149.1
		% от съвкупността	9.5	7.9	8.4	7.4	7.6	8.1
0-17 години	общо	брой лица в хиляди	168.0	129.0	136.0	130.0	127.6	128.1
		% от съвкупността	13.8	10.6	11.3	10.7	10.6	10.6
под 65 години	общо	брой лица в хиляди	570.0	462.0	472.0	424.0	421.3	428.5
		% от съвкупността	11.1	9.0	9.2	8.4	8.4	8.6
	мъже	брой лица в хиляди	300.0	245.0	244.0	218.0	210.5	210.9
		% от съвкупността	11.5	9.3	9.3	8.4	8.2	8.2
	жени	брой лица в хиляди	270.0	217.0	228.0	206.0	210.8	217.5
		% от съвкупността	10.7	8.6	9.1	8.3	8.6	8.9

[SI-S1c] Относителен дял на бедните по икономическа активност и по пол

(за лица на 18 и повече години)

година на провеждане на изследване		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
референтна година на дохода		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
икономическа активност	пол											
Заети	общо	7.4	7.2	9.2	7.7	11.4	9.9	9.9	8.9	9.6	10.0	9.7
	мъже	7.7	7.9	9.7	8.2	13.0	11.3	11.2	9.6	10.5	11.2	11.1
	жени	7.0	6.4	8.6	7.2	9.6	8.3	8.4	8.1	8.4	8.4	8.1
Не заети	общо	31.3	30.9	29.3	35.0	32.7	37.7	33.8	37.2	41.0	37.2	39.5
	мъже	29.1	29.1	28.7	31.9	30.2	35.0	31.7	35.4	38.3	34.8	34.2
	жени	33.0	32.3	29.7	37.2	34.5	39.6	35.3	38.4	42.9	38.8	43.1
Безработни	общо	48.5	47.6	50.2	53.3	54.6	58.7	56.1	58.9	61.1	50.2	56.9
	мъже	50.5	47.7	52.7	55.5	57.6	62.1	61.4	65.4	66.6	55.9	58.4
	жени	45.9	47.5	46.8	50.4	50.9	53.9	49.6	51.2	54.3	44.1	55.1
Пенсионери	общо	26.2	25.9	21.1	30.0	24.7	32.4	28.5	34.3	37.7	34.7	36.8
	мъже	18.2	19.1	16.6	20.5	16.7	23.5	20.0	26.4	28.9	26.6	24.8
	жени	31.5	30.6	24.2	36.4	30.0	38.4	34.1	39.4	43.3	39.7	44.2
Други неактивни	общо	27.4	25.1	27.7	29.1	32.3	33.8	29.7	29.8	35.5	33.7	33.6
	мъже	25.0	24.6	23.1	26.9	27.8	31.1	28.8	28.7	34.3	32.7	32.3
	жени	28.7	25.4	30.4	30.3	34.6	35.2	30.2	30.4	36.1	34.2	34.4

[SI-P8] Процент от населението живеещо с материални лишения по възраст и пол

година на провеждане на изследване		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
референтна година на дохода		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
възраст	пол									
Общо	общо	44.1	43.0	33.1	34.2	31.9	30.0	20.9	19.9	19.4
	мъже	42.9	41.6	31.7	33.0	30.4	28.8	19.4	18.9	18.4
	жени	45.3	44.4	34.3	35.3	33.4	31.1	22.3	20.9	20.2
0-5 години	общо	45.5	45.9	39.5	33.0	33.3	33.3	17.6	17.4	18.7
	мъже	46.5	43.1	37.8	32.9	31.6	31.6	17.0	16.2	17.6
	жени	44.5	49.1	41.3	33.0	34.9	34.9	18.2	18.6	19.9
6-11 години	общо	47.4	46.4	35.9	38.5	35.1	35.1	17.2	18.8	19.5
	мъже	47.5	44.3	33.5	38.5	32.9	32.9	16.3	19.6	19.6
	жени	47.2	48.9	38.5	38.4	37.7	37.7	18.1	17.8	19.3
12-17 години	общо	46.6	46.4	40.0	39.7	39.4	39.4	22.5	20.4	21.7
	мъже	48.4	44.6	40.3	41.3	43.7	43.7	22.2	19.0	21.4
	жени	44.8	48.1	39.7	37.9	34.7	34.7	22.8	21.9	22.0
0-17 години	общо	46.6	46.3	38.4	37.3	36.1	33.1	19.1	18.9	20.0
18-64 години	общо	40.8	39.9	29.5	31.3	29.0	27.0	17.3	17.0	16.2
	мъже	40.1	40.1	29.3	31.4	28.7	27.4	17.7	17.6	16.9
	жени	41.5	39.7	29.7	31.2	29.3	26.7	16.9	16.4	15.5
65 и повече години	общо	53.2	50.7	40.3	40.9	37.5	36.3	32.7	29.1	27.8
	мъже	49.2	45.1	35.9	34.4	30.6	29.5	26.5	24.1	22.9
	жени	55.9	54.5	43.3	45.3	42.2	40.9	36.9	32.5	31.0

Бележка: материални лишения 4 от 9 показателя

[MDSD11] Процент от населението, живеещо с тежки материални и социални лишения по възраст и пол - **нов индикатор**

година на провеждане на изследване		2017	2018	2019	2020	2021	2022
референтна година на дохода		2016	2017	2018	2019	2020	2021
възрастови групи	пол						
ОБЩО	общо	30.0	22.7	22.1	22.1	19.1	18.7
	мъже	27.9	20.6	20.7	20.8	17.8	17.6
	жени	32.1	24.7	23.4	23.4	20.3	19.8
0-17 години	общо	36.3	23.0	22.8	24.8	20.0	19.2
18-64 години	общо	26.6	19.5	19.2	18.8	16.5	16.6
	мъже	25.8	19.2	19.3	19.0	16.4	16.7
	жени	27.4	19.8	19.1	18.6	16.5	16.6
65 и повече години	общо	35.0	31.8	30.0	29.4	25.7	24.2
	мъже	27.6	25.3	24.5	23.8	20.7	19.4
	жени	40.1	36.2	33.7	33.2	29.0	27.3

Представените данни в приложението са предоставени от НСИ във връзка с разработването на доклада.